

COLUMBIA LIBRARIES OFFSITE

CU16582012

FOLIO KITA MANINKAW

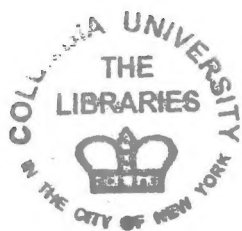
Boniface KEÏTA

KITA MERI

CASAS BOOK SERIES NO. 31

FOLIO KITA MANINKAW

Boniface KEÏTA

CASAS BOOK SERIES No. 31

Centre for Advanced Studies of African Society
P.O. Box 359
Rondebosch, 7700
Cape Town
South Africa

© Reserved

First Published 2003

ISBN. 1-919799-99-0

OFFSITE

DT

551.9

K59

F65

2003

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission of the copyright holder.

This publication was produced with the generous support of Norad

TABLE DES MATIERES

AVERTISSEMENT	1
SIW	3
Ɓamakalaw	3
Jeliw ni gawulaw	3
Numuw	4
KABILA	5
Fofana ani danbele	5
Sunjata, mansarenw benba	5
MANINKA KA FAAMUYALI	10
Laadaw	10
Laadalabato	10
Labatoli fanga dulongen be soro la	10
Minnu be laadaw labato	11
Minnu kelelen don tow fe	11
MOGOW SUGUYA	13
Sunguruninw ni bilakorɔninw	13
Sinamusow	13
Banabagatow	14
Baaraw	14
Ɓamogodenw	15
MOGUYA KONKOW	16
Yerefo	16
Nata	16
Bolomadɔgon - sebgaw	17
JUGUYA	18
juguyahakili	18
juguyasira	19
sokonɔbaara	19
somaya	19
jurudon	20
ka i muso bila i la	20
ka diɲesigi geleya i bolo	20
ka u kolasi	20

HAKILIJUMAN	22
Walejuman	22
Ka Ala sago ke	22
Jumanya	23
Min be mogo ladon Arijana	28
 KO JUGUW	30
Mogofaga	30
Nkalontige	30
Togotige	30
Salaya	31
Yerebonya	32
 BANGE	34
Konomaya	34
Jiginni	34
Jubaatoya tile seegin	34
Den min te lamara	35
Denkundi	35
 BOLOKOLI	37
Bolokoli nafa	37
Bolokoli labenni	37
Dondogoda	37
Dogotige	37
Biire	38
Labenni laban	38
sinetige	38
Jama jigi	38
Alamisa don	39
Juma don	39
Bolokoli tile seeginnan	40
Tile tannan	40
Dogokun naaninan	40
 LAADA KERENKERENNENW	42
Ni bolokodenw be taa sudonyoro	42
Jolifon laada	42
Musomanninw ka laada kerengerennenw	42
 FURU	44
Furusirataama	44
Furupalo	44

Woro falo	44
Ni maminemuso bolokolen te	45
Worogimi	45
Bololasiri	45
Bonya laban	46
Kajjo	46
Alamisa	46
Juma	47
Kajjomuso ka npogotigiya	48
Kajjo dogokun falo	48
Celasigi	49

MOGGYA LAADAW	50
Dukonmogow ni jogon ce	50
Jatigiya	51
Faama bonya	51

NAFOLO SORJCOGO	52
Falofalo	52
Sené	52
Jiridenkari	52
Duladon	54
Fini dilancogo	54

TULONKE NI SEWA	56
Seliw	56
Don min be ke kelekedenw ye	57
Woyimadon	57

BANAW	59
Konodimin	59
Fa	59
Bagi	59

SAYA	61
Sudon	61
Subonda	62
Laada kerengerennen min be ke nafolotigi ye	62
Jonkalate	63
Firiya	65
Firiyadon	65
Subonda dogokun falo	66
Firiya tile seeginnan	66

Cən	67
Cənmuso	67
Cənta	67
Cəw tayoro	67
LADA WƏRƏW	69
Den mana sa	69
ALASIRA NI DÖNNIYA	70
Fileli	70
Sugo	71
Kiiritige	72
SARAKA NI SÖNNI	73
Sarakabo	73
Fasuson	74
Sonni misaliw	75
Saraka kerənkərənnen	75
BOLIW	76
Nama	77
Namadenkunan	82
Nama yələmali	83
Nanbarakoro	84
Dugakoro	85
Ŋelenin	86
KOMO	87
Komo suguyaw	87
Koməsənnənə	87
Karakarakomo	87
Koməsəsuruku	89
Korətiw	90
Təgofəbila	91
Kasinfə	92
Filaninw ka sinsi	94
Duguba	94
Maninkayaasa walima Maribayaasa	96
Ŋarənsasa	97
Jinəw	98
Mələkəw	98
Ginbayakaw mələkə	98

Tunkaraw meleke	99
Mansarenw meleke	99

FURAW	101
Tafo	101
Tulu	102
Bele	103
Mugu	103
Ɔediminkilisi	103
Disorokilisi	104
Sinjibanakilisi	104
Donniyakilisi	104
Mogojugufura	105
Subagafura	105
Jinekilisi	106
Densorokilisi	106
Ɔegenekkilisi	107
Forokantakilisi	107
Yerekanakilisi kele wagati	108
Sonyalikilisi	108
Delilikilisi	108
Sijanyafura	109
Disidiminfura	110
Ɔediminkilisi	110
Finfininkilisi	110
Nafolosorokilisi	110
Teriyakilisi	111
Kanuyakilisi	111
Dogolikilisi	112
Subagakilisi	112
Kojugukilisi	112

KABAKOWALEW	114
--------------------------	-----

KO MINNU MA DAGA	115
Tanaw	115
Ɔamaw	116
Suw Ɔama	116
Jinew ni gotew Ɔama	116
Bana Ɔamamaw	117
Wale Ɔamama	118
ForoƆama	118
Bagan Ɔama	119

DANNAYA WEREW	120
Jine, wokulo ani fen werew	120
Mogow kantameleke	120
Filaninw	121
 BAGAN DOW	122
Sow	122
Baninkono	122
Ba	123
Silatumu	123
Ni kalo ye jakuma mine	123
Folifenw	124
 DONSOYA	125
Marifamugu dilanli	125
Donsoya damine	125
Donso ka laadaw	125
Mangalanin	126
Kuntani ani kami	126
Daje	127
Ni donsoya ma diya	127
Donsow tanuni	128
Sinbonnasi	129
Donsoyamaana	130
 KITA	133
Kulu sigili	133
Sigimogo folow	133
Kita sigibagaw	133
U sigiyorow	134
Mogow balocogo	134
Mansarenw	134
Boko dugu	135
 KITA KELEW	136
Gunbanko kele	136
U yere ni jogon ce	136
 Kita kulu kabako fenw	137
Kitabadinga ko	137
Mogoyaji	138
Nari mogoyaji	139
Mansayaji	140

Nari namaji	141
Miniminin	141
miniminin kecogo	141
miniminin suguya	141
miniminin fe saratikan	141
miniminin sonni	142
Monija	143
Sonnikeyarow	143
Kuruninkumala	144
Kosilabugu Hatabili	146
Budohu Hatabili	147
Kayakoli ni Kayaba	147
KUMA LABAN	148

AVERTISSEMENT

Le présent livre est la version en bambara de la chronique de Kita que j'ai traduite en français et fait éditer par la Coopérative Culturelle Jamana dont le Directeur à l'époque était Monsieur Alpha Oumar Konaré. L'édition était à l'occasion du Centenaire de l'Eglise du Mali en 1988.

Cette publication en bambara est l'oeuvre du Centre des Etudes Avancées de la Société Africaine (CASAS) dirigé par le Professeur Kwesi Kwaa PRAH à Cape Town en Afrique du Sud.

Elle a été transcrite selon l'orthographe harmonisée issue de l'atelier tenu en mai 2002 à Abidjan, exception faite des consonnes ã et â représentées respectivement par ɲ et ɲ dans l'orthographe officielle du Mali.

Cette chronique a été recueillie en maninka de l'époque à la fin du 19ème siècle et au début du 20ème siècle par le Réverend père Barrié et le catéchiste Dominique Tunkara à Kita, probablement dans un but religieux.

Elle m'a été remise à Sagabari, sur pelure fine et pourrie, par le Curé de la paroisse en 1988, lors de mes enquêtes linguistiques sur le parler maninka de Baxo. Elle était vieille de cent ans. La copie originale en maninka a été malheureusement brûlée avec la bibliothèque Jamana lors de la révolution du 26 mars 1991 à Bamako. La version française était intitulée : Kita dans les années 1910.

Folo Kita maninkaw est un véritable musée vivant. Il raconte et décrit dans ses moindres détails la vie et la culture maninka. Le lecteur, le long du livre, se sent vivre dans un monde surréaliste.

Sa publication n'a jamais eu pour objectif de profaner ou de discréditer notre culture, mais d'éterniser concrètement l'expression de notre culture afin qu'au concert des civilisations africaines et mondiales, le Mali ne soit pas en reste.

Pour mieux fixer le contenu des propos, des photos sont insérées entre les pages :

La colline de Kita regroupant un grand nombre de lieux de sacrifices, sa photo a été prise, mais pas celle de Kuluninkumala qui est très connue et qui demeure encore un lieu de culte et d'identité des Tunkara.

Sa prise en photo pouvait être considérée comme une profanation. Les autres photos donnent une idée sur les acteurs ou sur des éléments de sacrifice ou de traitement.

L'Auteur

SIW

Mogow y'a fo n ye ko farafinw benba, tubabuw benba ani sulakaw benba, k'olu bee bolen don ngon na.

Dow b'a fo ko Ala banna farafinw benba la, bawo fen t'olu bolo. Fosi dun ko te sulakaw ni tubabuw la. Dow fana b'a fola sisan ko tubabu ngon te, bawo u ye diɛ mara. Dow b'a fo ko jinew don, ko mogow si te se k'u ladege. Dow fana y'a fo n ye ko tubabuw ni Ala be kuma, ko Ala be diɛ fen bee di tubabuw ma, k'u be se ka fen bee ke fo forosene.

Ɓamakalaw

Farafinw bara, mogow te kelen ye. Dow ye numu ye, dow ye jeli ye, dow ye fina ye, dow ye garanke ye, dow fana ye gawulo ye. ɓamakala bee n'a jamu don. Horonw fana n'u jamu don.

Jeliw ni gawulow

Minnu ferelen diɛ konɔ, o ye jeliw ye bawo olu te baara kela kosebe, i n'a fo tow. Olu ka baara ye delili ye. Folofolo, ɓamakalaw te fen were kela ni delili te. jeliw yere, ɓeci foyi te olu la, bawo u te se fosi la, olu koni ka baara danna delili ma, ka balo mogow fe ten. A be fola k'u benba de y'u danga, k'o bonso min mana maloya delili la, k'o tɛna heere soro, bawo ni : bobara wulila, kulusi te se ka to sigilen. O fana ye o ke laada ye a bonson bee bolo ; olu fana kera doni ye diɛ bolo.

O wagati la, mogow tun be togoba de nini. Jeliw tun mana u togo dimanw fo, k'u mabalima, o kuma tun be fangatigiya ni faamaya miiriya jigin u konɔ.

Folo tun, ni nafolotigiba nana jama ro, ni jeliw y'a mabalima, o tun be digi o toɓogonw la.

Anw fe yan folo, magow tun nallonnen don ; jeliw de tun ye nafolotigi ye, sabula bee tun b'a di u ma. U tun te balo u yere segen na.

Nka namakalaw bee la, min man ni, o ye gawulow de ye. U be wele ko "sijuguw" ; bee be siran u ne ; mago si te se u la. U ka jugu. N'u taara min fe, o tigi ka kan ka ntura de di u ma yasa ka a ka du bonya, walima a be misisongo di. N'a y'i ban, a te heere soro o san, walima dutigi be sa o san yere. Sisan u te fen sorola, sabula haronw fana kegunyara.

U b'a fo ko, tubabu ko ko bee ka baara ke. Ni tubabuw tun ma na, magow tun te ngondumu dabila. Namakala si tun te son baara ma. Sisan doni bora haronw kun. Tubabufesigi ye bee kegunya. Mago caman te togo nininna, u t'u yere jira fana.

Hali ni mago min mana nafolo soro, a te a yere jira, a b'a dogo kosebe. A be siran magow ni faamaw ne. O de sabula jeliw fana te fen sorola haronw na. Haronw yere te sela k'u ka lenpo sara. lenposara kelen ka bee segen.

Numuw

Farafinna bee, a be folo ko Ala kelen ka numuw barika, ko ni numuw bora dije kono, ko balo te ke. Sabula dijedilan sabu be numuw de bolo. Sabu be dije la.

U benba tun be nege de dilan. O de ye numuw ka baara ye. Numuw be daba ni jele ni munan sugu bee dilan, haron mago be fen minnu na. U be kolon ni daga ni kolonkala dilan. O de koson numuw fana ka fisa ni namakala tow ye. Haronw mago be numuw la.

Haron min ni numumuso walima jelimuso mana je, o y'a ka haronya jaasi. N'u y'u masen, si kalilikan te mine.

KABILA

Kabila ka ca. A bɛɛ tɛ sɛ k'a don. U fili nin ye, bɛɛ n' i ta :

- dɔw ye masaden ye, olu benba tɔgo Sunjata. Olu bɛ fo ko kɛta !
- dɔw ye Kulubali ye, olu fana ye masaden ye, olu ni kɛtaw bɛɛ benba kelen.
- dɔw jamu ye tarawele walima Danbɛɛ, olu benba ye Turumakan ye ;
- dɔw ye Kamara ye, olu benba ye Fakoli ye. Jeliw bɛ o mabalima ko "Fakoli kunba ani Fakoli daba". Olu ye Kamara ye.

Farafinw ka laada bɛɛ tɛ kelen ye. Maninkaw ka laada bɛ yen, fulaw fana ta bɛ yen.

Fulabonda naani de bɛ yen : Jalo, Jakite, Sangare, Sidibe. Fulaw hakili la ko manden bɛɛ maninka. U tɛ sɔn ka tɔw ka laadaw latiime : u tɛ suw sɔn, u tɛ boliw sɔn. U tɛ sɔnni nɛdon. U ye silame ye. Mɔgow b'a fola fana k'olu de nana ni silameya ye farafinna.

Fofana ani Danbɛɛ

Mɔgo minnu don, benba t'u la. U bɛ wele ko jɔɔkɔfɛjigi. U benba jiginna jɔɔkɔ de fɛ ka bo sanfɛ. U sigilen bɛ Sigirin ani dugumisenw kɔnɔ. A fɔra n ye ko kɛɛ ma deli ka u ban kabini Sunjata. U man ca kɔsɛbɛ tuguni. U bɔnsɔn yerɛw bɛ Sigirin de. U jiginna jɔɔkɔ min fɛ, o bɛ hali bi sirajuba dɔ jukɔ. San o san u b'o jɔɔkɔ sɔn.

Dɔw b'a fola ko : Fofana ! dɔw ko : Danbɛɛ ! A bɛ fola fana ko Fofanaw benba bɔra seɛ de rɔ.

Sunjata, mansarenw benba

An benbaw fana ye o de fo an ye. U y'a fo an ye ko diɲɛ ni mɔgow dalen sunjata de ye. O de y'an mara. A ye sankolo mara, ka dugukolo mara, ka ji mara, ka mɔgo bɛɛ mara. A ye fɛn bɛɛ mara. Diɲɛ bɛɛ y'a don faama ye. Hali dugumɛnɛw bɛɛ y'a ka doni ta diɲɛ nɛfɛ. Bɛɛ b'a fola ko Sunjata

ɲɔɲɔn faama ma bɔ. Hali bɔbɔw bɛɛ sɔnna a sago ma. Tubabuw ye
Sunjata de ladege.

Nka Sunjata ye min kɛ, tubabuw tɛ se k'o kɛ. Faama si tɛ Sunjata ladege
tugun. Sunjata kelen de ye keɛkuntigiya kɛ: senkarimakari Jata,
bolokarimakari Jata, kolobakari Jata. O bɛɛ tun ye Jata tɔgo ye

Tun tan ɲɔn tan, o bɛɛ ye keɛ kɛ Jata ye. N'a fɔra ko Makan Sunjata,
masadenw benba de ko don. Masadenw ye Sunjata bɔnsɔnw de ye.
Farafinw bɛɛ b'o don. Farafinw fɛ, masadenw ye kuntigiw de ye. O de
sabula, jeliw bɛ u mabalima, katugu kuntigikɔrɔw don. U fɔlɔ de ka kan ka
fɛn di jeliw ma. Ni jeliw taara masadencekɔroba fɛ, u b'a fɔ:

Nare Makan Jata Konate !

n'i ka ɲi

Makari Jata Konate !

n nana i ka benbaw niyɔrɔ di n ma, sabula, i delila k'a n benbaw sɔn, finiko
bɛ n na,
minnɔgo bɛ n na.

U bɛ tila ka donkili da k'a fɔ:

ɲɔn ye manden ci !

keɛ de ye manden ci.

bi, bi ye don diman ye.

Ala ma bi ɲɔɲɔn da.

koji kana i sanga baji ma

baji jelen kɔsɛbɛ

Sunjata bɔnsɔnw bolila, maloyako !

saya ka fisa ni malo ye, maloyako !

Sunjata mana keɛ tige, Sunjata !

ta ni ba ! tani ba ! wulu, wulu ! wulu min ye safuna ta,

o tɛ kolo to

nin wuluden safunatala

wuluden min ye safuna ta.

Ture fa !

Makan Sunjata ye kabako minnu ke, o de ye mogow siran a ne. A namayara kabini a wolotuma. A bonbonsi bora k'a to gnumani na. A tun te se ka fosi soro.

Don do, a ba taara sirabulu ninin a sinamusow fe. A ba ma fosi soro. A seginna ka n'a sigi. Makan Sunjata y'a ba jininka. A ba diminna k'a fo : "n to yen ! hali sirabulu, n te se k'o soro. k'a soro i dun karajogonw b'o sorola u baw ye".

Makan Sunjata y'a fo a ba ye o de la k'a ka numuw wele. A ba ye numuw wele. A y'a ninin jeliw fe k'u ka negbere dilan a ye yasa a k'a laje ka wuli. Numuw y'o dilan. A y'i tintin a kan, nka neg kurula fila ye. Numuw ye do were dilan min ka gelen. O fana kurula. A ye sunsunbere ninin. O dira a ma. A y'i sinsi a kan , a wulila , a tagamara ka taa kenema.

Siraju do tun be dugu kafe, a y'o bo ka na o di a ba ma. O de la, a ba wulila ka donkili da:
bi, bi ye don diman ye
Ala de ye tije ye
bi ye don diman ye
Ala ma bi jagon da.

A y'a tige, k'a bulu kari. Bee tun be seginna donkili kan a nefe, ko a den sera ka siraju bo, k'a di a ba ma, a k'a bulu kari. Bee Kulela : "An ma deli ka nin jagon ye. An te jine nin ko". O de koton, bee siranna a je fo a nana ke kelekuntigi ye. Makan Sunjata korobayara.

A ye donsoya damine, ka sogokunbaw faga. A fadenw ye janfa don a ma. A kelen k'o men, a y'a fo a ba ye k'a be taa a benna na. A ba dijena a ka tagali ma, ko nka ni a mēna, k'a be taa a nefe. A taara a benna, a ye sogokunbaw faga yen fana. A ye sogo caman faga.

A ba n'a dogomuso y'a segere. U y'a soro k'a taara donsoyayoro. A ye sama faga. A y'a wolo bo, nka a ma biye ni son y'a la. A ye sogo to ta ka taa. A ko a kono, ko nin te gansan ye. A ba ni a dogomuso yeli diyara a ye.

A mæna benna na kosebe. Kele wulilen de, a seginna a faso la : Numuke do de tun ye kele kuntigiya la. O tun togo ko Sumanguru Kante.

Filelikelaw ye a fo dugutigi ye ko mago were si te se ka kele nin ban ni sunjata te, ko n'a be se k'a lana, k'o be fisaya.

Dugutigi ye mago bila ka taga u nefe. A jorola a ba la, sabula o tun korolen don, a tun te se ka tagama. Su tun kora. Sunjata dun tun korotolen don. A y'a pinyin Ala fe, a k'ale ba faga su in na yasa a k'a su don ni dugu jera, sanni a ka taga kekekeyoro a ka dugu la.

A benkew sonna, nka u y'a fo a ye k'a ka dugukolosongo di folo ka soro k'a ba su don. O la, a ye dagakolon do ni finikolon do ta ani wolojolo ni kamijolo do, ka taa o di a benkew ma. Olu y'u sigi k'u miiri. Cekoroba kelen de y'a koro don. O ko : "aw ma son Sunjata k'a ba su don, a dun nana ni fen minnu ye, olu ye tonbon fenw de ye de!". Benkew sonnen, Sunjata y'a ba su don ka taa a ka dugu la. A dogomuso ko a ka a kono tiramakan ba da la. A taara Sumanguru fe, k'a yere di o ma. Sumanguru y'a k'a muso ye. A tun y'a yere di Sumanguru ma yasa k'o ka kekekefere don. O don su bee, a y'a don ko dononkoro jeman de be se k'a kele. A bolila ka taa, k'a koroke segere su dugutila fe. A ko a ye : "Makan Sunjata ! Ala ye Sumanguru d'i ma ani a ka kekekedenw. A ka kele banfen ye dononkoro jeman de ye"

A ye dununkoro jeman faga Sumangurukele togo ro. O kelen, a donna Manden, ani a ka kekekedenw.

Dogokun kelen temenen, a ni Sumanguru ye jogon ben. O ko : "ee ! Ala, jon fana nana ni Sunjata ye manden ?" A ko "dugu te je tuguni, su te ko tugun"

A kulela. Su kora. Makan fana kulela. Dugu jera. U y'o ke sinye saba. O kelen, Sumanguru y'a ka kelekuntigi wele, a k'o ye : "ko do ke, n'o te Sunjata bena se n na. "

O y'i tagama ka se Sunjata ma ka kule. Su kora. Sunjata fana kulela. Dugu jera. U y'o ke sinye fila. A sabanan, Sunjata ko kamaraw benba ma k'o ka biye fili Sumanguru ka kelekuntigi ma ni dugu jera. Kamaraw benba ye biye fili Sumanguru ka kelekuntigi ma Sunjata bolila k'a ta a sen ta. Kelekuntigi kulela : "n sen karila." A y'a mina a bolo ma. A ko : "n bolo karila !" O de kason, an b'a men jeliw ka mabalimakan na : senkarimakan Jata bolokarimakan Jata. O kera a togo do fana ye.

U ye kele ke manden fan bee. Farafinna bee ye Sunjata togo men, hali n'a y'a sorɔ a ye kele ke Sumanguru doron de fe. A ye Sumanguru gen fo Kulukoro. Sumanguru y'i ke kulu ye, a nofemogo bee fana y'u ke kulu ye. O kulu de togo "nanankulu"

Folo keta si tun te se k'a kulu ye. Dow t'a fe k'a kuma yere men. Ani fana jon o jon mana yele a kulu kan, o be horonya. Fen te fo a ye tugunin. Hali bi o laada be yen. Mogo dow be a kulu sonna san o san.

A fora ko benkan de don Sunjata bonsonw ani Sumanguru bonsonw ce. N te nin yoro kalama kosebe sabula fen bee te folo anw denmisenw ye. Sisan fen bee lagosira.

MANINKA KA FAAMUYALI

LAADAW

Laadalabato

Kana ko ke i benba ma min ke, kana ko ke ban i fa ma min ke. I fa tun be minw kela, son ka olu ke. Sabula, i fa tun be laada minnu kela, i ka kan ka son k'olu ke.

I benba tun te son ban ka ko ke, a fa ma min ke. Farafinw bee be nin fo :
"An faw tun be ko minnu kela, an fana k'o ke."

O de kason laada te ban farafinna. U te son ka Ala deli, sabula u benba tun te diine don. Farafinw be ko minnu labato, o ye : sene, bolokoli , furu , namako, komabo, sudon, san o san seli ani boli werew k'o fara jiribaw sonni kan. N'an ko kobaw, an kan be ninu de ma. Mogo minnu be u labato, olu ye mogo ladiw ye.

labatoli fanga dulonnen be soro la

Ni senefenw jena, ko o ko, o bee ye seli ye. Nka, ni senefenw ma son seli ka dogo, sonni ka dogo o san. Dow b'a fo : "Mogo ka i sebedon sebekow ma, o ka fisa manamanakow ye. Mogo te se min na i kana o ke."

Maninkaw falen de b'u ka laadaw bee labato. Farafinna, minnu be laadaw labato k'a soro nafolo t'u bolo, olu t'u yerebonyala. A be fo k'olu ye nalonma de ye. A be fo mogow ye yere k'u kana u denmuso di u ma furu la. U togogugu be fo. Bee be juguya u ma. U be janfa. Hali ni a ye numan ke, o te don. O mogosuguya be sigi a kelen na maninkala. A te da Mogo la tugun. Mogo si t'a fe, a ka ke fen ye. Bee b'a juguya.

Minnu be laadaw labato

U b'a miiri k'anw minnu te laada ninnu labatola, k'anw tununnen don. U be yeŋe an ma, ko sinin te an na. Olu fe, k'i ban i fasiya ro ka tugu tubabuw ko, k'o ye tununni de ye. Olu fe, anw te mɔgɔŋɛnamaw ye. U b'a folo ko folo: "Ni kɔɔ y'i ban wokɔɔji la, a ŋe be kɛnɛmata de la"

N balima bee be n kɔɔfolo. N burannakaw fana jigilen be n na, k'o n banna n fasiya ro. U b'a ko folo, n tun be mɔgɔya samana, nka sisan, ko n ye fɛn bee to yen. Mɔgɔ caman te nala n ka so bilen. Dɔw yeŋe te kuma n fe. U be n file u jugu ye. Fɛn caman be folo n kan.

Minnu keŋelen don tɔw fe

Olu te laadaw labato kosebe. Olu te mɔgɔŋɛnama ye. U te se ka kuma jamalasigiyoɔ. Mɔgɔ si te u lamɛn. bee b'u lamaloya, k'u juguya. O lamaloyalisuguya dara mɔgɔ min kan, o b'i yeŋe kolɔsi tɔw la tuma bee. Dɔw ko ko a ye u lamaloya, ko a ka kan ka ŋɛn k'a bo jamana kɔɔ. Tubabuw nalen de ye o kosuguyaw bali .

Nka hali bi, dɔw diminnen don an kɔɔ. An filelen don juguw de ye. O de ye an kan benbaliya kun ye.

Kabini an donna kerecɛnya ro Bɛndugu, an ni kuntigiw te bɛnna tugun cogoya si la. U y'a fo an somɔgɔ bee ye, ko mɔgɔ si kana balimayasira toɔma an ma. Sabula k'an tugura tubabuw ko. Bi yeŋe, an ka dutigi y'a fo n ye ko a te n fe bilen, ko ni n ma bo kerecɛnya ro. Maninkala mɔgɔ min te laadaw labato, o be juguya bee fe. O be seŋen kosebe.

Ni o mɔgɔsuguya ma nafolo sɔɔ, ni kerecɛn te, a be taga filelikɛlaw fe, k'u ka a dɛmɛ. K'a sɔɔ a t'a don k'a be fili la. A be taga a ka so, ka sɔɔniw damine, filelikɛla ye minnu fo a ye. A be boli siri a fan bee, ka ke soma ye o cogoya la.

U be sandaw da an ye : Ni mogo min ye i ban, k'a fa n'a ba fo sogoma ni wula fe, o na mogo were fa n'a ba fo : U b'a fo ko mogo te se ka masa were soro i yere la min be temen i yere masaw kan. sisan konin, bee benn'a kan ko n ye dugu tije ni n ka kerecendiine ye. U be sanda ninnu nogan fo n ma :

- i ni sogoma, i ni wula, o don de be to i kono.
- N'i ye furumuso sewalen ye tuma bee, a ce de be se ko la ;
- N'i menna sigi ro yoro min, i na diyagoya ka foro da i ka denbaya ye yen ;
- ko o ko je be jejugu kono , o nogan be nogoma kono ;
- Ni minnogo b'i la, i ye fa de soro ;
- Ni saya ko b'i kono, balo de te i bolo ;
- Ni mogotajola ma segen, min tajolen, o be segen

O koro ye ko an be min na, n'o ma dabila, min b'a kela o b'a dabila.

MOGOW SUGUYA

Sunguruninw ni bilakoroninw

Farafinna, ni cɛ ye muso furu, n'a den bɛɛ ye muso ye, a tɛ diya a ye. A b'a fɔ ko nafolo b'a bolo, ko nka sojola t'a bolo, ko muso dɔrɔn de b'a bolo. Cɛmannin de bɛ fa dɛmɛ, k'a ka so jɔ. Muso bɛ mogɔ wɛɛ de ka so jɔ. O de kosɔn, cɛmannin ka fisa ni masomannin ye. Nka ni cɛ dɔrɔn de fana b'a bolo, o ye segenba ye, sabula fo ni kɔnɔ kɛra ka musomanninw sɔrɔ, olu furunafolo bɛ kɛ ka muso furu cɛmanninw ye. Ni mogɔ min ye musomanninn caman sɔrɔ, i bɛ kɛ nafolotigiba ye, sabula i buranw bena i dɛmɛ. O de kosɔn mogɔw b'a fɔ ko furu ka fisa. Denmuso mana fɛn o fɛn jinin a faso la, a b'a sɔrɔ. A tɛ se ka jɛ fosi la, sabula a furunafolo de kɛra ka faso jɔ. Fa bɛ denmuso bonya ni dence ye. Hali n'u filafɛn kelen jinin jɔgɔn fɛ, a bɛ di denmuso de ma, sabula min ye fa ta ye, o ye dence ta ye.

Fahakilima dɔw bɛ u ka nafolo fan kelen dila u denmuso ma sannɪ a ka sa. Nka dɔw fana b'u ban, sabula k'o ye ka mogɔ wɛɛ ka du jɔ.

Mogɔhakilima bɛ miirila. U hakili bɛ u denw ka sinin de la. U tɛ nafolo jate kɔsɛbɛ. Mogɔ minnu b'u miiri ten, o ka dogɔ. Bi mogɔw hakili tɛ fosi la ni nafolo tɛ.

Sinamusow

Den tɛ muso min bolo, o n'a cɛ tɛ se ka bɛn. Cɛ hakilila ko a y'a ka nafolo tiɲɛ. Dɔw furu bɛ sa. Nka dɔw fana b'a fɔla ko furusa man jɪ. Fɔlɔ furu tun tɛ sa dugu kɔnɔ, a tun bɛ sa dugu kɔkan jiriba dɔ jukɔrɔ.

Farafinna, muso min tɛ den sɔrɔ, o minɛlen don i n'a fɔ mogɔjugu, min tɛ hine. Mogɔw b'a fɔ, nka ne ma da a la.

Cɛw b'a fɔ ko mɔɔɔ man kan ka da muso la, n'ɔ tɛ i dara nkalontigela la. Muso yɛrɛ de ka jugu. A bɛ mɔɔɔ faga walima a bɛ mɔɔɔ janfa. Dɔw bɛ dugawu don mɔɔɔ yɛ ko. Ala ka i kisi musow ka janfa ma. N b'a don ko muso bɛ mɔɔɔ janfa tuma caman. O de kɔsɔn mɔɔɔw dalɛn bɛ u denw na ka tɛmɛn u musow kan, sabula u denw t'u janfa ban. Ni muso sɛgɛnna a cɛlaso kɔnɔ, a b'i ban a cɛ la, a bɛ a janfa damine.

Musokelenfuru man di cɛw yɛ. U b'a folɔ ko muso kɛlɛn so kɔnɔ, k'o ka jugu ni subaga yɛ. O yɛ nalonmaya de yɛ. N'ɔ tɛ muso kɛlɛn so kɔnɔ, o tɛ sɛ ka keleya. Ni muso keleyara, o y'a sɔrɔ u yɛ fila yɛ so kɔnɔ. Mɔɔɔ bɛ sɛ ka keleya cogo di ka i kɛlɛn to so kɔnɔ ? keleya yɛ ŋaniyajuguya de yɛ, a bɛ laban juguya de ma. Nka o juguya bɛ kɛ ni cɛ de yɛ. Musow yɛrɛ b'a folɔ an jɛna ko caman. Nka o sugu la, furusa de ka kan ka kɛ. Ni furu ma sa, a bɛ cɛ faga. A bɛ donnkɔnɔ d'a ma. Bɛɛ bɛ siran donnkɔnɔ jɛ. Ni donnkɔnɔ dira i ma i bɛ sa ; fura t'o la. Hali ni fɔnɔfura dira i ma, i tɛ sɛ ka furakɛ. Min donna kɔnɔ rɔ, o tɛ sɛ ka bɔ. Farafinw bɛ siran donnkɔnɔ jɛ kɔsɛbɛ. Musow de y'a kebaga yɛ. Cɛw tɛ donnkɔnɔ dilan jɔɔɔn kan ma. Musow ka baara de don.

Bolisonnaw fana bɛ muso caman furula. Nka u yɛrɛ b'a folɔ k'a man ni. Ko musow bɛ kɛlɛ tuma bɛɛ. Musocamantigi bɛ sa k'a sabu kɛ donnkɔnɔ yɛ. Hali a tɛ bana. A musow de nɔ don. Bɛɛ bɛ da o la.

Banabagatɔw

A bɛ fɔ ko Ala tɛ bagito fɛ ani fiyɛntɔ, ko Ala banna u la. Hali ni Ala ma ban u la, u kɔni tɛ teri yɛ. O de kɔsɔn teri caman tɛ bagito ni fiyɛntɔ la. U tɛ sɛ ka taa yɔrɔ si, mɔɔɔw fana bɛ jɛnɛ u kɔ. Ka bonɔ i jɛ ni sɛn ni bolo la, o yɛ kojuguba de yɛ.

Baaraw

Faama naani de bɛ dijɛ kɔnɔ : kɛlɛmasa, nsonba, julaba ani sɛnɛkelaba. Nin naani na, jumen de ka fisa ? bi o bi, sɛnɛkelaba ta de ka jɛ ; kɛlɛmasa

ta ye ka magow faga, ka jɛji bɔ dɔrɔn ; nsonba ; o ta ye sonyali ye; julaba ta ye ka nafolo ninin dɔrɔn. A bɛ fɔ a ye ko wari bɛ sɔrɔ yɔrɔ min, a bɛ taa yen de. Sɛnɛkɛlaba ka fisa n'a bɛɛ ye, sabula i kɛra mago sugu o sugu ye, fɔ i ka dumini kɛ.

ɲamɔgɔdenw

ɲamɔgɔden ye mago ye, min ni den tɔw tɛ fa la. O bɛ wele ko jakalims.

Ola hɔrɔn tɛ, nka jɔn fana tɛ, nka a ka suru jɔnya la. Hɔrɔnw tɛ a mafilɛ hɔrɔn ye, u tɛ a fɔ a ye fana k'a ye jɔn ye. A tɛna fosi sɔrɔ facɛn na. A bɛ nin cogo la farafinna bɛɛ. ɲamɔgɔdenw mana kɛ jamana kɔnɔ, u tɛ se ka cɛn sɔrɔ, u tɛ se ka kɛ dugutigi ye. Hali dutigiya, a t'a sɔrɔ, hali n'a ye den folɔ ye. Ni sisan tubabufanga tɛ, o magɔsuguya ninnu tɛ se ka fanga sɔrɔ jamana si kɔnɔ. ɲamɔgɔden ko man di mago si ye. Hali du kɔnɔ, u tɛ se ka sɔnnifɛn dun, sabula hɔrɔnw tɛ. N'a fɔra i ma du kɔnɔ ko ɲamɔgɔden, i tɛ se ka sigi o du kɔnɔ tuguni. Hali i t'a fɛ ka taga i ba ka dugu la, sabula i ba de ye i kɛ ɲamɔgɔden ye

Ni dutigi y'a dɔn ko, hali sisan, ko den tɛ a ta ye, a b'a fɔ a den tɔw ye. Den tɔw tɛ fosi di a ma cɛn la, hali ni u bɛ ba la. O tɛ kɔɲuman ye anw fɛ yan. Ni ba ma i hɔrɔnya, i bɛ sɛgɛn kɔsɛbɛ. Hali ni ɲamɔgɔden b'a fɛ ka muso furu, a bɛ se ka ɲamakala de furu, n'o tɛ a tɛ se ka hɔrɔnmuso sɔrɔ.

MOGOWA KONKO

Yerefo

Yerefofa daw be donkili da ka tow koromatige, k'olu kana i sanga u ma. Mogow min be se i la i koni te fili o ma. Hali solidonyoro u be mogow dakorobo.

Nata

Sisan dike tinea. Wari ni muso de ye dike tine. Mogow t'i miirila fosi la ni wari te. Moriw ka jugu ni tontigiw. Olu be yaala de dike nefi ka wari jini. Tontigifilekelaw fana be yen, minnu be wari jinin.

Ni fa sara, den min be baara kela kosebe, o de be fen soro ka teme bee kan. Sabula, a ye min soro facen na, o be fara a ka soro kan.

Folmogow tun be wari jinin cogoya sugu bee la, nka sisan, o te se ka ke. O kelen mogow tooro.

Den kelen be heere soro ka teme minnu ye saba ye walima naani. Bonya bee be denke folo de kan. Dogow ka kan ka baara doron de ke. Olu de be bila ciw la. Sene wagati la denkefolo yere be ciw ke, yasa sene kana tine. Dugurotaga samiye fe, o koro ye salaya de ye.

Fen o fen be soro du konko, o bee ye korokeba de ta ye. Dogow ma kan ka fosi soro.

Dogo ka fen bee ye korokeba ta ye. Hali a te se k'a denmusow di furu la ni korokeba ma son. Ni korokeba ye denke soro, o ye benbaliya wulilen ye, sabula, a be fen bee di a denke ma ka jine a dogow ko, olu min ye baarakela ye.

Bolomadɔɔn - sebaɣaw

Minnu seɣenɛn koseɓe farafinna, o ye faratalenw de ye. Fa t'u la, ba t'u la. U ka seɣen ka ɓɔn. Mɔɔɔnuman dɔw be hinala u la. Jonw fana seɣenɛn don koseɓe. U tun minenɛn don i nafa mɔɔɔw tɛ.

Fɔɔ ko beɛ tun be jɛnabo ni fanga de ye. Sisan mɔɔɔya donna kow la. O sabu ɓɔra tubabuw de la. Olu nana ka mɔɔɔw lakalan dɔɔni. Fɔɔ mɔɔɔ min tun be se ka a sago fɔ, o tun ye dubakonɔmɔɔɔ walima mɔɔɔ min tun ye denmisɛnibarikama ye. Olu dɔɔn de tun fɛɛɛɛɛn don. Wari tun b'u kun, tɔɔɔ tun b'u la.

Muso caman, den caman, jɔba ani jon caman be mɔɔɔ min kun, o de ye mɔɔɔba ye farafinw bolo. Fɔɔ, Kita yan, sanni tubabuw ka na, mɔɔɔw tun tɛ siranna jɔɔɔn jɛ, sabu la mɔɔɔsi tun tɛ donna kaso la. Jonw ni muso kelen kelen de tun be don jɔɔɔko la.

Se tɛ minnu ye olu tun be siran setigiw jɛ. O wagati, surɔfɛn tun be dila setigi ma. I n'u be tilen jɔɔɔn kan, i tɛ fosi y'u bolo, nka su mana ko ka dugu jɛ, i be nafoloba y'u kun. Mɔɔɔ tun tɛ jininkali kɛ, sabu, beɛ b'a sɔɔɔcogo dɔn. Nka setigi dɔɔn de tun be surɔfɛn sɔɔɔ. Fantan tun mana a mine, a tun be a ɓɔsi i la. Setigiw tun mana fɛn o fɛn kɛ, o tun ka ji, basi fosi tun tɛ ola. U tun be fantanw seɣenna. Dɛmɛbaga tun t'u la.

Beɛ tun be jɛɓɔla u fɛ. U tun be wele ko "kunandiw"
Siran tun be kɛla minnu fana jɛ, o tun ye kɛɛkuntigiw ye ani sonbaw minnu tɛ siran fosi jɛ. N'u tun ye min fɔ, o de tun be kɛ. U tɛ sɔsɔ, hali n'i kelen de don, ni fanga b'i la, i be bonyalen, k'i ka dugu fana be bonya. Dugu o dugu, ni mɔɔɔ fangamaw be yen, o duguw bonyalen don. Tubabuw be yɔɔ min, fanga tɛ yen. O yɔɔw la beɛ tun ye kelen ye. Mɔɔɔw minnu tɛ numan kɛ, olu b'u dogola tubabuw la.

Juguyahakili

N'i ye baarakelaba ye, i be se k'i yere ta. Nka o tigilamogo komandi mogo ye. Mogow b'a ninin tuma bee k'a tije, sabula a jengoya b'u la. Farafinw

be ɲɔɲɔn ɲɛŋgoya ko bee la. Hali n'i ye seneba ke, i diyagoyalen k'a tila, ka do di tow ma. N'i m'o ke, u be kojugu k'i la. Bee ɲebolen b'i fe. U b'a folo ko, kele bee ban, fo ɲebonfe kele. O ye ka kele ke mogo fe a bolofen no fe. O kele suguya de be se ka don balimaw ni ɲɔɲɔn ce. Juguya doron don.

Maninkala, n'i den ka ca, ni wari caman b'i bolo, n'i ka seneɲenw ɲena, i te si sorɔ. U b'a fo ko Ala te se ka o kunnadiya bee di mogo kelen ma diɲe kono.

Ne yere tun juguyara mogow fe. Mogow tun be ɲebo n fe. A fora n ye ko n'i y'i sigi maninkala, n'i kera baarakakelaba ye, u be бага i ma. Mogo te ɲebo fugari doron de fe. A be to mogolankolonya la u ce la. O mogosuguya ka di u ye, sabu a donnen be bee la.

Juguyasira

Sokɔnɔbaara

Ni dogo ye i ban ka baara ke a koroke ye, ni koroke sara, a denw fana b'u ban ka baara ke u fa dogoke ye. U b'u ta sara o cogo la u fanincinin na.

Nka ni dogoke ye baara ke a koroke ye, o denw ma kan k'u ban ka baara k'u fanincinin ye. N'u y'u ban ka baara k'a ye, u ta be tiɲe. A be fo k'u fanincinin y'u danga. Mogo dow te dangali kela. Ni denw ka dogon, faw n'u dogow be ben, nka ni denw korobayara, u te ben bilen. Kele doron de be ke. U laban be fara.

Farafin be se ka mogoya ke gansan, numannya la. Nka n'u ɲebora ɲɔɲɔn fe, u te ben.

Somaya

Boli be pinin ɲɔɲɔn kanma, ka donnkono di mogow ma, minnu ka haminako ye baara doron de ye.

Jurudon

U jɛbɔkojugu i fɛ, u bɛ juru ta i fɛ k'u ban ka o sara. N'i y'i ban ka juru don, u b'i tɔgɔ tɪɲɛ, k'i bila fili la.

Ka i muso bila i la

An fɛ maninkala, u b'i muso fara u kan ka i kɛɛ. N'u b'o kɛ, u bɛ sɛ i burannakaw ma k'u k'u dɛmɛ k'i kɛɛ. U b'i muso laban i rɔ. U b'a fɔ a ye ko a kana i sago kɛ tugun. N'o kɛra, cɛ bɛ dimin k'a muso bugɔ. N'o kɛra, muso bɛ boli ka taa a somɔgɔw fɛ. Buranw fana b'u ban ka muso di i ma .U tɛ muso di i ma fo i juguw sago ka mine i ma. Nka ni muso ka kegun, a tɛ son k'a cɛ janfa. U bɛ cɛw muso labolila ni cogo in na juguya kosɔn.

Ka dijɛsigi gɛɛya i bolo

U b'i teri bɛɛ tɔrɔrɔ, yasa u k'u ban i la. Hali n'i kelen y'i sigi i kelen na, u b'i lapinin. N'i b'a fɛ k'i sigi maninkala, i k'i sigi i kelen na, k'i yɛrɛ kɔɔsi. N'i y'o fana kɛ, i bɛ kɔrɔfɔ k'i tɛ mɔgɔ fɛ. U t'u miiri k'i bɛ siran u jɛ de. U bɛ sɔn bɛɛ da i la, n'i m'o faamu maninkala sigi rɔ, dijɛ bɛ gɛɛya i bolo. Minnu tɛ sɛ k'o kun, olu bɛ taa dijɛ jɛfɛ walima u bɛ taa sigi u benna. Ni dun taara i kun fɛ, i jugu b'a fɔ fan bɛɛ k'i bolila. Farafinna lapinini ni kɔrɔfɔli ka ca.

ka u kɔɔsi

Anw fɛ yan sana dɔ b'a fɔ ko : i kana gundo bɛɛ fɔ musosukelensibaga ye.

Min tɛmɛna donsoke ni sama cɛ, nin sana in b'o jira. Samafagadonso dɔ de kɛra. A ye sama faga kojugu fo a tɔw ko k'u ka taa sigi yɔrɔ wɛrɛ. Samadennin dɔ y'i yɛɛma k'i kɛ pogotiginin numan ye ka taa a yɛrɛ di donsoke ma furu la. U kɛra jɔgɔn fɛ kɔsɛbɛ fo donsoke ye a gundo bɛɛ fɔ a ye fo kelen. Donsoke ba diminna. A kelen k'o mɛɛn, a ko denke ma : Kana i gundo bɛɛ fɔ muso ye min ye su kelen dɔrɔn si i fɛ.

Samamusoma y'i ban ka dumuni ke ko a be taa a ka so. Donsoke y'a nininka :

- mun b'i la ?
- fosi ! A fora n ye de doron ko n ko man di i ba ye. O koson n be taa. N'i taara bo mogw ye, n'a man di a ye, segin i ka so. Taa n bila so.

U tagara fo kungoan konɔ. u selen yen samamusoma y'i yeɛma k'i ke sama ye. A kulela ka sama tow wele. A k'u ma : Donsoke be se k'i yeɛma k'i ke fen bee ye . O sabu la, anw be fen bee mogongo.

Samaw y'u ke a kan. A y'i yeɛma k'i ke nkerennin ye ka boli. U hakili la k'u ya toɔnko k'a faga. A taara so k'o nefo a ba ye. A y'a fo a ye k'a tun ye tiɛ de fo. A ye dugu donso bee dalaje k'a f'u ye ko muso min tun nana a fe, ko sama de tun don, ko Ala barika la, ale kisira. Donsow taara samaw nofe. U y'u bee sorɔ yorɔ kelen. U ye dugu jeli konɔ ka a don sama min ye i ke muso ye. U ye damado faga u cela.

Nsiiri don, nka mogow b'a fo ko dow kera ka teme. A nsiirin ninnu be folo anw de ma, sabu u hakili la ko anw ye gundo bee fo tubabuw ye.

HAKILIJUMAN

walejuman

Ka Ala sago ke

Balima ceman saba de kera. U tun be jagon fe. U tun be baara kosebe.
Don do Ala y'a fu ye :

Aw b'a fe ka mun soro sene la ? korokeba tun be heere soro n'a tun be
tontige ke. Lagare, o tun ka a ta ke togoma ye dije jefe ka sangafɔ dɔɔn
ke.

Koroke ko :

Bee ka sene dabila, min fora min ye o k'o ke. An ka heere da de file. Koroke
ye tontige damine. Dondo, a binna sanu kan. A bolila ka taa so ka
sagajigije ke saraka ye ani dononkorɔje. A ye malodege ni woro ta k'u
saraka sanu ma. A ye numuw wele ka na sanu bo. A kera nafolotigi ye.

Lagare togomana dije jefe ka sangafɔ, n'a y'a men ko do sara. Don do, a
ye faama do sako mɛɛn. A taara yen, a ni musokorɔba do benna sira kan :

- i be taa min, n den ?
- faama do sara, n be taa o sangafɔ,
- n be fini fitinin di i ma, i be a do di dugaw ma sira la.

A ye dɔɔnin di dugaw ma. Olu ko a ye :

N'i suruyanna dugu la, i be marifa kan saba bo. I be tila ka kasi k'a fo :
N fa sara n ko ! n fa sara n ko ! n fa sara n ko ! , i be i mago don faama ka
wulu la. Don do, n'i ye dumuni di a ma, n'a taara da, i k'a dɔn ko a dalen
be faama ka sanu de kan. Ani , n'i ye dononkorɔ ye tintinkun min kan, o ye
i ba kaburu de ye. Sanu b'a jukoro

Musokorɔbaw ko :
Nin tɛ faama den ye.

Dɔw ko :
N'i ye faama den ye, i bɛ a ka sanu ye.
Don dɔ a kelen ka dumuni di wulu ma, o taara a da yɔrɔ dɔ, a ko : A ye a
lawuli, aw ka yan sen.

U ye yen sen, u ye daga falen sɔrɔ sanu la. Mɔgow kulela : Faama den
don ! faama den don ! Dugu jelen, a taara du kɔfɛ, ka mɔgow wele k'a f'u
ye : A ye yan sen, u ye daga falen sɔrɔ sanu la. Mɔgow kulela : faama den
don ! faama den don.
O cogo de la, o fana kera nafolotigi ye .

Cɛmanceta ye ntɔnmɛnɛ kɛ. Dondɔ, binba la mɔgo caman tun bɛ yen, ani
sow ni faliw. Kuntigi tun tɔgo ye ko Hotan : A ye Hotan fo. A k'u ma :
A ye tugun nɔfɛ. U tugunna a nɔfɛ. A taara n'u ye, ka kɛ u bɛɛ kuntigiba
ye. O fana kera nafolotigi ye o cogo la.

Ala ye fɛn o fɛn fɔ, u y'o bɛɛ kɛ. An benbaw ye nin fɔ an mɔkɛw ye, an
mɔkɛw fana y'a fɔ an faw n'an baw ye. An faw n'an baw fana y'a fɔ anw
ye. Sisan mɔden fana ka kan k'a lakali.

Ni min ye Ala ka kuma mɛɛn, o tigi na hɛɛɛ sɔrɔ yan ani sanfɛ.

Numannya

Nin kɛɛ jula fila de ye, kelen tɔgo ko Mamadi numan, don Mamadi jugu. O
ko k'u taa Maka. U kelen kelen ye ɲɔgɔmɛ kɛmɛ-kɛmɛ fara ɲɔgɔn kan ka
taa Makan.

Mamadi numann tun bɛ ji dila minnɔgɔtɔw ma sira fɛ fo ka taa ji ban.
Mamadi jugu ma ji di mɔgo ma; a tun ka jugun kojugu. Minnɔgo ye
mamadi numan mine, a ye ji ninin Mamadi jugu fɛ :

- i tɛ ji di yan n ka n min ?
- ayi ! i y'i ka ji bɛɛ di munna ? sisan, i bɛ n ka ji san ɲɔgɔmɛ kelen, i min o min.
- n sɔnna. ji di yan n ka n min, i ka ɲɔgɔmɛ kelen mine

U y'a ke ten Mamadi ɲuman min o min, fo k'a ka ɲɔgɔmɛ ban. A bɛɛ dira Mamadi jugu ma a ka ji sara ye. Minnɔgo ye Mamadi ɲuman mine tugunin, a ko :

- i tɛ ji dɔ di yan n ka min ?
- Mamadi jugu ko :
- n bɛ ji di i ma, nka fo n ka i sen kari
- Mamadi ko :
- n sɔnna

A y'a sen kelen kari. O waati la u tun sigilen don sirajuba dɔ jukɔɔ, minnɔgo y'a mine tugunin. A ko a tɔgɔma ma ko a ka ji di a ma, o ko :

- n bɛ ji di i ma, nka fo n ka i bolo kari.

A sɔnna. A y'a bolo kelen kari. Minnɔgo y'a mine tugunin. Mamdi jugu ko

- n bɛ ji di i ma, n ka fo nka i ɲɛ ci. A y'a ɲɛ ci, k'a ka ɲɔgɔmɛ bɛɛ mine, ka taa ka fililen to.

A ye tile ban sirajuba kɔɔ. Woba tun bɛ o siraju la. Su kolen, a donna o wo kɔɔ.

Dugaw nana u sigi sira sanfɛ. Dugaw kuntigi ko tɔw ma :

- n denw, mun ye bi kibaruya ye ?
- demɛsɛnw ko :
- i de ye kuntigi ye, min bɛ se ka ko bɛɛ dɔn, anw denmisɛnw tɛ fosi dɔn. Ni kuntigi ye min fɔ, o bɛ anw bɔ.
- Kuntigi ko o la sa :

- n denw, ni mogo min sen ni a bolo karilen don, k'a ne ci, n'a y'a yere furake ni sirabulu ye, a be keneya. A ko fana :
- ni mogo min b'a fe ka taa Maka, n'o ye ni sirabulu do korota daron, a be Maka sira ye.
- n denw, Maka konnin tununnen don. A konnin be namaton do la Maka da la. Sise be to ka naman k'a kan, tuma dow u b'a bila kene kan. Maka mogow fiyenen don, nka n'u y'u furake ni sirabulu nin ye daron, u be keneya. Ni mogo min ye o fura bo, o be Maka konnin soro. Jiri min filenin ye fana, ni y'o do tige daron jikontanya min be Maka, o be ban. N denw ninu de tun ye bikibakuruw ye.
- e kuntigiba ma min fo, anw denmisenw te se k'o don. Kuntigiw de be ko bee don.
Mamadi numan kelen k'o meen, a ye sirabulu ke k'a yere furake, a keneyara fana. Sogoma, a ye sirabulu do korota, a ye Maka sira ye. A tagara. A taara musokoroba do fe, o k'a ma :
- n den, munna i ma taa mogo were bara fo n ne ? Mogo te n bolo ka tobili ke ani ka ji ta ;
- Mamadi numan ko a ma :
- ni n ye jo susu, i be tobili ke wa ?
- a ko :
- n be se k'a ke ;

A ko a ma tugunin :

- ni n ye ji bo kolon na, i be se k'a ke daga konko wa ?
a ko :
- n b'o fana ke

A ko a ma tugunin

- Ni n taara dogo ninin, a be jeni i ka gabugu konko wa ?
- owo ! a be jeni
- ke ko :
- geleya were te yen tuguni ?

Musokoroba ko a ye :

- geleyaba be Maka yan
- Mamadi juman y'a jininka k'o ye mun geleya ye.

A ko :

- Maka konjini tununen don.
- Mogo min mana a konjin ye, mun be di o tigi ma ?

A ko :

- I to, n ka taa faama jininka, i be a ye o bena min fo.
- Faama ko musokaroba ye.
- Ni a y'a ye, a be fen bee keme- keme yan, min ka di a ye.
- Musokaroba taara o fo a ye. A sonna. Sogoma, a bora kenema, k'i jo.
- Dununkoro do bora du kono ka na bogo yereke da la.
- A ye musokaroba wele k'a fo a ye,
k'a ka faama wele. Faama nana.

A ye yoro jira k'u k'o sen. U ye konjin soro yen. faama ko a ma:

- taa dugu kono, fen o fen ka di i ye, i k'o bee keme-keme ta.
A ye o ke.

Musokaroba ko a ma tugunin:

- ji te Maka.

A ko :

- Mogo min mana ji soro, faama b'o sara wa?
Musokaroba ko k'a be faama jininka. Faama ko ko ni a ye ji soro, ko a
be fen bee fana keme-keme ta, fen minnu ka di a ye.

A ye a jinin u fe u k'a fo faama ye ko o ka numuw bila ka daba dilan a ye,
ani ka sojuman kelen di a ma. A yelenna so kan. A ko faama ka a kono. A
taara kamareju tige ka segin Maka. Ji tugura a nefe fo Maka dugu da la. A
ye so lajo, ka i jo a je. Ji fana jora. o kera jida ye. Makakaw bee ye ji bo u
sago la. U ko ko jiko t'u mine bilen.

Faama ko a ma:

- fɛn o fɛn ka di i ye, taa dugu kɔɔɔ, i ka o bɛɛ kɛmɛ-kɛmɛ ta.
A ma sɔn faama ka kuma ma.

A taara sigi fuga dɔ kan, nka sanni a ka bɔ dugu kɔɔɔ, a ye mɔgo fila di musokɔɔba ma k'a ka ji bɔ ani mɔgo fila, k'a ka dɔgo tige. O cogo de la Mamadi numan ye hɛɛɛ sɔɔɔ. Ni a tun ma numan kɛ, a tun tɛ nin si sɔɔɔ.

Ni mɔgo min ye numan kɛ, i bɛ sara a la ; n'a ye juguman fana kɛ, a bɛ sara o la. Mamadi numan sarala k'a nɛ.

Min y'a bolo n'a sen kari, k'a nɛ ci, o nana don dɔ julaya la a fɛ yen.

A ma a tɔgɔma dɔn. A kelen ka dumuni kɛ, o ye i yɛɛ kɔfɔ a ye.

A dabali banna. A ko:

- i bɛ se k'a fɔ n ye, i ye nin bɛɛ sɔɔɔ cɔgo di ?
- Mɔgo bɛ fɛn dɔ sɔɔɔ, i tɛ se k'a sɔɔɔcogo nɛfɔ.
- N'an ye terima yɛɛ de ye, a nɛfɔ n ye.
- i ye n sen ni bolo kari, ani ka n nɛ ci yɔɔɔ min, n ye a sɔɔɔ yen dɛ. N b'a gundo fɔ i ye, nka fɔ n fana ka i sen ni bolo kari, k'i nɛ ci.
- N sɔɔna. Ni dugu jɛra, i bɛ taa ni n ye sirajuba kɔɔɔ, ka n sen ni bolo kari, ka n nɛ ci, ka n don sirajuba wo kɔɔɔ.
- bisimilayi, n b'a kɛ.

Dugu jɛlen, Mamadi jugu kɔɔɔɔɔ k'u ka taga. U selen sirajuba kɔɔɔ, a ko Mamadi numan ma :

- N tɔgɔma, n se kari, ka n bolo kari, ka n nɛ ci.
- O yilanyilanna. Mamadi jugu diminna Mamadi numan kɔɔɔ, ko a t'a fɛ ale ka kɛ fɛn ye a si kɔɔɔ.

O kelen, Mamadi numan ye a sen kari, ka a bolo kari, ka a nɛ ci, ka a don sirajuba wo kɔɔɔ, ka taga. su fɛ, dugaw nana u sigi siraju la. Denmisɛnw ye kuntigiba nininka o don kibaruyaw la:

- N denw, n tɛ kuma tuma bɛɛ. N tun y'a fɔ a ma mɛn ko Makakonɲin tununnen. A yera. N tun y'a fɔ fana ko jiko bɛ Maka, ko kamareju tun bɛ ji lase Maka ; o bɛɛ kɛra. Sisan sa, an kana kuma gansan. Maka geleya bɛɛ banna.
i b'a sɔrɔ dɔ y'a mɛn, n ye min fɔ ka tɛmɛ. A dɔ la, dɔ bɛ sira wo kɔnɔ, n t'a dɔn.
kɔnɔ tɔw ko k'o ye tiɲɛ ye.
- An ka taa siraju wo lajɛ, a dɔ la mɔgɔ bɛ sɔrɔ yen.
U ko ko suruku ka taa wo lajɛ. O kulela :
- Mɔgɔ dɔ bɛ yan ?
Dugakuntigi ko :
- A y'a minɛ ! n tun y'o de fɔ. Hali yiriw bɛ kuma mɛn.
suruku fana y'a minɛ, k'a farafara, k'a dun.
Kabini o kɛra, dugaw ma ɲɔgɔn dalajɛ bilen. Dugakuntigi ko ko dugaw ka jensen, sabu ko hali jiriw bɛ kuma. O kɛra Mamadi jugu diɲɛbancogo ye. A kɛra a yɛrɛ ma jugu ye. A sata kɛra o de ye. Mɔgɔ o mɔgɔ mana juguya, o tigi bɛ sara ten de.
Mɔgojugu ye mɔgɔ min tɛ hine, a karo ka gɛlen.

A tigilamɔgɔw sirannen don. A ka kegun, a nanmaratɔ. Tuma bɛɛ, a b'a yɛrɛ kɔlɔsi yasa ko kana bali a la. Mɔgokegun ka kan ka a ka dɔnniya labila mɔgɔw ye, n'o tɛ a ka kegunya ma fosi ɲɛ. Nalonma fana laban bɛ kegunya, sabu a tɛ fɛn kɛ ni min ma fɔ a ye. O cogoya la, a tɛ kojugu kɛ bilen.

Min bɛ mɔgɔ ladon Arijana

Farafin bɛɛ hakili la, ko mɔgɔ bɛ se ka don Arijana, ka a sɔrɔ i ma da Ala la, n'i bɛ ɲuman kɛ. U b'a fɔ ko moriw b'a fɔ u ye k'u ka jaka bɔ, k'u bɛ hɛrɛ sɔrɔ sinin Ala fɛ yen. Bɛɛ hakili la ko jakabo dɔrɔn de bɛ mɔgɔ kisi sinin. U b'a fɔla k'olu bɛ diine kelen min dɔn, k'o ye jakabo ye. Mɔgɔ o mɔgɔ mana jaka bɔ, o bɛ hɛrɛ sɔrɔ sinin. Farafinw b'a fɛ u ka wari k'u la taa Arijana.

Ni nafoloba be mogo min kun, n'o sara k'a soro a be jaka bola, mogow b'a
fo : "Nin be don Arijana. Ala bena a ka nafolo bee segin a ma" I mana
kojugu o kojugu ke, fen te fo i ye diine togo la, ka a bo sonyali ni
walimusokanu ko ; o fila janginen don. Muso-alamandifuru dagalen, nka
walimusokanu ma daga, ani ka bin muso kan.

N mamuso ko n ma a denke saya fe :

Munna aw be delili ke n den su kunna ? kun t'o la. A kera cogo o cogo, a
be here soro Ala fe yen. A tun ka ni, a taasilen. A ma deli ka denkongoto
ye, ni a ma dumuni di o ma. Munna sa, a te here soro Ala fe ?

KOJUGUW

Mɔgɔfaga

Ni banabagato ko ko karisa de bɔra n ko suya la, ni banabagato sara, mɔgow be ɲogɔn dalaje k'o tigi faga. O ye an ka jamana seriya do ye. A tɛ sudon, ni a somɔgow ma a diɲɛ ɲinin ka tila ka wari sara.

Ni mɔgo do tun ye mɔgɔfaga kɛ, mɔgow tun be ɲogɔn dalaje ka a tigi ɲinin. Ni a tigi tun y'a yɛɛ jira, u be fa don a rɔ. Ani fana mɔgow tun b'a fɔ : "Nkalontigela be fan bɛɛ, an k'a ɲinin a fɛ a ka na ni kasange ni marifamugu ye"

Kita yan, bɛɛ tun diyagoyalen k'o seriya bato, n'o tɛ i be ɲangin kɛɛbɛ. Mɔgɔfagalaw be ɲanginna kɛɛbɛ.

Nkalontigɛ

Yasa ka mɔgow bali ka nkalon tige, farafinkuntigiw ye laada do sigi : Mɔgo min mana nkalon tige, o tigi be kolo kɛ konɔn ye, k'a don a kan na, ani samara kɔrɔw ni filenkolonw. A b'i don o cogo la dugu fan bɛɛ ; jenbe be fɔ a ma, a be donkili da ko : Ne de y'a fɔ, titiba, ko nin de kera, titiba, k'a sɔrɔ tiɲɛ tɛ, titiba, yusuyasa. Mɔgo mana nkalon tige, o b'a yɛɛ jira nin cogo la dugu ɲɛfɛ ko ale de ye nkalontigelaba ye.

O ɲanginni suguya de be da nkalontigelaw kan, yasa u ka nkalon kana dugu tiɲɛ.

I ma min ye, kana o lakali mɔgow ye.

Tɔgotiɲɛ

Solomani y'a ka kala n'a ka biɲɛ ta ka taa konɔfaga. A ye sɛɛɛ do bon. Sɛɛɛ wulila ka taa solomani tɔgotiɲɛ diɲɛ fan bɛɛ. Nka mɔgow tun b'a gen

tuma bɛɛ. O la sa, a y'i miiri k'a fɔ :

N hakili la ko n bɛ ka solomani tɔɔ tɪɲɛ, n dun bɛ ka n yɛɛ de lamaloya
yɔɔ bɛɛ. Mɔɔw bɛ kule n na dɔɔn. N mana taa yɔɔ o yɔɔ, bɛɛ bɛ n ye.

A taara furakeli la dɔ fɛ, o ka solomani ka biɲɛ bɔ a la, ka a ka hɔɔnya
sɔɔ. Ka mɔɔ tɔɔ tɪɲɛ, o ye nalonmayaba de ye. Ni i ye i mɔɔ ɲɔɔn
tɔɔ tɪɲɛ, i ka kan ka a dɔn ko dɔ bɛ sɔɔ i yɛɛ la. O de kosɔn mɔnɲɛɲw
b'a fɔ an ye k'an kana an mɔɔɲɔɔn tɔɔ tɪɲɛ, ka kuma ɲuman fɔ i mɔɔ
ɲɔɔn kan, ka a sɔn ɲumanw fɔ, o de ka ɲi. I n'a tɛ bila ɲɔɔn na, aw bɛ
bɛn. N'i ye mɔɔ tɔɔ tɪɲɛ, n'a i ye tuma o tuma, a bɛ dimin i kɔɔ, sabu i
ye nkalon da a la. N'i ye mɔɔ tɔɔ ɲuman fɔ, a bɛ diya a ye, a b'a dusu
da.

kele bɛ, i n'a fɔ bana. A fura ye tɪɲɛfɔ de ye. Farafinna, n'i ye tɪɲɛ fɔ, i bɛ kɛ
mɔɔ ye. N'i ye nkalon tige tuma bɛɛ, Ala yɛɛ de bɛ i tɪɲɛ. Nkalon bɛ fɛn
bɛɛ tɪɲɛ. Mɔɔw tɛ u miirila sinin na. U bɛ sereyajugu tige wari nɔfɛ
walima siran kosɔn.

Faantanw b'a fɔ: " Ni fanga t'i la, kana tɪɲɛ bɛɛ fɔ. Faantan mana tɪɲɛ fɔ, a
bɛ ɲangi"

Salaya

Salabagatɔw bɛ kɔɔfɔ tuma bɛɛ. Mɔɔ si mago t'u la. Mɔɔ si tɛ u kɛ a
sina ye. Bɛɛ bɛ yɛleɔ u ɔ. A bɛ fɔ olu de ma ko mɔɔfɛmɔɔ. U tɛ se fosi
la, u dulonen bɛ bɛɛ la. O de ye salabagatɔ ye.

Samiye fɛ minnu tɛ se sɛɛ la, olu bɛ taa diɲɛ ɲɛfɛ ; Minnu tora du kɔɔ ka
baara kɛ, olu b'a fɔ : fugariw taara, sabu baara tuma sera.

U t'a fɛ ka sɛɛ kɛ samiye fɛ, O de la u tɛ sigi du kɔɔ. Ni samiye temena,
u hakili bɛ jigin so la, u bɛ segin. Mɔɔ si tɛ jigin u la, sabu bɛɛ b'a dɔn k'u
ye fugari ye.

Fugari ka ca an fe yan. N'u te maloya, an yere fana te fen fo u ye. U koni dalen b'a la ko kumada t'u bolo du kono. Dow b'a fo u ma :
Sarakadumunaw.

Maninkadugu la, i be ninin k'i yere faga dimin fe n'a fora i ma k'i te se ka balo ni fadenw te. Fosi te fo fugari ye, sabu u fisiriwale. Nka Ala bena a don. Mogonnamaw te. N'i ye furusa cayalen ye, kanuntanya te, furuce de fugari. Ni muso te dumuni soro, a be keke ke, a laban be a furu sa. Ce min be baara ke, o be se ka muso fugari furu, ni a ye den wolo a ye. Nka ni den te a bolo, kow be tije, furusa be ke.

Yerebonya

Farafinkuntigiw y'u laje k'a fo ko ni mogo min b'a fe ka banakotaga ke, i ka i mabo sirada la, ka i dogo bin na. A tigilamogo be maloya kosebe, sabu ni denminsennw yere y'a ye. O te walenuman ye. Bee ka kan ka o dabila.

Ni muso min ka npogotigiya tara, ni a ma a ce togo fo, a te den soro. N'a y'a fo, saraka be bo, a be den soro. Nka muso dow be yen, u ye den soro, u ma a fo ce min ye u npogotigiya ta. O muso be denmuso doron de soro, a te denke soro ban. N'a bena denke soro, tin mana damine, fo ni sarakaw bora, n'o te a baara be geleya. Muso dow be se filelikelaw ma yasa ka den soro. O cogoya la, u be den caman soro, hali n'u ma u cefolo togo fo.

Ni den dow sara, o senfe, a be nedon. Filelikelaw b'a fo :
a y'a fo a ye ko a ka a ka gundo fo, n'o ma ke, nin den fana be sa. N'o kera, a be do wele k'a fo a ye. O la, u be ji bon suw la. Musow be maloya de ka a nefo, walima u t'a fe ka to furu la u ce kun.

Ni muso furula, a man kan ka da ce were fe tugun. N'a y'a ke, a ka kan k'a fo a ce ye. N'a m'o ke, a te den soro.

Musow be ko do ke, o man ni. U be a fo ko n'u ye den soro, k'u b'a togo da kalikan na.

Maninkala, ni muso ma den sɔɔ, a bɛ sɛgɛn kojugu. Dɔw b'a fɔ ko muso jugu de don. U b'a fɔ ko muso ka kan sɛgɛn de, yasa a ka a kɔnɔkɔw fɔ. Ni muso ma den sɔɔ, ale de kelen nɔ dɔn. N'a ma den sɔɔ, u bɛ taa n'a ye a somɔgɔw fɛ, k'olu ka kuma a ye. A somɔgɔw b'u seko kɛ. Muso bɛ segin a cɛla la san kelen, n'a ma den sɔɔ, a furu bɛ sa ka muso wɛrɛ furu.

Maninka kecogo de filɛ nin ye muso fan fɛ. Muso tun bɛ falɛn jɔn fila la furusira la. Muso mana geleya sugu o sugu sɔɔ densɔɔ ko la, o bɛɛ y'a nɔ ye. Ni dɔw ka bana nɔgɔyara, u bɛ den sɔɔ. Farafinna, muso o muso, n'i ye jɛneya kɛ, n'i ma fɔ i cɛ ye, i tɛ den sɔɔ. A ni cɛ min y'a wale kɛ, o bɛ wele. N'o y'i jɔ a la, a bɛ jɔnsɔngɔ di furucɛ ma, ani ba kelen ni sɛ kelen, k'olu kɛ saraka ye furucɛ fa ye. U yɛrɛ bɛ a bɛɛ dun. Denmisɛni si ma kan ka se yen. N'o kɛra, cɛ bɛ jɛnɛ a jɛneya kɔ, nka i bɛ i janto a muso kɔ. Ni laada ma lase, cɛ tɛ jɛnɛ a jɛneya kɔ. Sanni tubabu ka na, mɔgɔ minnu tun b'i ban ka laada lase, olu tun bɛ minɛ k'u kɛ jɔn ye. U tɛ hɔrɔnya fɔ u ka laada latimɛ. Nka ni muso fana kɛra jɔn ye, a bɛ feere, nka hɔrɔn tɛ se k'a san.

Tunkaraw bɛɛ bɛ bɔnya n'u fɛn ma jɛneya kɛ. Nka n'u fɛn ye jɛneya kɛ, baraka banna tunkarala bonda la.

BANGE

Konɔmaya

Ni muso ye konɔ ta, a be taa bo a somɔgow ye. somɔgow fana be sewa k'a fo : An ye nafolo ma tɛɛ. A seginto, u be ɲo di a ma. Dogomuso do n'a be segin a celaso la. Musokonoma ma kan ka baara ke yasa a konɔ kana tɛɛ. A ma kan fana ka se faga suw la. A ma kan ka jigi kolon konɔ. Ni a ye ko ke a ma kan ka ka min ke a den be sa.

jiginni

A be fo ko muso be baara la, n'a bɛna jigin. O tuma, musokorɔbaw be taa filelikelaw ɲininka yasa kojugu kana a soro. O fana b'a fo :

A ye muso ɲininka, min b'a konɔ, a k'o fo, ni o tɛ, a tɛ jigin. A ye a da falen suw la.

A ma a cɛfoɔ togo fo. Muso be a konɔ kuma beɛ fo, o ko a be jigin.

N'i y'a mɛ ko tinkorɔsigi musokorɔbaw minnu be muso kolosi a jiginwagati, o de ko don. Cɛ b'u sara ni siramugu ni kɔko de ye. U be den ko, k'a furake n'a banara. Ni muso jiginna, cɛ b'a fo a siginɔgonw ye. Muso somɔgow bɛna ni safuna, ni finiw ni filenw ye. cɛ be kɔko di.

Musow tɛ jiginni gundo beɛ folo cɛw ye. Fɛn minnu don, u dogolen don. Cɛw tɛ se ka a don.

Jubaatɔya Tile seegin

A be fo muso ye ko a ka dogokun kelen ke so konɔ. O kun ye de, den barajuru ka bin. Den tɛ banbu yasa a kana a dimin. Tile seginnan don, muso ni a den be labo so konɔ fitirida fɛ. U bato, cɛmɛsɛnni do be kala mine ɲɛfɛ ani daba. Ni den ye cɛ, u be dugu cɛci siɲɛ saba. Kala ni daba

bɛ min bolo, o bɛ kule fana siɲɛ saba.

Ni den ye muso ye, cɛnin bɛ kala ni daba ta, o bɛ kule siɲɛ naani ka dugu cɛci siɲɛ naani. U bɛ taa siran kunbɛn dɔ la ka denba ko yen ni jalabulu balabalalen ye ka mɔɔɔjuguw gen.

O bɛɛ ko fɛ, muso bɛ musɔɔɔ bilenman siri kalo saba kɔɔɔ.

Den min tɛ lamara

Ni ɲamɔɔɔden wolola, o bɛ faga walima a bɛ bila kuluwo la.

Muso cɛ bɛ ɲɔ di k'a tobi, bɛɛ bɛ wele ka dumuni kɛ. O y'a saraka ye.

Farafinna kodɔnnaw b'a fɔ ko ɲamɔɔɔden kɛ ka di dutigi ye, sabu bɛɛ bɛ sa k'a to. Ni ɲamɔɔɔden ye muso ye, a tɛ faga, sabu a bɛ taa mɔɔɔ wɛrɛ ka du ɲɔ. A furunafolo bɛ na so kɔɔɔ.

Den dɔ wolola an fɛ yan, mɔɔɔ si ma se ka a don ni cɛ don walima ni muso don. Cɛtɛmusotɛ tun don. Bɛɛ hakili la ko kabakoden don. A tun masiranɛn don. Mɔɔɔ si tun tɛ se k'a fɔ a ye. A denma, dɔw tun ko ko ka a lafili, u tun siranɛn. Dɔw ko ko jine don ko ni min y'a lafili, k'o bɛ sa, n'o tɛ subaga ye. Subaga dɔrɔn de tun bɛ se ka lafili. A fɔra dɔ ye. O sɔnna ko bɛ lafili kɔji rɔ, nka fo ni mɔɔɔ sɔnna k'a ta, ka taa n'a ye kɔ la. Mɔɔɔ ma sɔɔɔ. O den balolen don bi. A ba t'a jira mɔɔɔ la, nka bɛɛ b'a kɛcogo don.

Denkundi

Ni den wola a bɛ kalo saba kɛ, a tɔɔɔ bɛ sɔɔɔ ka da ni cɛ don, nka ni muso don a bɛ kalo naani de kɛ. Ni muso ye den caman sɔɔɔ, a cɛ bɛ ɲininka n'a y'a sɔɔɔ a ta de ye den ninnu bɛɛ ye. Den fila minnu fɔlɔ bɛ sɔɔɔ, olu tɔɔɔ bɛ da cɛ fa la walima a ba, ni cɛ ni muso don. Den sabanan, o tɔɔɔ bɛ da muso somɔɔɔ dɔ la, ni fa tɔɔɔ ma da, ba tɔɔɔ bɛ da. Ni den caman sɔɔɔla, fanincinininw tɔɔɔ bɛ da. Denw tɔɔɔ bɛ da nin cogo de la, ka bɔ kɔrɔkunda ka na dɔɔɔkunda.

Denkundidon, ɲɔ bɛ kɛ dɛgɛ yɛ ka nama sɔn den tɔgɔ la. Filen kelen bɛ lafa ɲɔ la ka den kunsigi dɔ da o sanfɛ ani dɛgɛ fitini. Den bɛ bila dugu ma ka kule siɲɛ saba a tulo kɔrɔ. Muso dɔ bɛ na den ta k'a bɔ dugu ma. Dɛgɛ fitinin bɛ da ba ten na. Donkili bɛ da, don bɛ kɛ. Nka cɛw tɛ don kɛ. O ma daga.

Musow bɛ kɛnɛ labo, ka fa ni ba tanu safuna ni ɲɔ ni tiga ni kɔgɔ la. Den bɛ kɔrɔbaya, ka ɲunuma, ka tila ka tɔgɔma.

BOLOKOLI

Bolokoli nafa

An benbaw ye nin laada sigi diɲe kɔɔ. An məkew y' a labato u benbaw sago la. Olu fana ko an ka labato. O de kosɔn farafin tɛ se ka bolokoli dabila. U bɛ maloya n' u ma a kɛ.

Nin jamana nin kɔɔ, a bɛ gɛlɛya bolokoli ka dabila, sabu a kɛlibaliya yɛrɛ ma di denmisɛnw ye, cɛ ni muso. Den bɛ ban fa rɔ n' a ma sɔn k' a boloko. Fa bɛ kɛ den jugu ye. Fa balimaw ni a sigiɲɔɲɔnw ni a buranw, bɛɛ b' i ban a la. Furunɲɔɲɔnya bɛ tiɲɛ. A tɛ muso sɔrɔ bilen bilakɔrɔ mana taa yɔrɔ o yɔrɔ, a bɛ kɔrɔfɔ : nin ɲɔɲɔn bilakɔrɔkɛba ma boloko. A bɛ lamaloya fan bɛɛ. Mɔɔ si tɛ a bonya. Bɛɛ b' a fɔ a ma Bilakɔrɔ.

Muso min fana ma boloko, o tɔɲɔɲɔnw bɛ yɛlɛbɔ a la, a bɛ kɔrɔfɔ : Nin pokɔtigikɔrɔba nin ma boloko hali bi. A dimin ka bon.

Farafinna, bɛɛ bɛ jɛ ka fɛn bɛɛ kɛ . Bɛɛ bɛ fara ɲɔɲɔn kan ka denw boloko.

Bolokoli labɛnni

Dɔndɔɲɔda

Ni den ye biladon, san saba o kɔ , a bɛɛ boloko. Den san tan ni wɔɔrɔ, fa ni ba bɛ a boloko. U bɛ don fɔ a la.

Dɔɲɔtigɛ

Ni bolokoli bɛ kɛ, dɔɲɔtigɛ bɛ dɔɲɔda. Musow bɛ dɔn kɛ ni dɔɲɔfɔlow sera dugu kɔɔ. Ni o dɔɲɔtigɛfɔlɔ tɛmena, bilakorow bɛ na ni sidɔɲɔ ye.

Biire

Ni sinennadogo tigera, u be biire dogo tige. N'o banna, u be bin deben min be ke biire ye. N'u banna o bee la, u be taa u ka kuntigi ka so, u baw be dumuni tobi ka taga a di u ma. N'o temena minnu bena boloko, olu be taa ni sirasiri fila mi jo mude fila di cekorobaw ma. Nka u la bee korokeba, o be sirasiri saba ni jo mude saba de di. cekorobaw fana be o jo ke dulo ye, ka sira tila u ni jogon ce.

U bodon folo biire la, o de ka kan ka ben dulo mo wagati ma. U be taa bugun tige, do b'i da a kan. Cekorobaw b'a mine a konoma, ani a sen ni a bolo, ka a sama dugu ma.

Labenni Laban

Ni bolokoli to tora tile tan ni fila, bolokodenw ban be dumuni duman dilan u ye. U be fura d'u ma min be u ke cekise ye. Fura dow be ke dulo la k'a d'u ma.

sinetige

Sinetige don, dulo be dilan. Sema be se kelen di bolokoli labenbagaw ma. Sinetige be damine alamisa walima tenen walima juma wali tarata.

U tagato u be se faga bungun na, u bena min tige. U bo fara b'a la k'a bolofitini tige, ka se si siri a bolo tow la, k'a ta ka taa so.

U be se biye jeni ka taa n'a ye so, ni se biye tununna, u be ba kelen di sema ma. U donto so, u be jenbe fo, ka donkili da. U b'a jira sema folo la, ka tila k'a jira tow la. U be tila k'a sira gajiri do la fo bolokoli don.

Jamajigi

Mogo o mogo ladonniyara ko bolokoli bena ke, olu bee bena ni fini, ni jo, ni malo, ni tigadege, ni tulu ni sogo ye. Nka benkaw be na ni kulusi ni duloki

fana ye k'o fara bolomafara kan. Bolokoli labenni fangama bee be balimaw ni teriw de kan. U ka bolomafara ka bon ni den fa n'a ba ta ye. Denfa be dulo doron de dilan ka a di magow ma sijnenne don ani juma don sagoma bolokoli kelen ko. Ni muso de ka kan ka boloko, dulo be min sijne fila doron de sijnenne don ani bolokoli ko. Ni bolokoli to tora tile tan, bolokoden koromusow bee be na ka tobili ke dunanw ye.

Alamisa don

Jumasu, bolokodenw be si u jenna. U baw be to tobi u ye ani dulo, k'o di jenbefolaw ma. Nka wari de be di folo, ani siramugu balima tow ani jenbefolaw ma. Musomanniw be boloko alamisa wula fe. o don u be duloki numann don bolokodenw kan na. U be woro mine u jinna. U be layaala o cogoya la dugu kono, ka don ke fana. U koromusow be u fifa ni lefe ye, sabu funteni b'u la. N'o makan bee banna, u b'u lasigi jiri do koro. Musow be kene bo ka tanuli damine. Cemeseninw minnu ye numann k'u ye, u b'olu tanu. U be jo di, ka malo di, ka fini di ani kori ani safune. U be malo ni fini bon u sen kan ; o bee ko, jenbe be fo ka hugutabun fo. Bolokodenw be don ke. Bee b'i girin ka don donkene kan. O ko bolokodenw be jira sema la. U be don biire kono. Baw be dumuni dilan, ka woro san ka tagabo u den na. Sijpene be damine dugutila fe. Bolokodenw be taa woro ninin u ba fe, ba folo be woro saba di, filanan woro fila, sabanan woro naani. Minnu bolokora ka koro, olu be woro ninu lamara fo sagoma.

Juma don

Sagoma jonna u be taa ni bolokodenw ye bolokoyoro la. O wagati bolokolinumu dogolen be kerefe. A be bo ka na u be boloko. Bolokoli mana ban, bolokodenkorow be marifa ci u togmato bolokodenw ne koro.

O y'a soro u kelen ka duloki bilen don u kan na. U tagato so bolokodenkoro do be i bila u ne ka marifa da a kanna k'o magosi ni muru ye :

Sa do ye manan kono, sa juguba.

Tɔw b'a lamine :

Fɛn juguba.

U bɛ dugu cɛci ka taa sinɛnakɛnɛ kan. U b'u kori ; u faw bɛ sɛ fili o kɔnɔ. U b'olu faga ni bere ye. O sɛ de bɛ wele ko Kɔrikɔnɔsɛ. Ni mɔgo min togolase fagara kori kɔnɔ, o tigi tɛ sa tunga la. Nka ni min ta fagara kori ko fɛ, o tigi bɛ sa tunga la. Ni min ta fagara kori cɛma, o tigi bɛ sa duba kɔnɔ. Min ta mana faga kori ko fɛ yɔrɔ jan, o tigi bɛ sa jamana ko fɛ. Jamana nin bɛɛ dalɛn bɛ o la. Ni ko bɛɛ banna, u bɛ bolokodenw lasigi jiri dɔ kɔrɔ. O wagati bolokodenkɔrɔw bɛ biirɛ jɔ. Ni biirɛ bana jɔla, kɔrɔlɛnw bɛ kuraw ta k'u ladon biirɛ kɔnɔ. U dontɔ , u bɛ dɔnkili da :

I ni musow tun bɛ so, sisan i ni cɛw bɛ kungo kɔnɔ.

U bɛ biirɛ lamini siɛ saba, ka sɔrɔ ka don.

U bɛ sɛma ta, ka biirɛ laminni n'a ye siɛ saba, k'a ladon biirɛ kɔnɔ sanfɛla fɛ. Sɛ minnu fagara, olu bɛ tobi k'u dun biirɛ kɔnɔ. Bɛɛ ni i niyɔrɔ : kuntigiw ta, kɔrɔlɛnw ta, kɔrɔw ta ani sɛma ta.

bolokoli tile seeginnan

Tile seeginnan don, u bɛ taa n'u ye ko la k'u ko. U segintɔ, u bɛ dɔnkili da:

Sɛma ye yan wa ?

Sɛma i dilon ye fɛ.

U bɛ furakɛ o cogo don o don fo k'u kɛnɛya.

Tile tannan

Alamisa don, kɔrɔlɛnw bɛ hantakulakisɛ sɔgo. Baw bɛ tobili kɛ o don u denw ye. Ni mɔgo min ba ma tobili kɛ, o bɛ hantakulakisɛ dɔrɔn de dun. Faw bɛ na ni fugula ye. Kɔrɔlɛnw bɛ hantakulakisɛ kala o la. Bolokodenw bɛ o fugula de don juma. Bolokoli tile tan ni duuru, o ye sahobila don ye. Ba bɛɛ bɛ sɛ ninin u denw ye o bɛ tobi ni malo ye : malo tasa fila, kɛlɛn bɛ taa di bolokodenw ma ko la, kɛlɛn bɛ taa biirɛ la ani jɛtasa fila, kɛlɛn bɛ taa ko la, kɛlɛn bɛ taa biirɛ la.

Furakeli mana ban, kuntigiw be na biirela i naa fo k'u nana banabagatow laje, k'a soro u nana dumuni de la. Dumuniw be tila. Ni dumuni banna, bolokodenw b'i boli ka don biire la, korolenw be boli u no fe k'u bugo. U be tila ka taa du bee da la k'a fo :

sema de ye anw bila,
k'an ka na yan file,
yanfileko dun ma do were bo,
ko an ka na an ba lasaga

O la sa, dutigi be bo ni se ye k'a fili sanfe. Bolokodenw b'a faga ni bere ye. Dutigi dow be ba di ; morike b'o faga.
N'o bora la, dutigi bee be ba faga yasa ka u denw kanta fenjuguw ma.

U be taa fana u benna na ka o jogonna ke. U mana segin so, bee ba b'i se tobi su fe. Bee be jogon soro biire la, dugutigi ni mogo tow bee, se min nu sorola k'olu dun. Morike min ye se kantige, kanw be di o ma. Se ni baw konofenw be tobi k'olu di bolokodenw ma. Numu min ye bolokoli ke, bakanw ni bakunkolow be di o ma, k'o fara wari ni now ni safunaw ni dulo kan. O don biire be yelama. Bolokodenw sentigekonolaw be majeni. Minnu ba mana na ni jo ye, olu be lasigi, k'u bo a la.
Sahobila mana ke, o don ye bolokodenw labodonlaban ye.

Dogokun naaninan

Sahobila temenen ko tile tan ni duuru, bolokodenw bodon be dogoda. O don u bee si, u te dumuni ke. Ni dugu jera, baw benna dumuni di u ma sema ka so. N'o banna, u be taga dugutigi ka so. U kun be di, ka dexe mu a la. kononkise saba be siri u kanna, ka taa ni u ye u ka so. U be wele ko Cebakuraninw.

Nin de ye bolokoli laadaw bee ye. A be nin cogo la maninkala bee.

LAADA KERENKERENNENW

Ni bolokodenw be taa sudonyɔɔ

Nin fana ye seli dɔ ye farafinw bolo :

Ni bolokodenkuraw be taa saledo la sundonni na, u beɛ taa kulu fila. Dɔw b'u jo tilebin fɛ, k'u nɛsin kɔɔn na, dɔw b'u jo kɔɔn, k'u kɔdon kaburu la. Minnu jɔlen be tilebin fɛ olu be dɔnkili da, tɔw b'o lamine. U be segin so n'u ye dɔnkili da siɲɛ saba. Ni mɔgo min filila dɔnkili rɔ, o be sa , o tɛ san kelen kɛ balo la.

Musomannin minnu bolokora, olu ta be kɛ tan : n'u taara saredo la, olu be jo kulu fila. Ni sabagato tɛ sulame ye, u b'u jɔngiri ka dɔnkili da. Minnu jɔlen be tilebin fɛ, k'u nɛsin kɔɔn na, olu be dɔnkili da minnu kɔdonnen be kabura la, olu b'a lamine. A be fɔ ko ni min filila dɔnkili rɔ, k'o be sa. N'u ye dɔnkili da siɲɛ saba, u be bɔ kaburu la, ni min ye i kɔfile ka kaburu lajɛ, o be sa.

Jolifɔn laada

Ni jolifɔn tora den minna u kɛneyeli kɔ, o fa be wari di numuke ma yasa ka fɛnjugu gen. O ye laada ye numu beɛ bolo. Mɔgo si tɛ a sɔsɔ.

Musomanninw ka laada kerenkerennenw

Nin ye laada ye musomannin minnu bolokora olu ka kan min labato : u be fini min don u bɔlen kɔ biire la, o tɛ ko fo dɔgɔkun kelen ka tɛmɛ. O ji be lamara fo a ka nɛmajo filen kɔnɔ. Ni o ji lajera, o de b'a jira ni o pogotigini bɛna den caman sɔɔ. Safunɛkanga mana i dalajɛ min ka filen cɛ ma, ka kuru misɛnninw kɛ ka a laminin, o npogotigi be den caman sɔɔ. Nka ni min ka kankafitini ma ca a ka filen kɔnɔ, o tɛ den caman sɔɔ. Den saba, naani walima duuru, o b'o de sɔɔ. Ni kangafitini tɛ mɔgo min ta la, mɔsɔkɔɔɔbaw b'a fɔ : Nin tɛna den caman sɔɔ.

Farafin bɛɛ dalen b'o la nin jamana kɔɔɔ. Tafo min bɛ siri npogotigi bolokolenw na, n'o bɛ jenin don min, u bɛɛ taa kungo kɔɔɔ, u bɛɛ dinge dɔ sen ka tafo ninnu bila o kɔɔɔ, k'u datugu ni kabakurunba dɔ ye, ka tasuma to a jukɔɔɔ. N'u y'a dɔn ko a bɛɛ jenina, u b'a dayɛɛ k'a lajɛ.

Ni min ta jenina ka a sɔɔɔ a ma bɔ ɲɔɲɔn na, u b'a fɔ : Nin ni a cɛ bɛna si sɔɔɔ. U tɛ sa joona.

Kita yɔɔɔ bɛɛ, muso bɛɛ dalen b'o la. Npogotigi bolokolenw de bɛ o laada kɛ. Musokɔɔɔbaw bɛ ɲɔɔɔgɛ dɔ di u bɛɛ kelen kelen ma. U bɛɛ b'u jɔ k'u ɲɛsin toroju la, ka o bon ni dɛgɛ ye . O ye a sɔɔɔ u ka sem a ye taafɛ foni k'a b'u la. U bɛ boli ka taa so. Musomannin fitinin min bɛ u fɛ, o b'u ka taafɛ d'u ma u dontɔ so kɔɔɔ. Ni min ye i kɔfile o bɛ sa ni min ma i kɔfile, o bɛ mɛn si la. N'u bɛ don, sem a ka so kɔɔɔ, u b'u biri, u ɲɛ tugulen, ka ɲɔɲɔn bolo minɛ. Ni min ye i ɲɛ yɛɛ a dontɔ, o bɛ sa. An bɛnbaw de ye laada ninnu sigi u denw kanma. U denw fana ye a lamara anw ye :

A ye nin laada kɛ ! ni mɔgɔ min m'a kɛ, o tigi tɛ a bɛnb a bonyala. A ye a kɛ, an de ye a laada sigi diɲɛ kɔɔɔ.

FURU

Folɔfolɔ Kita, mɔɔ tun bɛ i furuɲɔɲɔn ɲɛnatɔmɔn. Yan jamana kɔnɔ, mɔɔ tun tɛ i den di mɔɔ ma min tɛ Kitaka ye. O tɛ kɛla sisan. Mɔɔw b'u denw furula mɔɔsugu bɛɛ ma, ko Kitaka bɛ fan bɛɛ ani fana, ko ko tɛ mɔɔ sɔrɔ bi n'a ma don. O bɛɛ kɛla, sabu tubabu nana. N'o tɛ, folɔ, Kitakaden tun tɛ furu dunan ma. Dannabaliya de tun don. Ni mɔɔ o mɔɔ b'a fɛ k'i den furu, i b'a d' o ma, o k'a furu, nafolo sara dɔɔn. Hali n'u denmuso y'i ban, n'a ka di fa ye, furu bɛ kɛ. Cɛ min ka di fa ye, den bɛ furu o de ma, ba ka kuma fosi t'a rɔ. Fa dɔɔn de sago bɛ kɛ.

Furusiratagama

Furunalo

Maninkadugu la, furunalo kelen de ye sere ye. O bɛ suganti muso ka dugu yɛɛ kɔnɔ. Nka furusiratagamala, o bɛ suganti cɛ ka dugu kɔnɔ. Furunalo mana fɛn o fɛn fɔ, bɛɛ bɛ sɔn o ma, sabu ale de ye furu sere ye. Fosi tɛ kɛ a kɔ. Furunalo de ye fɛn bɛɛ sere ye, ka buranw ni ɲɔɲɔn cɛ fɔ ka taa furunafolo sara. Nifurunafolo sarala, muso somɔɔw bɛ furunalo ladiya .

Woro folɔ

Fɔlɔfɔlɔ, ni furu tun bɛ damine, sira ni kɔkɔ ni woro mugan de tun bɛ nila. I taga o taga i buranna, i bɛɛ taa ni o ye i bolo. Ni dɔɔgɔkun kelen tɛmɛna, worolabo kɔfɛ, maminemusɔ ni a tɔɲɔɲɔnw bɛ taa dumuni di a maminɛɛɛ ma. U b'a fɔ :

An nana bara di i ma.

Cɛ bɛ a tɔɲɔɲɔnw wele, u bɛ na dumuni kɛ. U bɛ segin ka taa so, ni daraka dumuna.

Ni maminemuso bolokolen tɛ

Muso min ma bolo ko, n'ɔ ka furu sera, laada nin de bɛ kɛ :

Maminɛɛ n'a tɔɔɔɔɔw bɛ taa maminemusɔ ka so. Laada fɛn o fɛn bɛ kɛ bolokobali fɛ, u b'olu bɛɛ kɛ. U bɛ si u jɛnɛ. Juma sɔɔɔma, maminɛɛ bɛ malo filen kelen, finifilen kelen, jala kelen, dilan kelen, sogo, tulu, kɔkɔ, safunɛ, segi, filenkaban, birifini di burannakaw ma ani fini wɛrɛ, o ye buranmuso ta ye. Fosi ma kan ka o jɛ. U bɛ dɔn kɛ, ka marifa ci, ka taa dugutigi ka so, ka o jira. U bɛ bonya bɛ di. O kɔfɛ, maminemusɔ bɛ boloko. Maminɛɛ bɛ taa ni dumuni ye maminemusɔ ka biire la. U bɛ tila ka dulo min, k'ɔ fara dumuni kan. Ni dumuni banna, u bɛ jenbe fɔ, ka tila ka segin u ka so.

Ni maminemusɔ bɔra biire la, a somɔɔɔw ni cɛ somɔɔɔw bɛ tobili kɛ o ko la. Tile tan ni duuru mana tɛmɛ, maminemusɔ bɛ di a cɛ mɛ. O somɔɔɔw bɛ dulo labɛn, ka basi tobi, ka ba faga k'u kunbɛn. Muso dannanbagaw bɛ si, ni dugu jera, wula fɛ, u bɛ segin u ka so.

Muso min ma boloko, n'ɔ bɛ furu, tobili bɛ kɛ siɔ saba. O ye laada ye an ka jamana kɔɔɔ. Ni maminemusɔ kɛɛyara, maminɛɛ bɛ taa bɔ a ye, ka sɛ di a ma.

Woropimi

O de ye laada fanba dɔ ye furu la. Badenw ni sigiɔɔɔw bɛɛ b'u laɔ ka furu latigɛ. Ni badenw bɛɛ sɔnna woro la, furu bɛ latigɛ. A bɛ fɔ o de la ko : Woro cira.

Bololasiri

Bonyalifɛn bɛ taga di denfa ma. Bɛɛ fana ka laada tɛ kelen ye : dɔw bɛ misi naani kɔfɔ, dɔw saba. Bonyalifɛn bɛ di baw ni tɛnɛnmusow ni kɔɔw ni kalamɔw bɛɛ ma. Bonya bɛ dilan jɔnw fana ma. Furunafolosara de ye furu fanba ya.

Tenemuso furunafolo tɛ kɛla ka denke muso furu. N'a kɛra, denke ka kan ka a jurusara. Ni ma kɛ a muso tɛ den sɔɔ. Ni a jurusarala, hake tɛ bin cɛ ni a muso si kan. O fana ye laada ye an fɛ yan. Mɔgo si tɛ a sɔɔ.

Fɔɔfɔɔ maningala, furunafolo tun ye fini jɛman kɛlen ani marifamugu de ye. O wagati, ni cɛ o cɛ ma se ka musofuru, o tun bɛ taa tunga la. Dɔw tun bɛ don kelekedenya la kelekuntigiw fɛ, dɔw tun bɛ taa sɛnɛ kɛ yɔɔ wɛrɛ ka wari sɔɔ, ka na muso furu. O wagati tun na geleya tun ka bon kɛsɛbɛ. Faanta bɛɛ tun tɛ se ka muso furu. Cɛkɔɔba caman tun bɛ yɛn, muso t'u bolo, u m'a se ka muso furu habadani.

Dɔ sera ka muso furu anw fɛ, o balala bɛɛ la. O cɛ balolɛn bɛ hali bi an ka dugu kɔɔ. A ka muso furu sabu filɛ nin ye : don dɔ, sɛgɛ dɔ ye sisɛdɛn ta deminsɛnw y'a minɛ a la, k'a bila bon kɔɔ. Sisɛdɛn kɔɔɔbayara ka den wɛrɛw sɔɔ. Cɛ ye sisɛw fɛɛrɛ, ka ba san, o ba fana ye ba wɛrɛw sɔɔ. A y'o baw fɛɛrɛ ka misi san. Misiw fana bugura. O wagati de la, a sera ka muso furu. Sɛmara de ye a to a sera ka muso furu.

Bonya laban

O de bɛ taa di maminemuso somɔgow ma ka a jira u la ko sisan an b'a fɛ k'u denmuso furu. A bɛ di furupalo ma, o fana b'a di buranw ma. kɔ fɛ, buranw bɛ furu dɔgɔda.

Kɔɔ

Alamisa

Kɔɔ bɛ kɛ alamisa donw de ma. Bɛɛ bɛ ladonniya a la. Maminemuso bɛ kɔɔɔɔ. A mako bɛ fɛn o fɛn na, o bɛɛ bɛ di a ma ; fa ni ba bɛ finiwi di a ma. O dɔw bɛ don gala la. Filɛnw fana bɛ di a ma, olu bɛ siri kala filɛn na. Jɔ ni malo fana bɛ di a ma. Kulusi kɛlen nin duloki kɛlen bɛ di a ma, a k'olu di a cɛ ma. Nafolo bɛ min somɔgow kun, o bɛ taa a cɛla la ni jɔn kɛlen ye ani misi ni taafe bisaba walima bi naani. Nin bɛɛ bɛ di muso ma

yasa a kana segen a cɛla la. O ye furu laada ye. Alamisa wula fɛ, filen bɛ lasiri kalafilɛn na.

Kalamɛ dɔw bɛ o kalafilɛn ta. Kɔɲɔmuso bɛ jifilɛn ani sibulu minɛ a bolo. Kalafilɛn bɛ min kun o de bɛ i tɔɲoma kɔɲɔdenw ɲɛ.

Muso min cɛ banna, o ma kan ka maga kalafilɛn na, n'o kera kɔɲɔmuso fana cɛ bɛ sa. Sabu o muso ye muso terejugu de ye. Kɔɲɔmuso taato, muso dɔ bɛ suganti, o bɛ to ka kulekan bɔ. Mɔgɔw bɛ taa ɲɔɲɔn kunben ka marifa ci, k'a jira ko kɔɲɔ donna dugu kɔɲɔ. Buranw bɛ dumuni ni dulo bila kɔɲɔdenw ɲɛ. Ni kɔɲɔdenw sera dugu kerɛfɛ, u b'u sigi jiriba dɔ jukɔɔ ka fitiri kɔɲɔ. Ni fitiri sera, u bɛ wuli ka don dugu kɔn ka dɔnkili da :

I bɛ don balakan na,
I bɛ don jɛnbekan na,
Jaa, musoko tɛ gansan ye.

Burannakaw fana bɛ marifa ci, u bɛ sewa, ka dɔn kɛ. Furusiratɔɲomala bɛ taa fɔ kɔɲɔkɛ fa ye ko dunanw nanna. O fana bɛ taa u fɔ ; baw bɛ taa ka jɛnbɛ fɔ, ka dɔn kɛ. Cɛ kalamɛmusow bɛ kɔɲɔmuso sen ko k'a ladon a cɛ ka bon kɔɲɔ. Kɔɲɔkɛ bɛ kalafilɛntala sara, n'o ma kɛ, o fana jɔlɛn bɛ to ni kalafilɛn ye.

Juma

Juma, ni muso dantɛgera, kalafilɛn bɛ lafoni. Ba bɛ faga kɔɲɔdenw ye. U bɛ kɔɲɔkɛ bolo da ba kan a ka bonda la, ani a muso, ka tila ka ba faga, ka saraka bɔ. Ba kɔɲɔfɛnw bɛ tɔbi ka di kɔɲɔkɛ n'a muso ma. Cɛ somɔgɔw de bɛ a sogo tɔ dun, o ni basi bɛ tɔbi. Baworo kɛlɛn bɛ bila a golo kɔɲɔ k'o sama kɔɲɔmuso fa ma. Muso donkɔ cɛla so kɔɲɔ, baganw bɛ faga sɔɲoma. Buranw bɛ woro bi duuru di kɔɲɔdenw ma. O ye laada ye, mɔgɔ si tɛ o sɔsɔ. O kɔfɛ, dumuni ni dulo bɛ di kɔɲɔdenw ma. Musow bɛ dumuni kɛ, cɛw bɛ dulo min, ka marifa ci. Juma wula fɛ, kɔɲɔmuso kun bɛ digi. Kɔɲɔkɛ dɔgɔkɛ bɛ wari di kundigila ma; jɛnbɛ bɛ fɔ. Ni kun digira k'a se a

tilance la, musow be kɔɔɔmuso tanuli damine. Daw be kɔɔri ni, daw be ɔɔ ni. Ni min ye min sɔɔɔ, o b'o ni kɔɔɔmuso ka numanya ko la. Ni kɔɔɔmuso ma tanu, a be fɔ ko a ka jugu. Ni cɛw ka dulɔmin banna, kɔɔɔdenw be sira ninin. Bonya be ke u ye. Bɛɛ be dɔ sɔɔɔ. Se be di daw ma, daw fana be fini walima wari sɔɔɔ. N'o kera, kɔɔɔmuso somɔɔɔw b'a di kɔɔɔke somɔɔɔw ma. U b'a fɔ ko : Aw muso file. U be tila ka segin u ka dugu la. Muso min be kuyu ci o kelen de be to kɔɔɔmuso fe a cɛla la ani kɔɔɔmuso dɔɔɔni dɔ.

Kɔɔɔmuso ka npogotigiya

Kɔɔɔmuso buranmuso be finije di musokuyucila ma, a b'a fɔ : Nin di n den muso ma, a k'a siri a la. Ni kɔɔɔmuso sɔɔɔla so, kuyucila be fini jolima jira ka kuyu ci. A be taa muso somɔɔɔw fɛ, a be kule o cogo n'a be tɛme dugu o dugu fɛ, ya sa k'a jira mɔɔɔw la ko kɔɔɔmuso sɔɔɔla so. N'a sera muso fa ka dugu la, a be taa a ka du kɔɔɔ, k'i dɔn, muso tɔw fana be fara a kan, ka dɔn ke k'a fɔ :

N denmuso ma n malo.

A be o fini jolima jira du bɛɛ kɔɔɔ. N'o kera, kɔɔɔke somɔɔɔw be fini ni kɔɔɔ di kɔɔɔmuso baw n'a tɛnɛnmusow ma. O ye laada kɔɔɔ ye.

Tandu dugu saba ye laada sigi ko cɛ min mana denmuso npogotigiya ta sannin a ka furu, n'a furula, o cɛ be woro fila di musoke somɔɔɔw ma. Tandu dugutigi bɛɛ benna o kan. Ni cɛ min tun ye o wale ke, i tun be nin laada de batola. Laada in fana sigicogo kera o ye.

Kɔɔɔ dɔɔɔkun fɔɔ

Kɔɔɔ mana tɛme ka dɔɔɔkun ke, kɔɔɔmuso be taa bɔ a somɔɔɔw ye. U b'a kun digi. A tɛ si yen ; a be dumuni tobi ka n'a di a cɛ ma. O de be wele ko " kɔɔɔlɛlidumuni".

Kɔɔɔmuso

A bɛ don cɛla la balakan ni jɛnbekan na. Maninkala muso bɛ furu densɔɔ ni baara de kanma. Ni a ye dence caman sɔɔ, o de ka di a cɛ ye. Dence de bɛ cɛ ka so jɔ.

Cɛlasigi

Muso ma kan k'a cɛ folo wele a tɔɔ la. Musow ye o laada sigi fo abadan. U b'a folo ko Ala bɛna u sara o la. Muso min ma a cɛ tɔɔ bonya, o tigi tɛna jumanndɔn Ala fɛ. Farafin hakili la ko cɛ kɔgolo bɛna kɛ samara ye a muso saya kɔfɛ, ni cɛ min ma samara san a muso ye sanni a ka sa. Nka mɔɔ ka kan ka samara san i ba de ye folo sanni i ka dɔ san i muso ye. O cogo i ma hake kɛ. Ni muso taara a ka so, a ka kan ka bonya kɛ a fa n'a ba ye. N'a bɛ segin fana, a ka kan k'a buranke ni a buranmuso ka bonya di u ma. Ni muso ye dence sɔɔ, a tɛ da a cɛ fɛ fo san saba ni kalo naani. Ni muso ye den sɔɔ farafin caman tɛ da u muso fɛ fo den ka tɔɔgoma.

MOGGYASIRA LAADAW

Dukonmogow ni jagon ce

Nin fana ye farafinw ka laadaba ye. N'i wolola, i ka kan ka misi di i ba ma, o ye "konkongo ye". N'i y'a ke i ye laada koro latime, n'i m'a ke a te makanin. Nka n'i m'a ke, n'i sara, a be fo i ma :
Ni mogow ni m'a ba kanu, o te here soro abada.

Farafina, jagon dundu de be kela doron, ka jagon file jon ye. I be baara ke i fa ye, ka baara ke i fa dogow ye. Hali i fa sako, i be baara ke tow ye. Ni den min ma baara ke a fa dogow ye, u be a danka, walima u be juguya ke a la.

An ye baara ke an moke ye, an moke fana ye baara ke a koro ke ye. An ye baara ke fana an fa dogo ke ye. Denw ye sene ke anw ye, u bena baara ke fana an fa dogo ke ye. Nka i be sene kela mogow min ye, o ka kan ka i labila selifana wagati la. Ni faw ye baara ke mokenw ye, ni sene jena, olu be dulo don faw ye. Ni du bonyana, a be ke bonda bonda : minnu be fa la olu be fara jagon kan , o fana la minnu be ba la olu be fara jagon kan ka baara ke. Nka bonda o bonda, baara be ke korokeba de ye foroba kelen kono. O de be wele Forobakene.

Don dow la baara be ke foroba la, don dow la, a be ke dogo ka foro la. Nka selifana wagati, bee be taa baara ke a ka foro la. Foroba- baara ye tile naani ye, tile saba o be ke dogo ke ka foro la. Donjuguw fe, tenen ni juma, baara be ke i yere ka foro la. Tuma dow fadenya be don u ni jagon ce. Nka a fadenya te duba ta bo.

Ni jon fila minena keleyoro, kelen be di dutigi ma, kelen be to i yere bolo. N'i ye binkanni ke, n'i ye min soro, i b'o tila i ni dutigi ce. N'i ye sogo faga, i be woro ni disi di dutigi ma. O laada ninnu be Kita yoro bee. Mogow si te u soso.

Jatigiya

N'i taara dunanya la magow fe, u ka kan ka jikalaman di i ma, i k'i ko, ka daraka di i ma sogoma. N'o bee de banna, i be bo so kono. Nka i be se ka bo ni kunko were b'i la, hali n'i ne ma ko. N terike Hamisa y'a fo n ye : Mago minnu be se ka bo du kono ni u ne ma ko, u ma daraka dun, o ye son ani jenyakela ye.

Faama bonya

Folofolo, bee tun be fara ngon kan jamana in kono ka kuntigi suganti. Ni min sugandira, o be jon di jamana ma. Ni mago min ma sariya bato, kuntigi b'o nangi.

Kele wagati, kuntigi ni jamanadenw be fen di kekekedenw ma, ka kele deme. Ni kekekedenw nana ni fen min ye a tilance be di kuntigi ma. Ni fen min tomonna, o be taa di kuntigi ma. Hali jon mana tunun, n'a yera, a be taa di jamanatigi ma. Benbaliya bee be nenabo jamanatigi fe.

NAFOLO SOROCOGO

Folofolo

Dijne geleyara sisan. Mogow tun be min ke folo, u te se ka ke sisan. U tun be kele ke, ka fen soro, ka sonyali ke, ka binkali ke, ka fen soro. O kokuntanw de tun be ke folofolo. Hali mogow tun be sonyali ke ka taa a feere yoro jan. Ni julaw tun nana feere la denmisenw tun be olu ka feerefenw sonya. U b'a bee feere, fali ni jonw, yasa ka musofuru.

Mogow ka nafolo sorocogo de file nin ye. Kelekuntigiw tun be kele ke yasa jon na soro k'olu feere. Sisan, mogow si nalonnen te. Mogow minnu tun ka wale ye o ye, olu te se ka balo bilen. Ko dow tun be ke folo, olu te kela tugunin. Mogow minnu tun be o ko ninu kela, olu janinen don sisan kosebe.

Kabini tubabu nana, kojugu caman dabilara. Jamana ni konso fen caman tinena. U yere b'a don, u b'a folo : Dijne tinenna, a te ke dijne ye bilen, a be ke cogo di, fura t'a la, a kere baara ye !

Dow b'u denmuso di faama ma, ka wari mine yasa ka lenpo sara. Ni denmuso t'i bolo, i b'i denke di lenpo sara la, n'a sara la, a be segin so. Mogow minnu tun b'o ke, olu tun te se ka lenpo sara. U tun be ke bali de ke, ka u den di lenpo sara ye.

Sene

Farafinna, ni samiyesanji jora, baara be dogoya. Denmisenw be taa dugu la. Minnu be to so, olu be bintige ke, ka bo tige, ka bonw laben. N'o fana banna, dow be taga tunga fe, ka mogokorobaw doron to du konso. Tilema fe de fana, bee be so. U be binjalan jeni, ka sogow faga. N'o banna, u be sasali ke. Ni foro kalacera, u be jokise ni tigakisew furake, k'u laja, k'u ke si ye. Dow be kilisi fo, ka saraka bo.

Ni sanfofo kulula, senekelaw be sewa. U b'a fo ko samiye sera. Jo be dan, n'a bora, a be korosene. N'a janyara, u b'a korobo tuguni.

Ni joforo senera siye fila, a jo be ja, nka ni min ma korosen siye fila, o te ja kosebe. Ni balofenw mona, a be damine kaba la, ka fini tugun o la. Tiga be se a bee kafe. Ni tiga sera, a be sen k'a fara jogon kan, k'a bila tile la, ka a laja, k'a gosi. U b'a suman segiw konso ka tila k'a ladon jigine konso so.

Ni tigasen banna, jo be tige ; u be joju labin, k'a peri tige muru la, k'a dalaje, k'a ke tonba kelen ye. Ni jo jara, cew b'a yoro do siyen, musow be yoro furan. Dugu cemisenw bee be tilen foro la o don ka jo gosi. Ni a ma ban o don, o duguje, u be segin ka na a kanma. Ni gosili banna, musow banna a fiye ni segere ye k'a kunkun bo a la.

Ni baara banna, jo be suman k'a ke jigine konso. Jigine be noro ni bogofin ni misibo ye. Dumuni duman ni dulo be dilan k'a di jogosilaw ma. Nka, sani su ka ko, u b'u ko jikalan na, k'u lafiya, ka tila ka taga bolon konso, ka dumuni ke, ka dulo min, n'u tilara dulomin na, u be barika da, ka taa u ka so.

Wari be minnu kun, olu be mogow sara k'u bila u ka foro la. Dugu muso bee fana be taa dumuni di cew ma foro la. U be tile fila ke sene la ; donun be fo, bala be fo. Tilefilanan wula fe, u bee taa forotigi ka so ka donun ni bala fo. Senejeli be k'a tanuni ni mabalimali ke. A fana be ntura di, ka tila ka ba di walima saga. Ntura be faga seli fe ni sene banna, ni forolabaara banna, dulomin be dogoda, bee be taa ni bonya do ye k'a di musow ma minnu ye tobili ke u ye. Ntura be faga, dulo be min. Misisogo be sarada. Minnu ye sene ke, bee ka a ta ta. Jenbe be fo, musow be na keneba kan dugu cema, min sorola, o be di u ma.

Jiridenkari

Tumu min be si ju la, o be balo ni sibulu doron de la. A ka ca ninen an fe yan. Mogow b'a mine k'a dun. Maninka bee be o tumu don, sabu u balo do

don. Tumu dɔ fana bɛ yɛn, a bɛ fɔ a ma ko Binnawɔrɔgɛ. A cɛ ka jugu ni silata yɛ. Mɔgow t'a fɛ kɔsɛbɛ, sabu ani dɔ in tɛ kɛlɛn yɛ ; dɔnin finnɛn, alɛ jɛlɛn. Silata dɛ ka ji ni binnata yɛ. A ka go dɔw yɛ sabu, a bɛ daji bɔ tuma bɛɛ, a ŋajalɛn don, ka kurukuru bɔ a fari la. A cɛ ka jugu. Min bɛ si la, o cɛ ka ji ka finfin kɛ a fari la. A filɛli ka di, a sogo ka di fana. Tubabu bɛ fɛn min dun ko muulu "Moule", farafin t'o fɛ. A tɛ dun an fɛ yan.

Dulɔdon

Dulɔ dilancogo filɛ nin yɛ : ɲɔ bɛ kɛ ji la ka tilɛ fila kɛ, a tilɛ sabanan, a bɛ labɔ k'a lako. Furabulubataraba bɛ da dugu ma, k'a k'o kan, ka dɔ wɛrɛ biri ɲɔ nin kan. A bɛ sɔn ji la sɔgoma ani wula, tilɛ naani kɔnɔ. Tilɛ duurunan don, a bɛ lawuli. Musow bɛ ladɔnniya a la, u bɛ na k'a susu, k'a mugubɔ. A mugu bɛ fɛnsɛn tilɛ la k'a laja. N'a jara, u b'a kɛ dagaba dɔ kɔnɔ, ka jiba k'a kan, k'a lamaga, k'a balabala, fɔ a ka wuli. N'a mɔna, a bɛ bɔ k'a sɛnsɛn, k'a kɛ dagaba dɔ fana kɔnɔ sɔ dɔ kɔnɔ ka biri bila a la. A bɛ tobi fɔ ka dugu jɛ. Sɔgoma cɛw b'a bɔ ka taa di mɔgow ma, u k'a min. Dulɔ bɛ dilan o cogo dɛ la.

Fini dilancogo

Fini dilancogo filɛ nin yɛ : kɔɔri bɛ sɛnɛ. A bɛ fɛrɛ k'a dɛn. N'a dɛn jara, a bɛ dayɛlɛ ka jɛ. N'a jɛra kɔsɛbɛ, a bɛ kari. A bɛ tila musow ni ɲɔŋɔn cɛ u b'a kolo bɔ a la, k'a parata, k'a wurundi, k'a kɛ jurumisɛnni yɛ. Jurukunbaba bɛ melegɛ ɲɔŋɔn ma cɛw fɛ. A bɛ suman, k'a di gesedala ma, a da sara fana bɛ di a ma. N'a banna da la, gesedala b'a di a tigi ma. O fana bɛ tila anw dɛnw ni ɲɔŋɔn cɛ. Bɛɛ bɛ a ta kala. Musow b'u ta di cɛw ma k'a kala. Tubabufini ka di mɔgow yɛ, sabu farafinfini baara kɛ gɛlɛn kojugu, a kalali fana ka gɛlɛn.

Fɔɔfɔɔ, finimuguje ni marifamugu dɛ tun yɛ nafoloba yɛ an fɛ yan. I tun tɛ sɛ ka fosi kɛ ni finimuguje tun t'i bolo. O fana tun tɛ sɛ ka kɛ ni muso caman t'i bolo. Muso kɛlɛn tɛ sɛ k'a baara kɛ. A bɛ sɛ k'a yɛrɛ fɛrɛbɔ, nka

a tɛ se ka nafoɔ sɔɔ, ni ɛ t'a bɔɔ, den t'a bɔɔ. Nka a tɛ se k'a kɛ fana
n'a furulen don ani denw fana b'a bɔɔ, sabu a ka kan ka bɛɛ fɛɛbɔ.

TULONKE NI SEWA

Seliw

Kalo kura, dumuni dɔrɔn de bɛ kɛ. Seli min bɛ nalen, mɔgow sewalen bɛ o la. Dulo dilani bɛ damine. A bɛna dilan ni kaba ye. Fini bɛ susu, ni fen tɛ min bolo, o bɛ kaba susu. Bɛɛ bɛ k'i labɛn ka seli kɔnɔ. Selidon sɔgomada fɛ farafin bɛɛ bɛ taa u kuntigi fo. U bɛ tila ka na so ka malodege bɔn suw la, ka sɛw faga, k'u sɔn ni woro fana ye. Fen minnu bɛ kɛ saraka ye, olu dɔnnen don. Fini min bɛ se joona, o tɛ kɛ saraka ye, fini min tɛ se jɔna o de bɛ k'a ye, malo ni sɛ olu fana bɛ kɛ a ye. Ni susɔn banna, dutigi min se ye min ye o bɛ o faga a ka du kɔnɔ : ba, saga walima ntura. Bɛɛ bɛ se k'o sɔgow dun. Nka sɛ min fagara mɔkew su la, mamusow makan k'o dun.

O ye yan laada ye. Seli fɛ, jɔnw bɛ dogo ninin k'a di u matigi ma. U matigi fana bɛ misi di u ma. A bɛ kɛ ten san o san, o ye laada ye yan fan bɛɛ. Denmisɛnw fana b'u fara jɔgɔn kan ka dutigiw fo. U bɛ jenbe fɔ ka taa du bɛɛ kɔnɔ, k'a ta kɔrɔkunda, ka jigin dogokunda. U bɛ dugaw ta dutigiw ye, dutigiw fana bɛ dugaw ta u ye k'a fɔ ko Ala ka sijan d'u ma, ka den caman nɔgɔya u ye. U bɛ tila ka dumuni kɛ, ka dulo min. Nin de ye seli kɛcogo ye an farafinw bolo, badenyala. Sanyɛlɛmaseli la, dulo bɛ don bɛ ye. Selidon sɔgomada fɛ, dutigi b'i jɔ a ka du cɛma ka jɔdege ni, ka sɛ kɛ saraka ye fasu la k'a fɔ :

San banna, san kura bɛna damine, n ka hɛrɛ sɔrɔ, mɔgo si kana bana.

N'o tɛmena, bɛɛ bɛ taa dutigi fɛ ka a selima fo, k'a dugaw t'a ye. A fana bɛ dugaw ta u ye. Ni selimafo banna, u bɛɛ tile saba kɛ dumini ni dulo min na. A tile sabanan don, bɛɛ bɛ taga dutigi fɛ, o fana bɛ dumini ni dulo di u ma.

Bilakorow fana ka seli bɛ kɛ san o san. U bɛ kulusi dilan ni sibulu ye ani duloki ni fugula, u bɛ jɔgɔn laje ka fini don "tumu » kan na. Hɔrɔn tɛ kɛ o "tumu" ye. Jɔn de bɛ kɛ a ye. U bɛɛ dɔnkili da ka don dugu kɔnɔ : "tumu" donna so, bɛɛ k'a ka jɔn gosi walima :

i fa majamuli ka di, fen o fen be daga fitini kono, o bee dooni di a ma.
U be don ke, ka don du bee kono dugu kono.

Don min be ke kekekedenw ye

Nin fana ye folifen do de ye. Faama folifen don, a togo ko Bolon, a be fo ka kekekedenw majamu.

Folofolo, a tun be fo kekekeden doron de. Ce bee tun be fara jogon kan keneba kan. Cefarinw de tun folo be bo k'u don, k'a fo kuntigi ye, k'u be jugu faga, ko n'o ma ke, k'u b'u yere faga. Denmisen minnu sara keleyoro, bolonfala be olu fasa da. U foli tun be dusu don tow kono. Olu fana b'a naniya siri k'u be taa keleyoro yasa u fana ka togo soro.

Woyimadon

Woyimadon ye seliba ye. U be ko dow ke minnu bolen don kabako fe. Mogo si te a don u be a ke cogo min. Dow be juru siri jiri la kana ni a ye keneba kan, dow fana be filen sigi ta kan ka tobili ke a kono tow ye. Woyima dow be se ka dugu mayelema. Dow be se ka birifini sanfe k'a dulon. U b'u sigi a kono.

N ni morike do benna Hendiman fe bendugunin. A tun be fileli ke ni genda de ye. A tun kelen ka juru siri so bo la sanfe, ka gabakurun do siri kun do in na, a cema genda dulonen be yen. Morike tun sigilen don, kolosi b'a bolo. A tun be ka Ala deli kosebe. Mogo cayalen, a ye genda fili, o dulonna juru la. A ye delili damine tuguni, genda jiginna doonidooni. Ni genda jora, a be delili ke, genda be jigin dooni tuguni. N'a be kolosi matagoma, a be kuma. Nka, a tun be min fo, an tun te o mela, an tun be Ala doron de mela. A tagalen, an ye genda lajigi k'a laje. Kurukuru tun be a kono la, a tun niginnen don fana, an ye a fili sanfe k'a laje, a dulonna, nka a ma jigin. Dow dara a la, dow ma da a la.

Dɔw ye juru sama, genda jiginna. Nka a jɔra sira la. Morikɛ dun tun tɛ juru samala. Nin ko in ye an dabali ban. A tun sigilen don dɔɔn ka a ka kolosi maboli, ka a fɔ genda ye, ko a ka jigin.

Woyimaden dɔ ni woyimamuso dɔ kelera. U ye ɲɔɲɔn bagabaga. Bɛɛ ko ko ale de bɛ se ko la kɛɛbɛ. U kelen ka ɲɔɲɔn bɛn kɛnɛba kan. Muso siranna ka yɛyɛyɛ. O kelen cɛ kulela ka kɔmɔ wele. Woyimamuso ye dɔnkili dɔ da woyimaden ye. Cɛ tun tɔɲɔ ye ko Nariba. Mɔɲɔjuguw de bɛ wele Nari. A ko :

Nariba, Nariba, n nana n yɛɛ kalifa i ma, Nariba. Kɔrɔtɛtigi bɛ mɔɲɔ faga, n nana n yɛɛ kalifa i ma, Nariba.

O kelen, woyimaden yɛlɛla, a ye a bolo kɔrɔta, k'a jira ko ale de sera, ko muso ni cɛ tɛ se ka kelen ye. Bɛɛ b'a dɔn ko bolibaw de bɛ woyimadenw bolo.

BANAW

Konɔdimin

Konɔdimin suguya naani de be yen :

Tɔgɔtɔkɔnin, Kaliyakonɔdimin, Konɔ dimin jalan, Konɔdiminitigetigelen.

Kaliya ka jugu n'a bɛɛ ye, sabu, a be mɔgɔ faga joonna. Tɔgɔtɔgɔnin fana be mɔgɔ faga, sabu joli be bɔ. A be mɔgɔ fanga dɔgɔya. Nin konɔdimin fila in bɛɛ ka jugu. Bana be ka fisa ni konɔdimin ye, a tɛ mada ni konɔboli tɛ. Ni kaliya be muso la, a tɛ se ka den sɔrɔ. Nka kaliya be cɛ la tuma bɛɛ, a tɛ fɛn kɛ cɛ la, nka a ma ji muso ma. Mɔgɔw be jiri dɔ kɔfɔla ko :
Masarensunsun, k'o be se ka muso kenɛya ni a ye a ni ɲɔmugu dun.

Fa

Muso dɔ be Jalaya, fa y'a rɔ. A be kungo kɔnɔ. A nana siɲɛ kelen an fɛ yan. Mɔgɔw y'a fo. A ma mɔgɔ si jaabi. Mɔgɔ dɔ tun be yen, o ko fa de b'a la, k'a bolila ka bɔ Jalaya. Mɔgɔw tun y'a fɔ n ye ko kulukoro ɲanan de ye fa don a la, a ma se ka furakɛ sabu a ye i kali ɲanan na, a ma a kalikan latime kulukoro. Sisan, a tɛ kuma mɔgɔ si fɛ. A n'a ka fa tora ɲɔgɔn na, a tɛ furakɛla. Mɔgɔ si tɛ a ka bana ju don bilen. Somaw fɛ yen, fa tɛ furakɛla, moriw ko k'olu be se k'a furakɛ. Nka ne ma da o la kɔsɛbɛ. Hali nama min be an fɛ yan, o be se ka fa don mɔgɔ la. Fa be kenɛyala. Muso fila tun be bɛndugu, olu fila bɛɛ kenɛyara. Fa yɛɛyɛɛ de tun b'u la. U tun be tilen ka kule, ka si ka kule. Hali u tun tɛ fini don. Nɛgɛ tun donnen b'u la. Sisan, u kenɛyara yɛɛ de.

Bagi

Ko caman be kɛla farafinna. Mɔgɔ minnu be banajuguw furakɛla, i n'a fo bagi, olu b'a pinin k'u ka sara fɔlɔ, sanni u ka don kungo kɔnɔ ka fura pinin. U be na ni fura ye, ka banabagatɔ ko n'a ye siɲɛ caman. Ni banabagatɔ

keneyara, wari ba di tuguni furakela ma. A be se ka misi ninin walima misisongo. Ni banabagato ma keneya, a te wari were ninin.

Ni banajugu y'i mine, ni wari t'i kun, i te furake. N'i ma wari do di, hali furakela te taa fura ninin. Furakela dow b'a fo k'u be furakeli ke tile segin kono. Nka ni fura ma di, mogow b'a fo :

An te fosi di tuguni, sabu bana te keneyala.

O fura be bila ka taa do were ninin. Ni bana keneyara misi be bo walima misisongo. Nka ni bana ma keneya, fosi te sara.

SAYA

Sudon

Su kocogo file an fe yan. Ni mogoba sara maninkala, a be fo bee ye. Ni moggo sara, ji be kalaya, a ka da la, ji be lamaga barama kono ni boloko ye, ji be sori ni galamakaban ni filenkaban de ye. Fukura ni safunakura be ta. Su be da cekala de kono ka taa n'a ye jegen kono. A te taa ni denke folo ni denmuso folo ma ji ke a kun na siye saba. N'a kora, u be don n'a ye a ka so kono. U be tulu yelen k'o mu a ma, ka finije biri a ma sanni kaburusennaw ka tila. Ni kaburu banna senna, a be kasange, ka cesiri ni fini ye. A den bee be na ni fini ye k'o don a koro. N'u taara n'a kaburu la, u be kaburu lamini ni a ye siye saba, a naaninan, u b'a lajigin kaburu kono. A siri la fini saba min ye, olu be fonin. Moggo saba be taa ji ninin. Moggo si togo te fo, boggo be noonin ni dabadane saba. Jitala be ji k'a la siye saba. Ni ji desera, jitala be sa.

Moggo saba be taa torojeman tige, moggo togo te fo. Torojeman be tige ni bese dane kelen de ye. A te ke siye fila. A be da kaburu kan, ani ka su dalacekala. Boggo be noonin siye saba ka kaburu mu ni a ye. O ko, su denw ni a somogow be boggo lajigin kaburu kono.

Ni mansaren kuntigi sara, a te sudon ni dugukolo songo ma di Kuyatew ma. Wari walima ntura de be di. Ni Kuyatew ye o mine, u be su di mansarenw ma. O kofe de a be sudon. O ye laada ye. Ni Kuyate fana sara, olu fana be dugukolosongo di mansarenw ma. Moggo si te o laada soso ni jamana kono. Ni Tunkara sara, Kamaraw be dugukolosongo di Tunkaraw ma. Olu be misi wali wari di. N'o kera, Kamaraw be su di Tunkaraw ma. Su be don o la. O ye laada ye Tunkaraw ni Kamaraw ce. Ni Geta sara, namankasiw be dugukolo songo ninin Getaw fe. Getaw be dugukolosongo di u ma. U be su di u ma, ka su don. Ni namakala sara, Getaw be dugukolosongo ninin u fe, u b'a di, su be don.

Ni denmisennin sara, a su be da bin na walima kunjeninbulu kan, k'a ta. O be ke yasa, o muso den kana sa bilen. Ni musokonoma sara, sani a su ka

don a kɔnɔ bɛ dayɛlɛ ka den labɔ. A bɛ lajigin dingɛ kɔnɔ dɛ ka a kɔnɔ dayɛlɛ, k'a den labɔ. Kɔnɔ bɛ kala, ka sɔrɔ k'a sudon. Saya min don, a hine ka bon kojugu. Mɔgo min tɛ hine, ni den caman tɛ a bolo, o dɛ bɛ a kɔnɔ dayɛlɛ. O bɛ kɛ yasa a bɔnsɔn si kana sa o cogoya la tuguni, ani fana a ka don Arijana kɔnɔ. Min bɛ kɔnɔ dayɛlɛ, o bɛ sara sabu mɔgo sɔrɔ ma di, min bɛ o baara suguya kɛ. Muso min banna, o cɛ bɛ wari di. N'a m'a sara, bɔnɛba bɛ bin a kan. Mɔgo min bɛ kɔnɔ dayɛlɛ, o tɛ i kɔfilɛ kaburu la, n'a bɛ bɔ saredo kɔnɔ. A bɛ sɛ ka fɛn dɔ ye min b'a lasiran fo a bɛ sa. O tile mume muso min banna o cɛ b'a ka fini don a jɛjugu kan. Wula fɛ a b'u don jɛruman kan.

O ye maninkala laada ye. N tɛ tow ta dɔn. Laadaw ma kan. Ni bana ye min kɔnɔ funu, n'o sara, o kɔnɔ bɛ dayɛlɛ, sabu bɔnɛ kana bin a somɔgow kan. A somɔgow bɛ kɔnɔdayɛlɛla sara, sabu bɔnɛ kana bin o fana kan.

Moriw fɛ, u bɛ saga kɛ saraka ye ni mɔgo sara, ka Ala sara. Mɔgo o mɔgo bɛ yen, a sogo bɛ di o bɛɛ ma, denmisɛn ni mɔgɔkɔrɔba. O bɛ kɛ yasa Ala ka hine su la k'a ladon Arijana.

Subonda

Sarakabɔ bɛ kɛ ni dɔgɔkun kelen tɛmɛna. Sijɛnɛ bɛ kɛ tile seginnan don. Sɔgɔma banbagatɔ denkɛ ni denmusow bɛ na ni dɛgɛ ni sɛ ni ba walima misi ye ka o kɛ u fa sarakabolan ye. Morikɛ dɔ bɛ kalan kɛ sarakabɔfɛn kunna. O bɛ su nin lahina. Dɛgɛ ni sɛ folɔ minnu bɛ saraka, olu bɛ di morikɛ ma. A bɛ sɛ folɔ min faga, o fana bɛ di a ma. Degetɔ ni sɛ tɔ minnu bɛ saraka, o bɛ tila denmisɛnw ni jɔgon cɛ, ani numuw ni jeliw.

Laada kɛrɛnkɛrɛnen min bɛ kɛ nafolotigiw ye

Ni denmuso caman bɛ mɔgo min fɛ, n'o sara, a dɔgɔkɛ b'a fo denmusow cɛ ye :
N ba fɛ ka n kɔrɔkɛ subonda sigi.

Olu fana be u siginogonw ladonniya. Olu fana be bolomagen di. Min be se min na, o b'o di.

Ni sarakabo surunyara, a be ga do dilan buranw ye. N'a don sera, olu bena ni ntura ye k'o faga u buranke su la. Dumuni be tobi bee ye. Dulo fana be di u ma. O duguje kene do be laben u ye. Denmuso folo ni lagare musoman be bonya di jogon fe. denmuso folo celakaw de folo be don damine, ka bonya ke, n'o bora yen, musomanw ka lagare. Ni denmuso min sonna ka donke, o be ntura kelen di. O be bonya ke jeliw ni hinaw ye. Ni min ma se ka ntura di, o be saga di, dow be fini don jonw kan na, k'a laben, k'a je, k'a jira jama la donkekene kan, k'a ni.

Denmusow ce ka kan fana ka wari bila duloganbi kono ani dumuni be di u ma filen min kono. O ye k'u waso fadenw na k'u ce w ye nafolo di.

Ni buran min ma bonya a cogo la, o n'a ka wari be segin a ka dugu la.

U be fana fini siri jonsiirinnege la, k'a don bow ni jogon ce, k'a lamara du jonfolo ka bon kono, ni jama jensen na, a be ni a la. O fana ye suko laada do ye, a te soso. Ni jama jensen na, gwa min jora, o be jeni. Nafolotigiw de be ni laada in kela su ko la, faantanw t'a kela.

Jonkalate

Ni subonda banna, jonkalate be dogoda. Bee be ladonniya a la. Dulo be dilan, dumini fana be tobi, jeliw be wele ka a laada lase.

A be fo jonkalate ma fana ko monebolaada. Kala de be fili. Denmuso bee ce be na ni se ye. Denmuso minnu ce ye waritigi ye, olu be na ni ba ye. Ni i muso fa sara walima a ba, jonkalate mana se, i be ba walima saga bo ani se ni wari. N'i m'o laada latime, i ka kan ka na ni marifa mugu ye. O be ci jonkalatedon. I yere te se yen. I muso n'i denw de be taa n'i ka bonyaw ye.

Sogoma joona marifa be ci. Bee be na ni a ka marifa ye k'a ci. O ye ka su tulo dayele. Su be kule ka kasi. Ni tile yeleta, dege be dilan ka sarakaba bo. Sew ni baw ni nturaw be faga. Min be saraka bola, bagan folo minnu be faga, o be olu ta. Dege be bon kaburu kan, denmisenw be a to tila. Bagan minnu be faga, o kan be di modenw ni den tow ma. Ni sarakabo banna, kene do be laben kalafili kanma. Kala be fili du kofe de.

Jonkalate mana damine, modenw be u masiri, dununfolaw be laadadunun fo. Modenw be kala mine k'a ke i n'a fo u b'a fili. U be don ke, ka marifa ci. U be donsuguya were ke, a be fo o ma ko yelennadon. Nili be ke numuw ye, jeliw ye ani buranw ye. Ni buranw ye don ke, u be bonya ke u yere ye. Ni jensenwagati sera, u be kala jo su la. O wagati, jeli do be don donkekene kan, ka tow wele don na. Banbagato dogoke be don ke. Denw ni balimamusow be don ke a fe, ka marifa ci. Dogo b'i jo k'a fo : Jeliba, Jeliba !

Jeliba b'a jaabi.

Dogoke b'a fo :

- Jama ka i makun !
minnu ye n koroke sudon, u ka yaafa n ma, jeli folo min ye kuma ta o ka yaafa n ma, minnu fana ye kaburu sen u ka yaafa n ma.

Denw fana be o jogonna fo. Dogoke b'a fo :

- n ye bin tige n koroke ye, ka bo tige a ye, ka sene ke a ye, bee ka yaafa n koroke ma. An yaafara a ma, Ala fana ka yaafa a ma. An ka kala fili ka taa yoro jan.

A be kala da dugu ma ka taa i sigi.

Denw fana be o jogonna ke u fa dogomanninw ye. Ni kalata banna, bonya be ke jeliw ye, dumuni be ke, dulo be min. O bee be ke donkekene kan.

Dogoke b'a fo :

- dulo file, dumuni file, mogo o mogo be nin kene kan, bee ta don.
Jeliba ! a lase mogow ma.

Jama be tila : numuw be to u taayoro, jeliw be to u taayoro, buranw n'u taayoro. Bee be dumuni ke, ka dulo min i taayoro.

Ni dumuni ni dulɔmin banna, u bɛ taa u masara, ka dugaw don, ka taa u ka so. Nin laada tɛ kɛ ni denmisenni sara. Mɔgow bɛ lajɛ dɔɔn ka kasi. Ba ni denw dɔɔn de bɛ kasi.

Firiya

Firiyadon

Firiyato ye mɔgo min cɛ sara. Muso min cɛ sara, o bɛ don firiya la. A kun bɛ di, ka jalajɛman siri a la. O ye yan jamana laada ye. Muso min cɛ ma sa, o ma kan ka jalajɛman siri. Ni muso min ye a kun digi ka a kɛ turu kelen ye, o cɛ fɔlɔ salɛn don. Ni muso min ye nin ko fila kɛ, ka sɔɔ a cɛ ma sa, o ba fɛ de a cɛ ka sa joonna. O de laada bɛ an fɛ yan ni cɛ saya kɛra.

Firiyato

Ni muso cɛ sara, a bɛ don firiya la. O kun dɔ ye yasa a ka dɔn ni a lajɔlɛn tɛ. Den kana kɛ a centace ta ye.

Subonda dogokun folo

Muso min ce sara o be don firiya la, ni dogokun kelen temena saya ko, a be bo so kono. Cew te firiya gundo bee don . Ani komako bee ye kelen ye. Sanni muso ka bo firiya so kono, mago si ma kan k'a ye, fo mago min muso folo salen don, o de be se k'a ye. Ni mago were y'a ye, o be sa. Ni muso min ce folo y'a ye, o be sa, sabu a jama ka bon kosebe. Jamana in mago bee b'o don. Si te a soso. A be to so kono fo tile segin. Mago t'a ye. N'a be bo, talan be gosi yasa bee k'i dogo a ka so kono, a kera wagati o wagati ye, sogoma walima wula fe. Ce min bena muso ta cen na, o be samara jinin a ye, ka fini fana di a ma. Muso min ce ma sa, o te o sira min. Ce min fana muso ma sa , o te a sira min, sabu jama b'a la.

Ce min bena muso ta cen na, o be dumuni dilan muso ye fo k'a bo firiya la. Ni ce ye dumuni dilan o dilan, kala kelen be tige, sabu a ka don ce ye dumuni dilan sije hake min, o ka don.

Firiya tile seeginan

Tile seeginan don dumuni suguya bee be tobi, ka taa n'a ye ko la. Muso be a ce sabagato ka sirabara ta ani a ka muru. Ce sukoji to min lamaralen tun don, o be ke ka muso kun lako. Ni muso siranna ji keto a kun na, a be fo ko a be sa joonna. A be fo ko nin muso ni a ce tun te benna, k'o de la a be siran. N'u y'a ko, musokoronin b'a lawuli, ka sen ce a koro k'a labin a kono kan. U b'a lawuli k'a fo a ye :

- wuli i ka i ce banbagato neni sije saba !

N'o kera u be muso kenesi di ; ni a bora tuguni, o be ke a ce kura ta ye. O laada be yan yoro bee. Mago were si te taga ko la. Musokoroninw donon de be taa. U seginto, ni min ye i kofile , o be sa, n'u be bo ko la, u be talan gosi. Magow b'a don ko firiya be ka na. N'u sera so, musokoroninw be a lasigi tile la fo a somagow ka wari di. A balimacew fana be wari bo k'a kun digi. O ye ka jama gen ka bo a la. Firiya ye dumuni suguya fen o fen dilan a ce ye, a be a jogonna dilana a ce kura ye. A be dumuni suguya fila

dilan, ka sogo ke a fila bee kan, o dumuni bee be dilan tile kelen de ce kura ye. O fana be magow wele dumuni na : jeliw ta, numuw ta, jonw ta, buranw ta, teriw ta. O laada be yan yoro bee. Mogo si te a soso.

Ni firiya banna, muso te kuma mogo fe ni i ma fen di a ma. O la, a be i bolo mine k'a fo :

- Ala ka i balo ! ka si jan d'i ma !
- i fana b'a fo :
- Amiina !

CEN

Cenmuso

Ni ce sara, a muso be di a dogonin ma. O ye centace ; farafinw b'a fo :

- n t'a fe n ka nafolo ka tije.
- O de koson, muso be lamara, hali a ce salen ko.
- A be fo o ma : muso min tara cen na.
- Muso fana b'a fo a ce ma : n centace.

Ni i ye muso ta cen na, den minnu be soro, olu ye ce folo ta ye. N'u kera ce ye, u be baara ke u korow ye. Nka u te baara ke u fa ye. N'u kera muso ye, u furunafolo be di ce banbagato denkew de ma. U fa yere te fosi soro fo bonyaliw.

Ce min ye muso ta cen na, o segenen fu. Nka a fana te muso doni si ta. Muso be a yere ta.

Centa

Cew tayarɔ

Ni faama sara, ni denke t'a bolo, a ka nafolo be di mogo were ma. Nka hali ni dence kelen de b'a bolo, a ka nafolo bee be di o ma. Fosi te di

denmusow ma. N'u fa ma fen min di u ma sanni a ka sa, u t'o soro, u te fosi soro cen na.

Dow be misi di u denmusow ma sanni u ka sa, sabu u ba don ko n'u sara, u denmuso tana fosi soro u ka nafolo ro.

Farafinna, muso te fen soro cen na, sabu a be farafin bee hakili la ko muso yere ye nafolo ye. Nka muso min somogo bee salen, o be a somogow cen ta. Nka ni a dogoke do be yen, a te fosi soro, fosi te di a ma. Ni o korobayara, a nafolo be di o ma. A be fo a ye :

- i fa ye nin de bila i ne k'i ka i ka so jo.

LAADA WƐRƐW

Denkew tɛ cɛn sɔɔ farafinna yɔɔ bɛɛ. Dɔw bɛ muso di u denw ma sannɪ u ka sa, sabu u denw tɛna fosi sɔɔ u fa dɔgɔmaniw kɔɔ. O yɛ yɔɔ dɔw laada yɛ. Ni fa sara ka fɛn min to, o yɛ a dɔgɔw ta yɛ, den ta tɛ a rɔ.

Tunkaraw ka laada filɛ nin yɛ : n'ɪ kɔɔkɛ sara, i bɛ a muso ta cɛn na. Denw tɛ se k'u baw ta cɛnna. Ni an mɔkɛ sara, an fa tɛ se k'a muso ta cɛn na. Kita yɔɔ bɛɛ, a yamaruyalen tɛ tunkarakɛ ka ka a fa muso ta cɛnna, nka mɔden bɛ se ka a mɔkɛ muso ta cɛn na.

Tunkara o tunkara mana nin laada sɔsɔ, o bɛ tɪpɛ.

Den mana sa

Ni den sara, a ka fini bɛ tila a dɔgɔninw ni jɔgɔn cɛ.

ALASIRA NI DONNIYA

Fileli

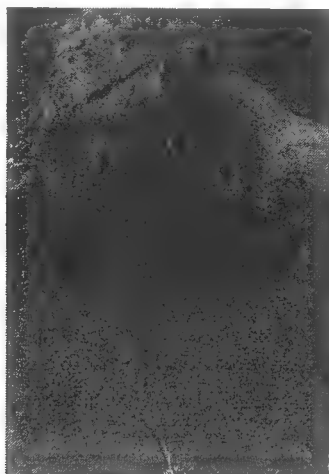
Farafinna fosi tɛ kɛ ni fileli ma kɛ a la. Ni fileli kera, a saraka bɛ bɔ. Farafinw b'a fɔ ko : Du min tɛ fileli kɛ, a tɛ saraka bɔ, k'o du tɛ yiriwa. Hali fɛn tɛ minnu bolo, olu bɛɛ bɛ ta fileli kɛ ka saraka bɔ, yasa ka bɔ geɣɣa la. Filelikelaw b'a fɔ u ye k'u ka saraka bɔ, n'u y'o kɛ, u bɛ da u yɛɛ la. Ni sanjifɔɔ binna, i bɛ taa filelikela jininka ni san bɛna diya i la. A bɛ sarakaw f'i ye, i bɛ olu bɔ, yasa san ka diya i la ; ko kana i sɔɔ. A bɛ nininkali kɛ a ka denbaya mɔgow fana ka ko la. Ni mɔgo min fana b'a fɛ k'a ka diɣɛnatigɛ bɛɛ don, o bɛ fileli kɛ, a b'a fɔ :

- n nan'i fɛ sabu n kɔnɔnafililen don. N b'a fɛ k'a don n ka sini bɛ cogo min.

O fana b'a fɔ :

- Fɛn dɔ di yan yasa ka buguri jininka

A bɛ a ka bololanɛgɛ di a ma ; Filelikela bɛ o da buguri kɛɛfɛ, ka buguri mabalima; N'o kera a b'a da, a ka kan ka saraka minnu bɔ, a bɛ olu fɔ a ye. Ni mɔgodɔ banalenba don, a somɔgow bɛ taa filelikela fɛ k'a jininka. N'o ye saraka minnu fɔ, u bɛ olu bɔ. Ni geɣɣa bɛna mɔgo min sɔɔ, filelikela b'a fɔ a ye.

Filelikela

Fileli be ke cencen na walima buguri, ka kow jɛdon. Donsow seko ni u donko do don.

Sugo

Farafinna, kuma dɔw be fɔ, a tɛ se ka don ni tɛne don, walima ni nkalon don n'o ye sugo ta fan ye. Dɔw be sugo su fɛ, ni dugu jɛra, u b'a fɔ :

- n ye sugo jugu dɔ da su rɔ, fo an ka saraka bɔ, n'o tɛ ko be an sɔrɔ. Hali n'o saraka bɔra, ko jugu tɛ bali ka kɛ. Farafin dɔw b'a fɔ ko sugo ye Ala ka cikan de ye. U b'a fɔ ko Ala de be mɛlekɛw ci su fɛ k'o lase mɔgow ma. Dɔw yɛrɛ b'a fɔ ko mɛlekɛ min be kolɔsikɛla, ko o de cira i ma sinɔko rɔ.

A be fɔ fana ko sugo ka surun tɛne la ka tɛmɛ filelikan ka. Mɔgow dalen be kɔsɛbɛ sugokan na. Sugo caman fɔra n ye : dɔw kɛra, dɔw ma kɛ. Mɔgo si tɛ a don ni sugo be Ala de ko walima sitanɛ.

Kiiritige

Ni donsow b'a fe ka ko min tije don, u be se mine k'o faga o ko la. Ni tije don, se fagalen be i jessin koron na, nka ni galon don, a be i jessin tilebin na.

Koron ye tije ye, tilebin ye nkalon ye. Ni muso do ko nin ce in de ye nka npogotigiya ta, ni ce ma son, a b'a fo :

- Ne no te, n be a ninin daba nege ka bilen ta la, an ka an nen da a la.

Muso b'a jaabi :

- N sonna

Mogo be bila ka taa daba ta. A tagato daba ta an'a seginto, a te taa sira kelen fe. Daba nege be jenin fo ka a bilen. A be d'i ma i k'i nen da'la, n'i note, hali a t'i nen jeni. A be ke i da kono i na fo nonokene. Nka ni i no don, a b'i nen jeni.

Mogow be woo ci i la. U b'a fo : - i no don.

Wari be di dabatiga ma.

Nin jamana bee dalen b'o la. N'i ye i ban ka laada ninnu labato, i be don suw la. O ye danga de ye.

SARAKA NI SONNI

Maninkala saraka ka ca kojugu. N'i y'i kali fen na, i be saraka bo. Saraka be bo san kura la. N'i sibora, i be saraka bo. I be saraka bo ni filelikela y'a f'i ye. I be saraka bo, ni senekafenw sera. I be saraka bo ni sanjibin na.

Dow be jala son. Dow be kulu son. Dow be jonba son. Dow be maribayasa son. Dow be suw son. Dow be jine ni boliw son. Nka namason de ye sonni belebeleba ye. Mogow be fara jagon kan ka nama son. N'o bora yen, komo de ye sonni filanan ye.

Ce o, muso o, bee b'i kali boli la. N ye mogow ye kalili la boli la. Sarakabo ni sonni, o ye an ka Alasira de ye. Maninkala, mogw min te sonni ke, o te jatela mogwonenemaw fe. Hali ni o tigi ye geleya soro, mogw t'a deme. U b'a fo :

N'a sara n te taa a ka so.

Sarakabo

Ni mogw do man kene, u b'a fo a somogow ye :

- A ye sebilen ke a saraka ye.

Olu fana be o sebilen sen fila siri ka taa a siri jiri do la sirafilaben do la. Ni mogw min ye o se mine, banabagato ka bana be ye lema o tigi fe, banabagato be keneya.

Ni dow banara, u be worobilen saraka, ka taa a bila siraw ben yoro. Ni mogw min ye o woro ta, a bana be ye lema o tigi fe. Ni banabagato tun ka kan ka keneya, min ye woro ta, o fana be keneya. Nka ni banabagato be sa, o fana be sa.

Ni banabagato ka kan ka sa, filelikela b'a fo ko ka dege ke saraka ye, k'o kasange finije la, ka taa o bila sirakunben na, n'o kera, banabagato be se ka keneya.

Dɔw bɛ taa finikɔɔ siri jiri la, yasa bana ka yeɓema jiri fɛ. Dɔw bɛ tige jeni ka di denmisɛnw ma. N'ɔ ye tige jimi, u b'u bolo kɔɔta, k'a fɔ siɲɛ saba :

- Ala ka sara mine ! Ala ka sara mine ! Ala ka sara mine !

U b'a fɔ ko o saraka kɔɔn, Ala bɛ bana nɔɔɔya banabagato fari la.

Ni mɔɔɔ b'a fɛ a ka sinin ka ɲɛ, a bɛ taa filiɓɓɓɓɓɓ fɛ, olu b'a fɔ a ye :

- I bɛ woroɲɛ kɛ saraka ye, ani nɔnɔkɛnɛ. I bɛ woroɲɛ bila nɔnɔ la k'a kɛ filen kɔnɔ, ka sigi i kun kɔɔɔ sufɛ. Ni dugu jɛra, i bɛ nɔnɔ min, ka tila ka taga yeɓɛ siju la. I bɛ Ala deli ko a ka sijaɲ di i ma, k'i kɛnɛya, k'i nafolotigiya. I mana ko o ko damine o la, o bɛ ɲɛ.

Muso min furula ka ban, o man kan ka du saraka dun. Ko ni muso y'o dun, ko o somɔɔɔw de bɛna o saraka tɔnɔ dun. O de kɔɔn, muso min furula, o tɛ du saraka dun ban.

Ƴamɔɔɔden fana ma kan ka du saraka dun, n'o kɛra, o Ƴamɔɔɔden de bɛ na saraka tɔnɔ dun.

Fasusɔn

Nin fana ye laada labɛnnen ye bɛnbaw fɛ. Ni i fa sara, i b'a su sɔn. Nin jamana kɔnɔ, bɛɛ bɛ laada latiime. Ni mɔɔɔ min ma a fa su sɔn, o tununna. O tɛ kɛ fosi ye. O fa ka den sɔɔɔ ma fosi ɲɛ a ye. Hali a tun kana den sɔɔɔ.

Ni muso min fana den ma sɔn susɔn ma, o muso tiɲɛna. Hali a tun kana den sɔɔɔ. A bɛ fɔ :

- u ka densɔɔɔ ye mun ye ɲɛ u ma ? hali u tun kana den sɔɔɔ.

Bɛnbaw de ye susɔn laada sigi u bɔnɔnɔw ye.

Dɔw muso n'ɔ den bɛɛ bɛ sa, u yɛrɛ bɛ sa sɛɛɛn na. Maninkaw b'a fɔ o de ma ko „ hurekarankarante“. O ye mɔɔɔ minnu ye, minnu den bɛɛ sara.

Dɔw bɛ saraka bɔ u ye, sanni u ka saraka bɔ suw ye.

Sonni Misaliw

N'i ye den sɔɔ, i bɛ woro ni sɛ mine k'i fa su sɔn, i b'a fɔ :

- N fa, n muso file ka den sɔɔ, a kolosi su ni tile, a fa n'a ba kolosi su ni tile. O de la n bɛ da i ka se la.

N'i ba salen, n'i ye den sɔɔ, i b'a fɔ a ye :

- N ye den sɔɔ, a kolosi su ni tile, n bɛ da i ka se la o de la. I hakili to ko i sara ka denke to i kɔ.

N'i ye wari sɔɔ, i bɛ i fa su sɔn, yasa dɔ ka fara i ka nafolo kan.

Maninkadugu, n'i ye baganmara damine, i ka kan ka sɛ faga fasu la. Ni bagan folo ye den sɔɔ, i bɛ dɛgɛ dilan, k'a tɔgɔ da i fa la. I b'a to a ka kɔɔɔbaya, n'a kɔɔɔbayara, i b'a jira dutigi la, i b'a fɔ :

- Nin bagan in de dira aw ma, a y'a mine aw k'a barika

Dutigi fana b'a fɔ :

- Ka saraka mine !

Sɛ folo bɛ faga, woro bɛ tila, n'o kɛra bagan bɛ faga, dɛgɛ bɛ bɔn suw la.

Ni saraka minɛna, sɔgɔ bɛ tila mɔgɔw ni jɔgɔn cɛ. Dutigi bɛɛ bɛ sara kelen ta. U bɛ dugaw don, sabu bagan tɔw ka dɔ fara u yɛɛ kan.

Ni samiye sera, i bɛ fasu sɔn, yasa i ka jɔ ka jɛ. I b'a fɔ :

- Ni samiye diyara n na, ni n tora kɛɛya rɔ samiye muume, n bɛ dulo di i ma, k'a jira i la, k'i ye denke to i kɔ.

Saraka kɛɛnkerɛnnen

Maninkala, saraka ka ca. Cɛ ni muso ma kan ka jɔgɔn ka saraka dun.

Denmisɛninw dɔɔn de b'a dun. Ni aw y'a dun, aw bɛ sa.

BOLIW

Hali bi farafinw be somaya la, u dalen don boliw la. U b'a fo ko nama be fagali ke ; komo ni koroti be fagali ke ; subaga be fagali ke ; ko donnkono be fagali ke. U dalen be o boliw doron de la. O bee da la donnkono doron de ye tije ye. Dumuni be se ko lase mago ma. N'i y'o dumuni ke, a be kono funu, ni fura t'i bolo, a b'i faga.

To fen o fen fora tan, a bee nkalon. U te son ka boliko dabila, sabu u hakili la ko boli be u kisi subaga ma. Subaga be subaga de mine ka kojugu ke a la. O fana be babo bee je na. Magow b'a fo :

- I y'a lapinin de, sabu i bora suya de la. O la sa, boli be a faga.

Mago minnu be somaya ke, olu de masirannen don. N'u y'u ka boliw don u la, bee be siran u je. A be fo ko boli minnu be u bolo, k'olu be mago faga. Nalonmaw be taa u fe, ka fen di u ma, ka teriya ninin u fe. N'u ye saraka fen o fen fo u ye, u be o bo. Magow dalen be o kosuguw de la. Mago minnu fana be u ladi o kosuguyaw, u be olu bonya. Fofofof, nafolotigiw de tun ye bolitigiw ye, u tun masirannen don.

Ni korotitigi tun be teme, magow tun b'u dogo u ka bon kono.

Ni minnu tun ye wari di komotigi ma, fen tun te ke olu la. Korotilakari tun be di u ma, ni koroti y'u soro.

Ni korotilakari t'i bolo, i be diyagoya k'a san, k'i yere furake. U tun be magow masiran ka wari mine u la.

Sisan, mago caman bolitigikow faamuya. Dow dalen b'u la, dow ma da u la.

Sonni min be ke jiriw ni kuluw la, o ni somaw ta te kelen ye. Bee be se ka sonnifen dun, nka somaw ta te dun bee fe, fo n'i donna u ka ton na.

Nama

Ni mɔgo min b'a fe ka don namaton na, i be woro ni wari di namadenw ma, u be saraka bo i ye nama ye. N'o kera, i be ke namaden ye, i be jira namakuntigi la. N'i taara yoro o yoro, n'i nininkara :

- i jora nama ma ?

i b'a fo :

- namakuntigi, sen te fen min ma n'a be togoma, warajugu.

N'i taara namatu ro, n'i te nama togo don, i be faga, nka n'i b'a togo don, i te faga, a be fo k'i ye namaden do ye.

Ni subagaw ye mɔgo caman dun dugu min kono, o dugu denmisenw b'u dogo ka taa namakuntigi fe k'a fo a ye :

- An nana, i ka an demɛ. Subagaw be ninin ka an ka dugu cemisenw ni a npogotigiw bee dun.

Namakuntigi b'a fo :

- An sonna. Nka ni mɔgo min b'a fe ka nama ta, o tigi be jonsongo de di.

Ni denmisenw sonna o ma, nama be sigi u ka dugu kono.

U be don do fo nama be don dugu kono dugutila fe ka bala subagaw la. Ni a kulela, subaga fen o fen ye mɔgo dun, o bee kono be boli. Tile wolonwulanan don, u b'u dalaje kungo kono ka lo nama ma . U be ke kulu fila ye ; kulu kelen b'i nesin koron ma, do b'i nesin tilebin ma. Kulu min be koron fe, olu be fugala don, minnun be tilebin fe, olu ye kunnangow ye. O ye mɔgow ye minnu be yilanyilan. Kulu suguya saba de yen : fugulatigiw, kunnangow ani namadenkorow.

U tagato kungo kono, u be lenge folo min ye, u b'o tige, sanni u k'a tige, u be nin kilisi fo :

N fa dagaba, n be yere kalifa i ma bi fo abada !

N'ò fòra, u b'a fò k'u ka jiri tige. Nka min be jiri tige, n'ò b'a tige, o tɛ i ninakili. Ni min y'i ninakili, o be sa. Fugulatigiw dɔron de b'a tige. Numuke min be taa u fɛ, o de b'a dɛsɛ. U be tila k'a bolomisɛmanninw bɛɛ jeni. U b'ò kɛ yasa mɔgo si kana a dɔn ko lenge de be kela nama ye.

N'u bɔra kungo kɔnɔ, u be misi faga, a jeli be nagami bin jeninen na. O be mu nama ma fò k'a fin. U be sokɔnɔtumumugu, ni dugumɛnɛ ni fura dɔw kɛ kɔnkɔtɔngere kɔnɔ. O gere de be siri nama ten na. O de ye nama nɛfɛla ye ; fan dɔ nin ye a kɔ ye. U be tila ka dugajolo siri a la. Wara kɛna filɛ. N'u taara, kungo kɔnɔ jiri min bɔlen be dugumɛnɛ dinge kɔnɔ, u b'ò tige, k'ò dɛsɛ, ka bakɔroningere siri o la, o falen furamugu la, ani ka balajolo fana siri a la. U be dajɛgere kɛ buru ye, ka talenforon nɔrɔ a wow la. O buru de be fiyɛ ka wara kofɔ. Nama be tugu burufiyɛla nɔfɛ ka don dugu kɔnɔ.

Fugula tɛ minnu kunna, olu be taa tiribadili sen. U b'a meleke fini jɛ la ka don so kɔnɔ. U be dinge dɔ sen ka daga sigi o kɔnɔ, ka tiriba bila o daga kɔnɔ. U be dulo bɔn a la k'a sɔn.

N'i bɛɛ nama sɔn, i be ani daga de sɔn tiribadili be min kɔnɔ. N'u be taa kungo kɔnɔ, bɛɛ be tugulen karamɔgo kɔ. Bɛɛ ka kan ka wari di a ka karamɔgo ma. N'ò kɛra, karamɔgo b'a ka kalanden jɛ ko ni fura dɔ ye. Kalanden bɛna subagaw ka jɔ bɛɛ ye o la. Ni mɔgo min jɛ ma ko nin fura la, o tɛ se ka subagaw ka jɔ ye. N'u seginna dugu kɔnɔ, namadenkɔrɔ dɔw b'u ka nama falen kura la. U b'ò falen kɛ, yasa namaden kuraw kana a miiri k'u nɛgɛna k'u bila fili la.

Namatigiw be dɔgɔkun kelen kɛ dugu kɔnɔ ka subagaw ka jɔ ninin. Ni jɔ yera du min kɔnɔ, o dutigi be sɛ kelen di nama ma sɔnnifɛn ye. Nka ni bara yera yɔrɔ min, o dutigi be ba de di sɔnnifɛn ye nama ma. Bara ta be cogo min, bala ta be ten, dilan ta fana be ten. Ni karɛna yera, sɛ be bɔ. Nama dilancogo ni a subaganinincogo de tun ye nin ye.

Ni namason sera, namatigiw be nama masiri. U be sejoli ni finfin jagamin k'o josi nama ma. N'a fora i ye k'u ye subaga do ye, kana da la, nkalonfin !

Farafinw b'o ke, yasa bee ka da subagaya la, ka da nama la. A kun ye doron magow ka siran nama ne.

Ni nama y'i bana, fura be d'i ma k'i keneya. Ni bana kun ma don, u be fililila wele ka na. O fana b'a fo ko banaju ye nama ye. A b'a fo: A ye taa boliba nininka min be dugu kofe. N'o kera, u be taa nama nininka ni woro ye , u b'a fo :

- Nama, do donna i gasi ro wa ? a tigi man kene. Ni e no don, a na don n'an ye woro fili.

Ni nininkali diyara, u be nama son. Hali o sonni kofe, dow be sa, u b'a fo :

- nama ye a faga.

O la mago si ma kan ka kasi sanni u ka taa ni su ye nama fe yen. Ni mago min kasira, o be nama son diyagoya. U be fini meleke nama ka so sanfe. A be fo ko su somogow ka wari ni jaba, ni dabakala, ni foronto, ni jemeku, ni kami, ni tulu, ni dulo, ni se di namadenw ma. O bee de be fara jogon kan ka nama son. Ni mago o mago ye namasu kasi, i be wari di namadenw ma. N'o ma ke, nama be namadenw faga. Ni namalaada bee latimena, su be di a somogow ma. A be fo :

A ye kasi sisan , jalaki te aw fanfe bilen!

U be kasi ka su don. Mago si man kan ka maga su bolofenw la sanni laada bee ka latiime. Namadenw be taa ni sonnifenw bee ye namatu ro, u be baganw faga yen, k'olu joli ke ka nama mu. U be wariw tila jogon ce. Su sarakabodon, a bolofenw be tila magow ni jogon ce. Dogokun kelen be ke subonda la. Don be ke don o don fo ntenen ni juma.

Mogow b'u kalila nama la. Musow b'a ke, n'u b'a fe ka den soro. N'i y'i kali nama la, kalo woro o woro, i be woro ke ka nama son.

Sanyelama la, dow be dulo di namadenw ma. O ye namason ye.

Ni den wolola namasonwagati, a be togoda ko Namake ni ce don, ni muso don, a be wele ko ƴa.

Denkundidege do be ke ka nama son, yasa nama ka den kolosi.

Ni nama sigira dugu min kono, o dugu be nama son ntenen o ntenen o san kono. N'a banna, sonni be ke san o san. Ni nama be son, mogow b'u bolo fara jogon kan ka misi ni ba ni se san. Se min newo finnen, o de be san. U be taa ni o bee ye namatu ro ; u be boliw labo ka sonni damine. Kilisi folo be fo sine saba, u be nama mabalima, u b'a fo :

- nama be moga faga ! nama be moga faga ! nama be moga faga!
- nama, mogojugu faga, moga min te hine, o faga. Subaga faga ! kana moga si to yen !
- I te nine, i te fili , minnu ma da i la, u jangi. I dilanra o de kanma.

U be woro fili dugu ma. Ni sonni diyara, u be baganw faga, musow be tobili ke. A bee be doni ka taa n'a ye namatu ro. Cew yere be sogow tobi namatu ro. Ni dumuni banna, dunun ni jenbe be fo, don be ke. Namaden daw be boli mine u jin na ka don ke. U be ku ni karajan mine u bolo, u be don na. O wagati, bee be siran u je, u be donkili da k'a fo :

U tijena !

U tijena !

Subaga bee tijena !

Subaga bee be siran, k'u dogo. Sufe, namadenkura fila be taa namatu ro. Kelen be fugula don, fugula te don kun na. U be nama ta ka buru fiye. N'o kere, musow ni denmisenw b'u dogo so kono. N'o kera, namadenkuraw bee be taa namatu ro ni mawonmene ye. U be Nama ta k'a jira dije fan naani bee la. U be donkili da ka boli ka dugu lamini ni Nama ye, ka segin namatu ro. U be jenbe fo, ka don so, ta donkili da :

A be don dugu kono

subagafagala be don dugu kono.

A be taa dugu kono

subagaba be dugu kono

boloba be taga subaga faga dugu kono
Aw siran boliba ne !

N'u bena se dugu kono, u be donkili yelama, ka kankaridadonkili
da :

N ye a fo aw ye ko n be donna dugu kono.
N ye a fo aw ye ko boliba be donna dugu kono.

U be segin siye saba o kan.
U be yaala dugu kono ka subagajo ninin :

subagajo ye dugu kono, a ye a ninin !
tanba be dugu kono, a ye a ninin !
muru dogolen be dugu kono, a ye a ninin !
subagajele be dugu kono, a ye a ninin !
muru min be fagali ke o dogolen be dugu kono, a ye a ninin !

N'u ye jo ye, u be gennidonkili da:

N y'a ye. Maloyaba ! (seginnkanni)
jo b'a ka tala ? (seginnkanni)
a be bo kobo fe, maloyaba ! (seginnkanni)
N'u menna, u ma a soro, u be donkili da
jo ma ye !
jo ma ye de !
subaga jo tununna !
jo ma ye !
jo ma ye !
jo y'a dogo !

N'u y'a ye, u be donkili da :

yasa, saya, konjo
yasa, wara, a b'a bolo !

muso min ye a den wolo k'a dun ,
wara, yasa, a b'a bolo !

N'u ya mine, u b'u lafiye. jo yera min ka du kono, o be se saraka boli ma, U
be taa ni jo ye namatu ro ka a lamara. N'u b'a fe halibi ka jo ninin, u be
jenbe fo ka ta don dugu kono. U be subagacew ni subagamusow neni, ka
donkili da, fo ka jo bee fara ngon kan. U be sew faga sirafilaben na boliw
la.

N'u segenna, u be donkili da ka taa namatu ro :

konjo wato ye
sugankoto wato bugu yoro le
nangaliba wato bugu yoro le
nagamuso do ka a segere yen.
sugankoto wato ye bugu yoro le
kantegela do ka a segere.
subagajugu do ka a segere

U be kule, ka nama ladon, ka taa so. Nama te bo fo donjuguw fe
ntenensu, alamisasu ni jumasu.

Namadenkunan

Nama togo ka ca. Naani be yen, olu togo file nin ye : Nama, sugankoto,
bolijugu ani nanan. A be fo fana Namadenkunan walima" kirikirimasa"
kelen jinemasa. O de ka jugu n'a tow bee ye. Namadenw donon de be se
ka a sonnifen dun. A be labo san kono sine kelen de. N'a be bo, a be fo
mogow ye, u kana u jo a ni fiye ce. A kasa kana don mogow nun na. Ni
mogo min ye a kasa me, o be sa. Fugulatigi de be na ni a ye dugu keneba
kan. N'a ye mogo mine, a be son o yoronin na, n'o ma ke, o tigi be sa. A ni
namaba te kelen ye. O fana ye korotijuguba de ye.

Ni fiɲe ka bon don min, a tɛ bɔ o don. A kana mɔɔɔ faga. O don, hali cɛw bɛ boli a ɲɛ. N'a bɔra, bɛɛ b'i ɔ kɔrɔn fɛ ka donkili da. U b'a fɔ :

boli bɛ woyo, jaturu bɛ woyo
jalakibali kan ye ɲin da la
yo yo ɲanan, yo
jaturu kan bɛ woyo boli, yo
yanan yo
dunanfaga kan ye sare la
jaga, subagamuso bɛ mɔnɛ bɔ yo
yo ɲanan, yo
jalikibali kan ye buguda la

N'o kera, min bɛ k'a ta, o bɛ i fili dugu ma ka i ɲunuma, ka subagaw ladege. Cɛ dɔw b'u dogo o ka so kɔnɔ.

N'u bɛ segin namatu rɔ. U bɛ boli ni nama ye ka dugu cɛ ci. U b'a fɔ ko bi tile tan ni duuru ko dɔ bɛ sa. O nama bɛ bɔ siɲɛ kelen san kɔnɔ. A bɛ fɔ ko nama bɔra ka mɔɔɔjuguw ni subagaw ɓɛn.

Nama yeɓemali

An ka dugu mɔɔɔw taara n'an ka Nama ye bada la. u y'a di a tigi ma. U y'a ta tilegan fɛ, ka ta ɲanan fɛ. Fɛnjuguba don. A ni mɔɔɔw man kan ka taa sira kelen fɛ. N'i bɔra n'a ye a ka bugu kɔnɔ i bɛ boli n'a ye ɲanan fɛ. Sonni fɛn o fɛn ka kan ka kɛ, o bɛɛ bɛ labɛn : worobilen, dononbilen, seɲɛfin, ɲemɛku ani foronto. N'olu sonni kera, a bɛ ladon a ka so kɔnɔ. A ka so bɛ ɔ tile kelen. Sufɛ, namadenw bɛ a labɔ, ka dugu yaala n'a ye. U bɛ tila ka segin ni a ye namabugu la, ka kule. Tile saba o tile saba, ntura bɛ faga a ye, a bɛ sigi o la dɔɔɔkun kelen. Nama gundow de tun ye ninnu ye.

Mɔɔɔ o mɔɔɔ mana a fɔ aw ye ko ninnu tɛ nama gundo ye, o ye nkalon tige.

Namadenw be jɔgɔn janfa tuma bee ka kojugu ke jɔgɔn na. U b'a ke dogo la. A te don abada ! N'u jebɔra mɔgo min fe, u b'a ninin ka kojugu ke o la. N'o tigi y'o don, o fana b'i kolɔsi. U be nkalon da o tigi la. Bee b'i mabo a la. N'u ma se ka a kele, u be a muso bila a la. Farafinna mɔgow ka jugu kosebe. Alasira te yen.

Nanbarakɔɔ

Nanbarakɔɔ ye boli do de ye. A be fo:

bisimilayi,
tu tu n kun,
sa tugu kun,

O boli be dilan ni nturaku de ye ani sanperɛnjiri ani dugumene wolonfila. U be je k'a siri ni gari ye, ani kononkise kelen. A be son ni worobilen ni sefinman ni dononbilen ye.

Ni mɔgo min b'a fe ka a boli ta, i be se ni wari di. Subagaw te se ka fosi ke a tigi la. A be so min fana konɔ, ni mɔgo min ye o bin bo, i be woro tan di a tigi ma, ni ma o ke, i be sa.

Ni mɔgo min sara, a be fo ko nama de ye a faga, sabu a tigi tun ka jugu. N'i b'a fe ka mɔgo faga, i be nama bila a la. A be i n'a fo koroti. N'i b'a fe ka do faga, i b'a belɛn, ni a taara bo ke, i b'o ta ka a don nama konɔ ka a fo :

Ni i ye a to yen, i ye i ban i sonni dononbilen na. Ni i ye a to yen, i ye i ban i sonnifen na.

A be tila k'a fo:
ko te masunsun,
ba te masunsun,
san diyara, sunsun b'i den
san man diya, sunsun b'i den,
kuruninkun te makandi,

do y'a sisi ye,
 o t'a mene ye,
 Nanbarakoro, cew nanbara
 musow nanbara,
 nanbarajulu kononto,
 Ne mana a fo :
 ce ka sa !
 o be sa.
 Ne mana a fo !
 muso ka sa !
 o be sa.

Dugakoro

N'a be dilan, i be kilisi folo fo :
 bondakun fila,
 olu ne be jogon na,
 a si te se jogon ma,
 n tunmununkun.

A be fo sababolo de ma. ka a susu, ka a ke daga fitinin kono, ka ji ke a kan.
 I be a naka bo a la, ka a ji min. A naka be ke bagere kono, k'o dabiri
 filenkaban na ka a sigi bugurinje kerefe. A be son ni se ni woroje de ye.
 sejoli ni woroji be ke filen ma. U man kan ka se boli ma.

N'o boli be i bolo, subaga te se i la. Mogo caman fana be u kuru mara u
 kono, u te se ka fosi ke i la, n'u ye i ye. Mogo si te i kumakan soso
 jamalajeyoro.

Dugakoro ye namaboli do de ye. A be se ka mogo bo ceya la. A be funu
 keneya, ka nedimin keneya, ka konodimin ban. A be i kolosi ko bee la.

Jelenin

Boli do fana be yen, a tɔgo ye ko jelenin. A ni nama bɔlen don, nka u te kelen ye. N'a be dugu min na, o mogow man kan ka kele. N'u kelela, min jo te kele la, o be sɛbilen, ba ani woro ni jelenin na. N'o ma ke, a be aw bee faga. Ale kelen de ye dugu kiiritigela. A be se ka jira bee la, ce ni muso ; nka nininkali te ke de. i n'a fo :

Nin ye mun ye ?

ni mogow min ye o nininkali ke, o be sa.

Jelenin ni nama te kelen ye. Jelenin be jira mogow la. Nama dun te jira mogow la. Jelenin fana be subaga kele, nka a ni nama ta kecogo te kelen ye. A boli fen o fen be ye, fo i ka wari di a ko la. boli bee be mogow lasiran.

Bolitigi bee kelen. U ka kegun ka tamen tow kan. Mogow minnu don, u be jiri nafa bee don. U b'a tige walima ka a diili sen, ka kilisi fo a ma, k'a laja. Tuma kelen kelen, u be sonni ke ni se ye. O de be mogow siran. A gundo be mara. N'i ye wari bo a be fo i ye.

Dononbilen

Dononbilen de ye bolisannan ye. A be kojugu de sababu.

KOMO

komo suguyaw

Komo suguya ka ca. N be duuru de don: komosannene, karakarakomo, komosuruku, komosama, komakono.

Komosannene

O de ka jugu ni komo bee ye. A be bo san konɔ siɲe kelen. Ni a bora san min, komo tow te bo o san. Mogow y'a fo n ye ko su ni tile ta be mene a jukoro, sabu nene be a la tuma bee ko a b'a fo tuma bee :
ta kundon n koro, nene be.

N'a labora tile la, a b'a fo :

n nadon, funteni be n na. A be ladon. O be to o cogo fo tadonna mana sa don min.

Karakarakomo

Ni komosannene bora yen, ale de fana ka jugu. N'a ye mogɔ mine, a be je, i n'a fo kankan de dalen be a fari la. O wagati, a te son. bee be siran a ne.
N'a ye bana bila i la, i te kenya. Bolijuguba don, a te se yaafa la.

Ni a ye bana bila mogɔ la, a be mabalima de, ka a tanu. A be fo :

Makatagajigi !

i kuruninkunjan !

tasumakenbu !

Ni o fora a ye, o be diya a ye, a be donkili da:

su be n bolo,

min ka kene,

o tolien don.

Ni a ka jeli ye a tanu, a be donkili da :

fin min tere mamajigiso,
O de ye yan bi,
sanukonondin
sutebantandin
ye tere jaku ye
sanukonondin

O be tila ka do were da :
tu tu n kun
O tora n kun
fenba ye cew ne
koba ye cew ne

N'a tilala donkilida la, a ka jelike be a tanu :
ku ni kantigi,
makatajigi ka a to santo,
ka sanko lon,
sanku ni karuku lon,
ka a to non to,
ka lonku lon,
ka sanku ni karuku lon,
i ye a bee henkurun te,
ka a bee dagakurun te,

komo fana be kule:

A ye wa !

Dindin !

n ba sinfasaman keme kelen,
sinfasaman keme naani,
n bakodoba naani,
wo bee naani jigi,

i ye tanbi ka bɔ maka oo
kɔmadundun ɔsɪbeleke dugu n na,
dugutigi ka bara labila kɔma ye.
kɔma ka dɔndin kɛ
dugutigi den ka bara la bila
kɔmɔ ye,
kɔmɔ ka dɔndin kɛ.

A bɛ dɔn daminɛ o la, ka kɛnɛ lamini, ka mɔgow kunko fɔ. A b'a fɔ :
subaga bɛ yan ; dɔw b'u yɛlɛmana k'a u kɛ waraba ye, ka mɔgow mine.

A bɛ na ni dɔ ye kɛnɛ kan ka a fɔ k'o de bɛ o walew kɛla. Mɔgow fana b'a
fɔ :

Tɪnɛ na, nin ye mɔɔɔjuguba de ye.

O fana bɛ a jɛɔɔɔnɔw tɔɔɔ fɔ. O yɔɔ la, u bɛ mine, k'u siri, ka marifa ci u
la. Tɪnɛ don wa tɪnɛ tɛ wa, olu koni bɛ faga. Sisan o walejugu ɔɔɔnɔw tɛ
kɛla bilɛn. Mɔgow bɛ siranna tubabu jɛ. Nama bɛ bɔla, nka mɔɔɔfaga tɛ
kɛla.

Kɔmɔsuruku

Namadenw de bɛ o labɔla. Sufɛ, suruku bɛ kule kɔsɛbɛ. Musow b'u dogo.
Cɛw bɛ taa kɔmɔbugu la, ka na ni a ye. Bɛɛ bɛ taa kɛnɛba kan fo suruku ni
a ka jeli. Bɛɛ bɛ i makun ka kɔmɔ lamɛ. A bɛ taa i yaala sirakunbɛnɔw na ka
sɛgini ka na kɛnɛba kan, ka yɛlɛ. A bɛ kule sɪnɛ saba :

Nin, i n tɛ sɛ ka nin fɔ !

Mɔgow b'a fɔ a ka jeli ye ko a kana fosi dogo, ko a ka a bɛɛ fɔ. Ni jeli
kumana a fɛ, a bɛ i tɔɔɔma, ka bali k'i jɔ. A b'o kɛ sɪnɛ saba. A b'a fɔ :
N bɛ n bɔ Nama bolo fɔlɔ, ka sɔɔ ka kuma.

O la u b'a deli. U bɛ dugutigi pininka, u bɛ suruku sɔn. N'a sɔnna, a
b'a fɔ a ka jeli ye :

"Jelikeba, a fɔ dugutigi ye ko a ka ntura ke saraka ye dugu yiriwali togo la. Ntura gansan te ke a ye. Fin ni je be ntura min na o de ko don. A be a faga dugu koron fe. Dugu bee de ka kan ka a sogo dun. A kolo kelen te don du konɔ.

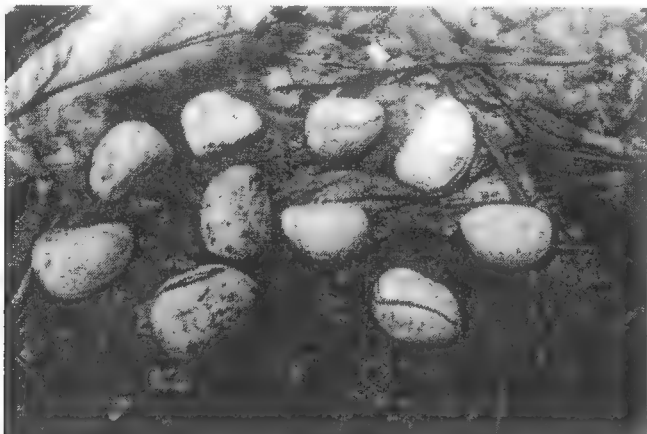
Dutigiw fana ka kan ka saraka min bo, a be o fɔ : dow be se walima ba ke saraka ye, dow ta ye saga ye walima sanu. A be i girin ka nkalonba tige. A b'a fɔ ko Ala de be janfa ke, ko ma kan ka dan Ala la. A b'a fɔ a ka jelike ye k'u ka kow dan yan ten. N'o kera, jama be kule : An ka taa a fe, an ka taa a fe ; hali n'an be mogo ke saraka ye, an b'a ke, n'a be hɛɛɛ lase an ma.

A b'a fɔ ko do be sa ninen n'a ma saraka bo.

Korɔtiw

Boli ka ca yere de an fe yan. Dow be furamugu ke se dabolɔ konɔ, walima kungokɔnɔle nin konɔ walima nege ; dow b'u ta ke foronto walima dugumene konɔ. Korɔti be dila o cogoya de la. N'i i ye bunteni ku fara o kan. A be fɔ o ma ko korɔtiba. Korɔti dow be wele ko kulu, ko tubayebali, ko somogosanba ; ko An b'u fɔ walima ko hitaba. N te korɔti bee togo don, nka a fɔra n ye ko korɔtifiɛni ba duuru de be yen ani belebele naani. Korɔti be namatigiw, ni komotigiw ni hɔron kelen kelen de bolo. O hɔronw b'a di u ka jonw ma, u ka fadenw kele n'a ye. Nka u b'a lakali k'u kana fen ke olu n'u denw si la. Mogo minnu be jira u la. U b'olu dɔron de faga.

N'u b'a fe ka mogo faga, jon be korɔti sin i ma. N'a tigi sara jon be a ka korɔti son. Ni mogofagalen ye ce de ye, a bee kala kelen ta, ka o lamara, ni mogofagalen ye muso ye, a be gendakuru kelen ninin k'o mara. A be fola ko ni mogo min ye mogo faga ni korɔti ye, ko i muso ni denw bee be sa, ko a tigi be sa kelenya ni janina.

woroje

Hɛɛɛsɔɔ sarakɔ don. A tɛ kojugu lasɛ mɔɔ ma.

Tɔɔfɛbila

N'a bɛ dilan, nin kilisi dɛ bɛ fɔ:

Bisimilayi,
 ta yɛ kuluba la,
 kuluba ta tɔɔ ma dogo,
 nɛ tɔɔ kana dogo
 ta yɛ kɔnkɔbala,
 kɔnkɔba ta tɔɔ ma dogo,
 nɛ tɔɔ kana dogo,
 Hali bi fɔ abada,
 surubilen tɔɔ ma dogo,
 nɛ tɔɔ kana dogo,
 Hali bi, tɔɔfɛbila,
 nɛ mana a fɔ :
 An ka cɛ bila n tɔɔ fɛ.
 A ka o bila n tɔɔ fɛ.

ne mana a fɔ :

An ka muso bila n tɔgɔ fɛ,

A ko o bila n tɔgɔ fɛ.

Mapakabulu de bɛ ninin, ka surantɛrɛ ninin, ka musow ka fini ninin, u bɛ mun don ni basi b'u la ani fisannadɔn. O bɛɛ bɛ jɛ ka jeni, ka a mugu kɛ minangere kɔnɔ, ka kɔnɔnkisɛ saba siri a la ni gari ye, ka worɔbilen ni dononbilen kɛ ka a saraka, ka woroji ni sejeli kɛ a kan.

Ni muso min ye juguya k'i la, a bɛ fini min don ka basi to a la, i b'o ninin, ka i ka boli dilan n'a ye. O muso tɛ den sɔrɔ bilen.

N'i b'a fɛ ka mɔgɔ faga, i b'a fɔ :

N tɔgɔfɛbila, an ka karisa ka ko bila n tɔgɔ fɛ.

N'o kɛra, fa bɛ don o la. Mɔgɔ wɛrɛ si tɛ se k'o furakɛ ni tɔgɔfɛbilatigi yɛrɛ tɛ.

Ni mɔgɔ minnu kuru b'i kɔnɔ, i bɛ kojugu kɛ olu la. A bɛ bana fana furakɛ n'a ye. Subaga si tɛ se ko k'i la. A bɛ mɔgɔ min bolo, o bɛ se ka a ka dukɔnɔmɔgow kolɔsi.

Kasinfɛ

Ni a bɛ dilan min ye, a bɛ wari de sara. i b'a fɔ :

tubannin bagito nana,

ka na i sigi siraju bagito la,

bɔn nana a kɔ : hin puru ?

a kɔ: n y'a jɛ.

warasa nana, o kɔ hin puru ?

o kɔ: n y'a jɛ.

waraninkalan nana, o kɔ hin puru ?

o kɔ: n y'a jɛ

segeninbagito nana, o kɔ; hin puru ?

o kɔ: n y'a la.

woroje ni tulu de be k'a saraka ye.

N'i b'a son, i b'a fo :

i fa te masunsun,

i ba te masunsun,

san diyara, sunsun b'i den,

san ma diya, sunsun b'i den,

kurundinkun te makandi,

do y'a sisi ye,

o t'a menɛ ye,

do y'a menɛ ye,

o t'a sisi ye.

i ka taba tugu,

ne ka o mu n na,

ka n togoma, ka koba ja

ne ka saramesen tonmon,

k'i to n bolo.

A be nedimin bila i juguw la. U te kenɛya fo n'i ye a son. N'a be i bolo, i be
fen bee soro : di ni sogo ni kunnandiya.

Filaninw ka sinsi

I b'a fɔ numumuso dɔ ye a ka sinsi dilan i ye, n'i ye filanin sɔrɔ. I bɛ sɛ fila ni wari ni fini di. A bɛ dilan ni bɔ walima jiri ye. San o san, a bɛ sɔn. Filaninw bɛɛ bɛ ladɔnniya a la. N'u bɛ taa a sɔnniyɔrɔ, u bɛ taa ni woro ni sɛ ye. Mɔgo minnu delila k'u juguya , o lu tɛ taa a sɔnniyɔrɔ, u tɛ a sɔnnifen fana dun. N'u y'a dun, u bɛ sa. Ni mɔgo min ye keke sɔnniyɔrɔ, o fana bɛ sa , sabu keke bɛ sɔnni tiɲɛ.

U faw bɛ sɛ min d'u ma, u b'o faga. U b'a joli ni dulo dɔɔni ke sinsi kan. U bɛ woroji fana ke a kan, u b'a ninin sinsi fɛ, a k'u kisi subaga ma, a ka sɛnɛ diya u la. U bɛ tila ka sinsi dogo u ba ka so bin na, da sanfɛ. Ni mɔgo min banara o du kɔɔ, a bɛ fɔ ko sinsi de y'a bana, sabu a tun b'a fɛ ka suya ke. U bɛ sinsi sɔn. Ni banabagato keneyara, a bɛ fɔ ko sinsi de tun ye bana bila a la, sabu a tun bora subagaya su fɛ. N'a sara, a bɛ fɔ ko sinsi de y'a faga, ko a saraka bɔkun tɛ.

Duguba

Samiyɛdonda la, du ni dugu bɛɛ bɛ saraka bɔ duguba ye. Du bɛɛ n'a tɔgola jiriba de bɛ yen min bɛ sɔn.

Musow de fɔlɔ bɛ duguba sɔn. U bɛ dulo don, ka sɛ ni woro san, ka dɛgɛ susu. U bɛ ɲɔgɔn laɲɛ ntenɛndonya walima alamisadonya dɔ fɛ ka duguba sɔn. U b'a ke jiriba dɔ ju kɔrɔ. N'u sera jirikɔrɔ, u bɛ dɔnkili da, ka jiri lamini siɲɛ saba. Muso tɛ finifin don ka taa yen. U b'a fɔ numunkɛ dɔ ye o ka u ka saraka bɔ u ye. U bɛ fɔlɔ ka woro ni sɛ ni dɛgɛ saraka ani musokuntigi ka dulo.

Musow bɛ nin saraka bɔ, yasa jiri ka samiyɛ diya u la, u ka sɛnɛkɛfɛnw ka ɲa, ka den caman sɔrɔ. Muso dɔ bɛ sɔnnifɛnw ta k'u sigi jiri kɛrɛfɛ. U bɛ woro fili siɲɛ saba, ni woro bɛɛ y'i jan walima bɛɛ k'i biri, a bɛ fɔ ko sɔnni diyara. Nka ni dɔ y'i jan, dɔ k'i biri, a bɛ fɔ ko sɔnni ma diya. Muso bɛɛ ka woro bɛ fili o cogo la.

N'ụ tilara, u be taa so, ka jirikorola to cew ye, olu be na dulo min ka woro nimi. Musow ni pogotigininw ni denmisenw ma kan ka sonni fen ninnu dun.

Dagokun min be tugun musow ka sonni la, cew fana b'u ta ke. Bee ni dulo ni se, ni woro be taga jiri koru. Bee ka se be faga, ka dulo bon jiriju ma. Worofere be tila ka fili. N'a filila ni a binna u ko kan, walima ka dabiri, a be fo ko sonni diyara. N'o ma ke, a be fo ko saraka ma mine. Cew fana be jirison ke yasa u ka samiye ka diya, ka no caman soro, ka den caman soro, ani tiga. Dow b'a fo jiri ye ko ni samiye diyara u la, k'u be se ni dulo ke ka jiri son kerengerenneya la. Muso dow fana be gabakurun ton jiriju fe, ko ni jiri ye den di u ma, k'u b'o den togoda jiri la. N'o den soro la, ni ce don a be togoda ko Fajala, ni muso don, a be togoda ko Nbajala.

Ni saraka bora kulu ye, den togo be da ko Fakuru ni ce don, ni muso don, a be fo Nbakuru. O muso fana be sewa ko kulu walima jiri sabula a ye den soro. A be dulo don, ka se fila mine ani woroje fila ani daga ka taa jiri fo walima ka taa kulu fo den soroli ko la.

Dugu dow la, dunan te sigi a jiri walima a kulu kerefe.

jiriba

Nin ye ntabajuba de ye. Sonni ni sarakabo de be ke a koro mogow
ni dugu kantali kanma. Nka jala de ye maninkala dafalennan ye.
Den be togoda o la ko Fajala walima nbajala.

Maninkayasa walima Maribayasa

Musow ka laada do de don. Mogo caman b'a fo ko maribayasa ka fisa ni
filiye. A be fola ko Mariba min ye a laada sigi, k'o Mariba tun ye
filiyelalaba de ye. Ko don do, a ye kulusikolon don, ani dulojikolon ni
samarakolon, ka don ke, kala b'a bolo, a be k'a fo :

Moggo o moggo mana ke ne fe, moggo o moggo mana fen o fen pinin ne togoya la, o ka o soro. Nka u ka kan ka k'u don i na a fo ne be ka ke cogo min na sisan.

Ni moggo minnu b'a fe k'a don, u be gabakurun ton jiriba do koro. U be kala ta, ka woro ta, ka se mine, ka dege ni dulo ta. U b'o bee ke saraka ye. O ye maribayasa laada sigilen o dugu la. Maribayasa sonni be ke sirafilaben de kan walima jiriju koro. Musow be lahidu ta ko ni samiye diyara, k'u be maribayasa son, u b'a fo :

Ni n ye jo soro, ka fini soro, ka malo soro ani tiga, n be malo ni se ni woro di maribayasa ma.

Musow b'a ke fana u ce togo ro. U b'a fo :

Ni n ce ye joba soro, n be dulo di maribayasa ma .

U ce fana be dulo laben maribayasa ye, ko ni maribayasa tun te, ale tun tena jo soro.

Ni samiye banna, maninkaw be segin u ka korolen kan. U be don damine maribayasa ye. U be don ke ka maribayasa fo. Musow be sonni ke san o san maribayasa la. U be dulo dilan ka dege susu, ka se ni woro ni maribayasa la. Cew de be saraka lase maribayasa ma, sarakabodon, bee bi laje jiriba koro ka dumuni ke, ka dulo min. Ni dumuni ni dulamin banna, musokoroba do be laben, ka finikolon don a kana. Mogow be filenkolon ni jenbe fo a ma, ka donkili da, ka don ke dugu jefe. Musow doron de b'o ke. Cew sen t'o la. Maribayasadon ye seliba ye maninkaw bolo.

Jaransasa

Musokoroba do de ye o laada sigi. A tun be loko doron de pinin. A ko muso bee ma : Ni n sara, ni muso min b'a ko do ka ke a ye, ni o muso ye kali n togo ro, ni a ko kera, o muso be logosiri kelen pinin k'a da sirakun na n togo ro. Maninkaw bee hakili la k'o ye laadanuman ye, sabu a be se ka to muso be den soro ani fen werew.

Jinɛw

Mɔgɔ dow b'a fɔ la ko jamana jinɛntan tɛ yiriwa. U b'a fɔ ko bɛɛ ni a ta jine don, ko ni a ye i ban i la don min, ko i bɛ sa o don.

Mɛlɛkɛw

Farafinw b'a fɔ ko ni mɔgɔ min tɛ saraka bɔ a mɛlɛkɛ ye, k'o tɛ den sɔɔ, a tɛ nafolo sɔɔ, sɛnɛ tɛ diya a la, a tɛ jɔ sɔɔ. Farafin si tɛ jine ka saraka bɔ a mɛlɛkɛ ye. Ni se bɛ min mɛlɛkɛ ye, o tigi bɛ kɛ filelikɛla ye. Fɛn o fɛn bɛna o sɔɔ, a b'o don sanni a ka se. Ni kojugu de bɛ na a sɔɔ, a bɛna se o kunbɛncogo la. A kolɔsimeleke b'a fɔ a ye sibo rɔ sufe. A bɛ a fɔ a ye a ka kan ka saraka min bɔ, yasa gɛrɛgɛrɛ kana a sɔɔ walima a ka hɛrɛ sɔɔ. Farafin bɛɛ miiri la ko mɔgɔ bɛɛ kantameleke bɛ yen, min bɛ fɛnw fɔ i ye sibo rɔ. U b'a fɔ ko dow mɛlɛkɛ bɛ kulu la, dow ta bɛ ji la.

Ginbayakaw mɛlɛkɛ

Kɔrɔkɛ ye saraka bɔ don min a mɛlɛkɛ ye, dɔgɔnin taara o don donsoyayɔɔ. Dumuni tun mɔna, o y'a sɔɔ dumuni tɛ so. Kɔrɔ ko a muso ma dumuni dɔ bila n dɔgɔnin jɛ. Muso ye dumuni dɔ bɔ, kɔrɔkɛ ye sogo dɔ da a kan. Dɔgɔnin mɛnna a ma don so. Kɔrɔkɛ muso a ka dumuni ta, ka a dun. Dɔgɔkɛ nana. A y'i sigi ka mɛn, dumuni ma di a ma. A taara a kɔrɔkɛ jininka :

- dumuni ma bila nɛ bi wa ?:

a kɔrɔkɛ ko :

- dumuni bilara i jɛ ! n muso m'a di ma wa ?

- ayi a ma di n ma !

a ye muso jininka :

- n dɔgɔkɛ ka dumuni bɛ min ?

muso ko :

an ye a dun !

kɔrɔkɛ ko :

n dun tun y'a fɔ i ye ko i ka dumuni bila n dogɔkɛ jɛ.

Dogɔkɛ diminna ka taa i sigi a ka so kɔnɔ. A kununa joonna ka taa

donsoyayɔrɔ. a ye kunanjɛ dɔ sɔrɔ ton kan, a y'a faga ka taa di a kɔrɔkɛ
ma ko :

Ginbala ! Ginbala ! aw mɛlɛkɛ kɛra sanbugɛ ye.

Ni Ginbaya mɔgɔ min b'a fɛ ka saraka bɔ a mɛlɛkɛ ye, a bɛ kunanjɛ ni sejɛ,
ni worɔjɛ jinin, ko k'a ye. Sɛ wɛrɛ tɛ k'a ye, a saraka bɛ bɔ bon de kɔnɔ. A
bɛ tobi yen, k'a dun yen. Ni dumuni banna, sɛ ni kunanjɛ kolow bɛ bila
daga kɔnɔ, k'a tugu ni bɔgɔ ye. Mɔgɔ si t'a ye. Ni min y'a ye, o bɛ fiyen. Ni
nin boli bɛ mɔgɔ min bolo, i tɛ i pan daba kunna, n'i y'o kɛ, i bɛ fiyen. A
denw fana tɛ a sɔnnifen dun, fo ni den min jɛ b'a dimin, ka sabu kɛ
sanbugɛ ye. Ni o den kɛnyara, o fana bɛ sɔnni kɛ sanbugɛ ye san o san.
Ginbaya boli de sɔrɔcɔgɔ de file nin. A sɔrɔla musojugu de nɔfɛ.

Tunkaraw mɛlɛkɛ

N'i ye muso furu, i bɛ sula kɛ bololanɛgɛ k'a don i naman na. N'i ye den
sɔrɔ, i bɛ saraka bɔ i mɛlɛkɛ ye. A bɛ kɛ ni dɛgɛ ni woro ni sɛ de ye. A
saraka bɛ bɔ i sibonda la. Ni muso b'a fɛ k'a saraka bɔ, a bɛ sarakafen di a
kalame dɔ ma, o k'a kɛ. Ni tunkaramuso ye saraka bɔ a mɛlɛkɛ ye, a denw
t'a dun, n'u y'a dun, u bɛɛ bɛ kɛ fugari ye. Denmusow dɔrɔn de b'a dun.
Nka ni fa de ye saraka bɔ, denmusow tɛ a dun, denkɛw dɔrɔn de b'a dun ;
hali muso yɛrɛ t'a dun.

Tunkaraw mɛlɛkɛ tɔgɔ ye de ko Kankarimansa, jinɛtɔgɔ don.

Mansarenw mɛlɛkɛ

Ni mansarenkɛ sera sarakabo ma a mɛlɛkɛ ye, a bɛ sɛ mara. Ni saraka

bowagati sera, a b'a k'a ye. Denkw dɔrɔn de b'a dun. Ni mansarenmuso
ye saraka bɔ meɛke ye, denmuso de dɔrɔn bɛ a dun. A cɛ ni a denw t'a
dun. Ale fana tɛ se ka a cɛ ka sarakabɔfɛn dun.

A bɛ kɛ o cogo la tuma bɛɛ. A ni Tunkara ta bɛɛ kelen. Tɔgɔ de bɛ o bɔ
ɲɔgɔn ma. Mansarenw meɛke tɔgɔ ye ko Jinemansa.

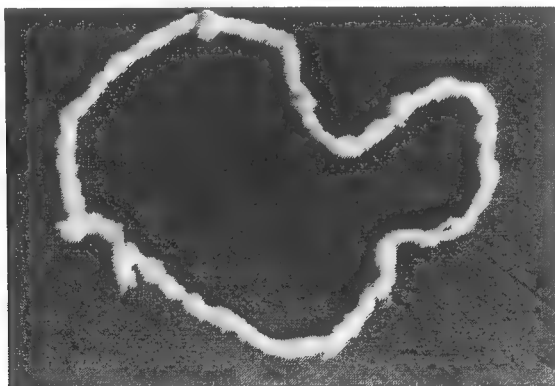
FURAW

Tafo

O be ke ka mugu furake. A be fo :
cekaronin tagara dogonininyoro,
jele karila,
sa kolo,
fali kolo,
kolo tugun,
i ka fasa tugun.

I be kurukuru ke gari la ka a siri a tigi bolo la walima a sen na, ka a digidigi.
A be keneya.
N'i be a fe ka sakinda furake, i b'a fo :

Tile kun, basa kun.
A be ke tafo ye ka siri sen na min kinna.

Tafo

A be ke ka banaw fura ke. A be siri bolo walima sen na. A be sirisiri
ka kuru caman ke a la, ka kilisi fo a ma.

Tulu

Nin ye fura ye min b'i kisi mɔɔɔjugu ma :

ce te sa,
muso te sa,
dononkolon te sa.

A be fo tulu ma, k'a i ɲɛda mu ni a ye. Mɔɔɔjugu si te se i la bilen. Nin ye fura ye min be sitane gen. A be feere dɔɔɔ me fila ni tanga :

so be i boli yɔɔɔ dɔ,
ɔɔɔ te i boli yen.
ɔɔɔ be i boli yɔɔɔ dɔ,
so te i boli yen.

A be fo tafo ma, k'a bila nege kɔɔɔ ani tulu. I be to ka i mu a tulu la. Sitane te gere i la bilen.

Ni b'a fe muso ka ke i fe, i b'a fo :

Dennin fa ye a fo a ye,
a m'a mɛɛɛ,
a ba y'a fo a ye,
a m'a mɛɛɛ,
a jigira n sɔɔɔna,
ka jigi n fɔɔɔ ma.

N'i b'a fe ka ko diya muso ye, i be nin fo tulu ma, ka to k'a mu i ɲɛda la. I be i jija o muso fana ka dɔ mu a ma. O muso te tila i la bilen. N'i y'a ke i terike sungurun la, a be ban a la. A laada ye dɔɔɔme fila ni tanka de ye.

Bɛɛ

Nin fura bɛ bɔ, n'i bɛ kiiri la, a bɛ fɔ :

n kɔjiw den,

n ɲɛjiw den,

min bɛ n ɲɛ o fiyento,

min bɛ n kɔ o namara.

A bɛ fɔ bɛɛ saba de ma. I bɛ kelen siri i ka duloki ɲɛ, ka kelen siri kɔ, ka kelen siri duloki bolo la. Kiiritigɛla bɛ jo di i ma.

Mugu

Nin ye kɔnɔdimin fura de ye. Ni kaliya kɔnɔdimin bɛ i la, i bɛ a fɔ

kaliya fa kunberen,

kaliya ba kunberen,

kunberen mafɛn min donna, o ka bɔ

A bɛ dilan ni wagadiili de ye, ka bɛlekisɛ den saba bila a la, k'a balabala.

Ƴɛdimikilisi

Nin ye Ƴɛdiminfura de ye. A laada ye dɔrɔmɛ de ye, i b'a fɔ :

sumuso wolonwula,

sukɛ wolonwula,

ɲɛnɛfin ma olu mine,

ɲɛnɛfin ka na ne mine,

hali bi fo abadan !

I bɛ sɛnɛbulu ni batibulu tɔɲɔnkɔ, k'a fɔ o ma. O ni sɛnɛfere ji bɛ ɲagami, ka mawuli, ka i ko ni a ye.

Disorokilisi

N'i b'a fe ka di sorɔ, i b'a fɔ :

bisimilayi,
solomani donna,
solomani bɔra,
dimɔɔɔ donna,
dimɔɔɔ bɔra

I b'o fɔ sɛnɛbulu ma, ka tɔɔɔnko, k'i ne ko n'a ji ye, i tɛ fɔ di la.

Sinjibanakilisi

Ni muso sinji ye bana don, i b'a fɔ :

musofin nɔnɔ,
nɔnɔ ma ko ke ola,
nɔnɔ kana ko ke ne la,
musoje nɔnɔ,
nɔnɔ ma ko ke o la,
nɔnɔ kana ko ke ne la

Genujufitini bulu de be ke daga kɔnɔ, k'i kun nako ni a ye, i be kenɛya.

Dɔnniyakilisi

N'i b'a fe ka ke filelikɛla ye, a be fɔ :

cɛw k'an be,
ko a dan be ne de la,
musow ko ko a lakari ye ne de ye
musow ko ko a dan be ne de la
cɛw ko ko a lakari ye de ye.

Genubulu ni santanbulu de be balabala ka i ko ni a ye.

N'i b'a fe i ka kisi subaga ni korɔti ma, i b'a fɔ :

jakumafin den finnen mɔnimɔni !
sulafin den finnen mɔnimɔni !

I bɛ fini bɛɛ bɔ i la, ka daramaju lamini siɲɛ saba. Mɔɲɔn bɛ i bolo, i bɛ a
bulu tigɛ ni murudaɲɛ kelen ye. I b'a balabala, k'i ko n'a ye. Mɔɔ si ma
kan ka i ji ma ye. Ni min ye i ɲiginen ye, o bɛ sa.

Mɔɔjugufura

Fura in bɛ i kisi mɔɔjuguw ma, k'i la kɛneya, ka i kisi subaga ma, i b'a fɔ :
bisimilayi,
n ni n kɔrɔkɛ bɔra,
n bɔra ɲanan kɔɲɔ,
n kɔnna hugutigiw ɲɛ,
hugutigiw kana kɔn n ɲɛ.

I bɛ don kungo kɔɲɔ ni lanpan ye, i bɛ fini bɛɛ bɔ i la, i bɛ lanpan mɛnɛ, ka
jiri lamini siɲɛ saba, i bɛ tila ka taa don a jiri la, ni a jeni daminɛna, i bɛ a
bugo ni busan ye. I bɛ a bulu dɔw ta ka olu fili i kɔfɛ. I bɛ tila ka i munun,
minnu jɛninen, k'olu ta, i bɛ dɔ kari k'a fara a kan. I bɛ a kɛ siri saba ye, ka
o balabala dagafitinin dɔ kɔɲɔ, i bɛ bɛlɛkɛsɛ saba fara a kan ani ji
lanɛnɛbali. I bɛ kabakurun fila kɛ sinkurun ye, ka koko kɛ a sabanan ye. I
b'a datugu. Mɔɔ si kana a dayɛla k'a fili, su dugutila i bɛ i sigi kolonkalan
kan k'i ko sirakunbɛn na. Mɔɔ ma kan k'i ɲiginen ye. Ni mɔɔ min ye i
ɲiginen ye, o bɛ sa o kalo yɛrɛ la. Subaga si tɛ sɛ i la bilɛn. Ni min ko ka b'i
kɛlɛ, i bɛ gume bɔ a nun na, k'a nun ci. Dɔrɔmɛ tan de ye a laada ye, n'i bɛ
a dilancogo fɔ mɔɔ min ye. Nka n'i bɛ a dilan mɔɔ min ye, o bɛ dɔrɔmɛ
duuru de sara.

Subagafura

Nin fana ye subagafura dɔ ye :
jakuma kannakɔɲɔn kelen,

jine jne be a la,
a te se k'a tige

I be duloki ni kulusi bo i la, ka sunsunju sen, i b'a dili jenin. A dili jeninto,
mogo be dije geleya fen o fen soro, i be o bee fo a ma. I be konkonise kelen
bila a diilidinge konko, n'o kera, i b'e a diili fara bo, i b'o fara susu kolon
konko, k'a laja, ka miseli kelen ni murudaduman kelen bila a mugu cema.
N'a jara, i b'a mugu bo, ka mugu ke gere do konko, ka kilisi fo a ma. Mogo te
se ka juguya k'i la bilen.

Jinekilisi

N'i ba fe jine kana fen k'i la bilen, i b'a fo :

Konkon sininsu, duga ka a yereke.

Jiri min be bo samabalijamakatan sanfe, a be dilan ni o de ye.
N'i be a bulu kari, a furabulu ma kan bin duguma. A be susu k'a laja tile la.
I be miseli ni murudaduman bila a kan. I be to k'a mugu ke i koliji la, k'i ko
n'a ye. Jine bee be siran i jne, ni mogo fana k'o ko a be kojugu k'i la, i b'o
tigi bana. A tigi be sa ni a ma fen fo mogo ye a ko la. Ni mogo b'a fe k'a
dilancogo don, a be duuru di i ma. N'i ye a mugu do di min ma, o be
woroje kelen di i ma.

Densorokilisi

N'i b'a fe ka den soro, i b'a fo :

Bisimilayi,
Bakoroin ma kori den na,
ne kana kori den na.
dononkoro ma kori den na,
ne kana kori den na,
sitoro ma kori den na,

ne kana k̄ori den na.

I b̄e sititoro k̄or̄ɔnfewonbo ni a tilebinfewonbo b̄ɔ. Nka, i b̄e jiri lamini f̄ɔlɔ s̄ij̄e saba i lankolon. I b̄e o wonbo ni k̄okogel̄en j̄e k'a susu, ani bak̄or̄ɔnin k̄okili ani dunun ta, k'a mugub̄ɔ. N'i b̄e a laja, i b̄e miseli ani muru da a kan. N'i b'a dun, i b'a mugu k̄e dulo r̄ɔ walima na la. Hali ni muso k̄eme de b'i bolo, u b̄e b̄e den s̄ɔr̄ɔ. Hali muso min t̄e den s̄ɔr̄ɔ, n'o ye nin fura dun, a b̄e den s̄ɔr̄ɔ. N'i ye a fura dilancogo j̄ef̄ɔ min ye, o ka kan ka j̄ɔns̄ɔnḡɔ de di i ma, sabu a fura s̄ɔr̄ɔli b̄ɔra musok̄ɔn̄ɔma falenni de la. N'i ye a fura dilan m̄oḡɔ min ye, o tigi b̄e misi de di i ma walima d̄ɔr̄ɔme tan ni duuru.

J̄eḡen̄ek̄ekilisi

Ni j̄eḡen̄ek̄ebana b̄e m̄oḡɔ min na, i b'a f̄ɔ :

tun ta,

kala ta,

mansa k̄el̄e b̄e k̄ɔ k̄ɔ.

I b̄e kababilen ni tominfara ni foronto susu kolon k̄ɔn̄ɔ. N'i banabagat̄ɔ y'a dun, a t̄e j̄eḡen̄e b̄er̄e k̄e tugun. A b̄e dilan d̄ɔr̄ɔme de la.

Forokantakilisi

N'i b'a f̄e ka waraw gen k'u b̄ɔ i ka kabaforo la walima i ka tigaforo la, i b'a f̄ɔ :

gunbalancek̄ɔr̄ɔ kun b̄e bondo k̄ɔn̄ɔ,

wulucek̄ɔr̄ɔ ta b̄e a da la.

Waraw ye kaba min nimin, o t̄ɔ i b'olu j̄inin k'u siri j̄ɔḡɔn na, ka gabakurun da a kan. Waraw t̄e na o foro la bilen. Nka i kana f̄ɔ i ka foro la : wara ! N'i ye wara f̄ɔ, u b̄e na.

Yɛrɛkantakilisi kɛlɛ wagati

Fura dɔ bɛ yɛn, u bɛ mɔɔɔ kisi la marifakise ma. N y'a caman ye mɔɔɔw bolo. A finilama bɛ yɛn, dɔw mugulama bɛ yɛn, k'a kɛ sagjigigere kɔɔɔ. U b'a fɔ o finiɔw ma ko Laminsebenw. Gariw kurukurulen bɛ k'olu siri ɲɔɔɔn na, ka gerebilenw fana dulon a la. A tigi dɔɔɔn de bɛ se k'a don. Mɔɔɔ wɛrɛ tɛ a don. A denw fana bɛ se k'a don.

Mɔɔɔ caman b'a sɔɔɔ cɛn na ni a tigi sara, a denw de b'a ta.

Nin fana ye fura dɔ ye min bɛ mɔɔɔ kisi marifakise ma kɛlɛ wagati. N'i ye a don, marifakise t'i don. I bɛ tafo kuru, k'a siri ; ka fugula la, i b'a fɔ :

nɛɛɛ fa tɔɔɔ ye di ?

a tɔɔɔ nɛɛɛbafin

nɛɛɛbafin tɛ tongile,

nɛɛɛw benba tɔɔɔ ye di ?

a tɔɔɔ nɛɛɛbafin,

nɛɛɛbafin tɛ tongile

Sonyalikilisi

Nin ye boli dɔ ye mɔɔɔw bolo, a tɔɔɔ ye ko "Misagana". Kabakofɛn don, a bɛ mɔɔɔ dɛmɛ ka sonyali kɛ. Ni mɔɔɔ min y'a don, dogoli tɛ i ma. N'i b'a fɛ ka fɛn min sonya, i b'a yɔɔɔ ɲininka a tigi la. I b'a fɔ :

i ye nin fɛn in bila min ?

a bɛ so juman kɔɔɔ ? a kɔɲin bɛ min ?"

Fɛntigi fana bɛ a ka fɛn yɔɔɔjira i la. A bɛ kɔɲin ta, ka don so kɔɔɔ, k'a sonya, ka taga dogo, a bɛ tila ka segin, ka tobilike mɔɔɔ min ka fɛn sonyara o ka so kɔɔɔ. A bɛ dumuni dɔ di sotigi ma, ka sɔɔɔ ka taga.

Delilikilisi

Nin fura bɛ jeliw de bolo, a b'u dɛmɛ ka fɛn sɔɔɔ mɔɔɔw la, i b'a fɔ:

ce mana sa,
ne be o toroge
muso mana sa,
ne be o toroge
n mana min madiya ,
min mana tiri madun n na,
o be o toroge.

I b'a fo mogojugu de togo la , ka soro ka taa a ka so :
N tagato file karisa deli nin ye,
ni a ye n son, kuma banna
n'a ma son, a be sa."

i be torobulu tige ni murudape kelen ye, ka kilisi fo a ma, ka a don i da. N'a
y'i ye, a be sewa. A fura be dilan dorome duuru.

Sijanyafura

Yasa i kana siran badani ani i ka sijan soro, i dato b'a fo :

N ye n ka negbebeleke ye,
ne wulila negbebeleke la

Yasa i ka sijan soro, i b'a fo ko :
Kononin ko ale ka koro ni dugamasakoro ye
Naganagani ko ale ka koro ni dugamasakoro ye,
dugamasakoro si cayacogo,
n fana si
ka caya ten

I b'a fo i koliji ma, i be tila ka ji k'i kan siye saba sanni i k'i ko. N'i y'i ko, i te
kuma mogo fe. Ni i kumana mogo fe, a si be caya i ta ye.

Disidiminfura

N'i b'a fε ka disidimin furake, i b'a fɔ :

dimin donna n kɔrɔ

dimin bɔra n kɔrɔ

dimin yeɛɛla kulu la

dimin bɔra kulu la

a bilara fuga rɔ

Ɔɛdiminkilisi

N'i ba fε ka Ɔɛdimin furake, i b'a fɔ :

an ka kε sari la,

kelen ko an ka jiran

i b'o fɔ ji ma sɔgɔma k'i Ɔε ko a la

Finnikilisi

N'i kɔnɔfinfinna, i b'a fɔ :

tigafinfin,

sɔfinfin,

k'a fusufusu,

k'a fasanfasan,

n fusufusu,

n fasanfasan

k'a fusufusu,

k'a fasanfasan.

Nafolosɔrɔkilisi

N'i b'a fε ka nafolo sɔrɔ, i b'a fɔ :

Dugamansakɔrɔ ma kɔri fεn na,

ne kana kɔri fεn na

I b'a fɔ i tɛgɛ kɔnɔ, k'i ɲɛda salon n'a ye. Fɛn o fɛn ka di i ye, i b'o sɔrɔ.
Dɔ wɛrɛ fana fili nin ye, i b'a fɔ :

Bisimilayi,
diɲɛ kɔɲɲin bɛ ɲɔn bolo
a bɛ Hanigisi de bolo,
Hanigisi dalaka,
nɛ k'a don

N'i y'a fɔ yɔrɔ o yɔrɔ, i bɛ baara sɔrɔ. I bɛ diya kubedala mɔgɔw ye ani
diɲɛ bɛɛ ye. I tɛ don kaso la ban. A fura dilansongo ye dɔrɔmɛ duuru.

Teriyakilisi

N'i b'a fɛ ka teri sɔrɔ, i b'a fɔ :

bisimilayi,
jakuma finnen,
sulafin ɲinma,
sulafin mana jakuma ye,
a bɛ bo kɛ, ka ɲɛgɛnɛ kɛ,
ka ku lagosi ko saba

Mɔgɔ min ka jugu i ma kojugu, i bɛ a fɔ o de tɔgɔ la. N'a ye i ye dɔrɔn, a
bɛ ɲinɛ kɔrɔlɛn kɔ, a fɔlɔ de fana b'i fɔ.

N'i b'a fɛ k'a fɔ muso ma, i b'a fɔ worɔjɛ kɛlɛn ma, k'a di a ma, a tɛ ɲɛ i kɔ
bilɛn. Hali n'a furulɛn don, a b'i ban a cɛ la ka tugun i nɔfɛ.

Kanuyakilisi

N'i b'a fɛ ka kodiya pogotigi ye, i b'a fɔ :

kɔngɔ mɔɲɔ bɛ kɔngɔ,
nɛ mɔɲɔ bɛ so de.
nɛ ka so datugulɛn bɛ nɛ ɲɛ,

ne jugu be o dalaka,
ne be kuma a ye.

A be dilan dorome bisaba ani duuru ani tanga bi duuru de la.

Dogolikilisi

N'i b'a fe i ka tunun magow ma, i b'a fo :
sefin dibi,
seje dibi,
mindimondan,
n ye n tunun,
n nininbaga kana n ye

N'i nininen don, i b'a fo i tɛgɛ kɔnɔ, k'a mu i jɛda la. I be tila k'i fili bintu
kɔnɔ ; i be ninin, i tɛ ye.

Subagakilisi

N'i b'a fe k'i kisi subaga ma, i b'a fo :

n be taa Mananba ka malo n ma.
I b'a fo i tɛgɛ kɔnɔ k'a mu i jɛda la tilebo tuma.

Kojugukilisi

K'i kisi sokonɔ kojuguw ma, i b'a fo :
n mara,
n sinin mara
ni karisa bɔra bi,
bi ta tɛ ben,
sini ta tɛ bo.

N'i y'a fo su fe ka i ni mogo to so kono, n'a bora ko a be taa negene ke, a te se ka don so kono bilen, hali a te na se ka da ye. A be dilan bi saba ni duuru ani tanga bi duuru.

KABAKOWALEW

- . Ni i ye i bolokɔnɔnin jɔ mogo la, ni a be se ka o ke fen ye, muna i te a bee jɔ i yere la.
- . N'i be so jɔ, n'i ye a dinge sen, i be fini ni kɔɔrikolo ke a kɔnɔ ka so jɔ a fan, sotigi be sijan sɔɔ, ka ke nafolotigiba ye.
- . Ni muso ye sinkuru sigi, a ka kan ka dakise ni fini, ni jɔ ni kɔɔrikolo ke a jukɔɔ, a be tila ka sinkuru lamini siɛ saba. O b'a to o muso be sijan sɔɔ, fosi juguman te a sɔɔ diɛ kɔnɔ.
- . N'i b'a fe ka bala gen k'a bo i ka foro la, i be dɔyɔn siri dɔgɔ dɔ la k'a turu i ka foro kerefe. Balaw te don i ka foro kɔnɔ bilen. Nka i te jegenɛ ke i ka foro la. Ni i ye jirikugurun tige a kɔnɔ, a fura be lakari, balaw be don.
- . N'i b'a fe wulu min ye i kin, waraba k'a mine, i be taa i sigi sɔgɔma joonna ton dɔ kan ka wulu wele siɛ saba. N'i y'o ke, wulu te tile saba ke ni waraba m'a mine ;
- . Ni wulu ye i kin, i be sebo ke a la, k'a jolida gosi ni sanbarakɔɔ ye siɛ saba. O wulu te tile saba ke ni waraba ma a mine.
- . N'i ye i ka filen ko ni musokɔnɔdiminto ka fu ye, i be muso ka bana sɔɔ. Yasa i ka kenɛya, i be taa jubato dɔ fo. O muso fana be a bana sɔɔ, e be kenɛya.

KO MINNU MA DAGA

Tanaw

Ni mogo min ye a tana tije, o te se ka i kali a tana la bilen. I kalikan te mine. Ni numu ye tutu faga, a mana nege fen o fen dilan, a si te me. A be don o de la ko o numu ye a tana tije. Numu bee dalen be o la.

N'i ni mogo min ye filanma ye, i ma kan ka i sigi o sobonda la. N'i taara, i be sa. N'i a ma kene, i ma kan ka taabo a ye, n'i y'o ke, a ka bana be yelema i fe, i be sa, ale be keneya. I ma kan ka i filanma subonda dumuni dun.

Kita, musow benna la k'u kana koori kolo bo arabadonyaw fe, ko ni muso min y'a ke, k'o ka sa, n'a ma sa, a be bana kosebe. A te keneya fo ni musow bee ye koorikolobolen bila sirakunben na. O de kason musow te son ka koori kolo bo arabadon. O ye musow ka donjugu ye.

Musow ma kan ka koori kolo bo alamisadonyaw fe, sabu o don ye jinew ka yaaladon ye dije nefe. Ni muso min ye koori kolo bo o don, jinew be fa don o la. Muso bee dalen b'o la Kita yan. Tenen fana ye donjugu do ye. N'i ye koori kolo bo tenen donya fe, i ka genda be kuma i fe, walima i ka fini be jeni. Farafin bee dalen be o la. O don saba de masirannen don. Dije nafolo bee jigina ka bo sanfe ntenendonya de. Ntenen ye donjugu de ye. Koori ma kan ka kolobo o don. Nka ni muso min korotolen don, o be koori do jeni saraka ye, kaa soro ka koori kolobo.

Muso min fana den caman sara, o ma kan ka koori kolobo juma fe. N'a y'a ke, genda be a denw su soko Ala fe yen. U te heere soro Ala bara.

Ni min fana balimake sara, o ma kan ka koori kolobo juma fe. N'a y'a ke, koori be a balimake fiyenya Ala fe yen. a te ko ye bilen.

Muso ma kan ka don du kana boli be yoro min n'a den ma togoda folo. N'o kera, den te sijan soro, nka ni a togodalen don, basi t'a la.

Jon ma kan ka saga ku dun, haron de b'a dun, jon be ba de ku dun, o de y'u ta ye.

Haron te saga ku di jon ma. O ye Kita laada ye.

ƁAMAW

Farafin bee hakili la ko nama funteni ma de be wuli ka mago faga.

Suw nama

Ni mago sara, n'a su ma ko k'a nama gen, a nama be bee mine, mago o mago soro la a suko la : minnu ye su ko, minnu ye dinge sen, minnu y'a kasange ani minnu y'u mako don a la sanni a ka sa.

Ni muso ma son ka taa don firiya la n'a ce sara, o muso fari be funun nama fe. Ni a lakari kera a la, a be keneya.

N'i ye sonsani faga, i b'a si jeni sanni i ka se n'a ye so, n'i m'o ke, a nama be denmisenniw mine. I be a lakari ke denw na yasa u ka keneya. N'i m'o ke, u be sa. Yan jamana bee dalen b'o la. Mago o mago mana sonsansu tamon, o be bone a ka denbaya la.

Jinew ni gotew nama

Farafin b'a fo ko ni i ye i togoma jine no la, k'i be bana, ko n'i ma mago soro min b'a fura don, k'i be sa. Jinew nama ka farin. A be damine i sen ma, k'a laban i kunkolo ma.

Goteninw fana nama ka jugu kosebe. N'i ye gota ye, i be bana ; ni nebara a bolofen fe, i be sa. Farafin be siran gota nama ne kojugu.

Banabamamaw

Ni sen dugudaben taara bo banabagato la, o banabagato be sa. Jamana in bee dalen b'o la.

. Musofinnenba nama be mogo faga, n'a ma furake joonna ;

. Musojemanba nama be mogo bana, ni a muso konoma don.

. Kenesi te muso min na, o ce bena kojugasoro, o muso suguya togo ko "gede". Ni i dara musokenesitan, i be jiri kelen turu, n'a korobayara, i b'a bulu bo, i b'o bulu tige, k'a balabala, ka i ko a la ; n'i y'o ke, i be keneya.

A be folo fana ko ce bonbonsitan noro ka jugu. N'a sara, o san, san tana. Bonbonsitan be sa joonna. O sabula, yan furusa cayalen.

Folofolo ni bonbonsitan sara, a be fo ko cenin sara, u b'a su don, k'a kunkolo to kenema.

Muso numankuruma fana noro ka jugu. A ce folo be sa. Yan jamana bee dalen b'o la, mogo si te muso numankurunma furu.

Muso min fana donto so kono, n'a be a numankurun sen folo bila so kono, o ce be sa. O ye muso norojugu de ye.

Ni mogo numankurunma taara bo banabagato min ye, o banabagato te keneya. a be sa. Mogo si t'a fe numankurunma ka taa bo a ka banabagato ye. Mogo norojugu de don.

Muso min be ji yelama a boloko kan, o ce te sijan soro. Muso norojugu de don.

Muso min nejukorola finen don, o muso norojugu de ye, a ce folo be sa.

Wale namama

Muso min ce sara, fo ka a se ce saba ma, a be fo o muso ma ko sinkurunsabamuso. A ce naaninan be sa. Jamana in bee dalen b'o la. Ni o musosuguya koladon na, a te furu bilen.

Ni muso min tagato dumuni di a ce ma foro la, n'o y'a ka dumuni ban sira la, o be ke sababu ye ka geleya lase ce ma, sabu o kofe, do be sa a ka du kono. O te korobo.

Ni gesedala ye fini da ni dimago ye. Finitigi ma kan ka fini o don tuguni. A ka kan ka a ni do la. Ni gesedala ka konorondiya te, ka fura bo i ye, a nama be i mine.

Ni sonsan bolila ka du ceci, dutigi walima a muso walima a den be sa. N'o kera, anama be ban.

Ni saga ni ba jera, o ye kojuguba ye, n'a tigi ma a faga o don yere, a tigi be sa. Batigi fana be sa, n'a ma a faga.

Bakorɓnin fana ni sagamuso mana je, a nama bee ye kelen ye.

Ni dunun ni se muso jera so sanfe, u tigiw ka kan k'u faga o don yere, n'u m'o ke, u be sa.

Foronama

N'i ye forokura bin, i ma kan k'i tege ko n'i be dumuni ke. n'i y'o ke, banajuguba b'i mine, i kan ni kugolo de be funun walima i kono n'i senw. N'i ma a lakari sorɓ, i be sa. Bee dalen b'o la nin jamana kono. Mago si t'a korobo.

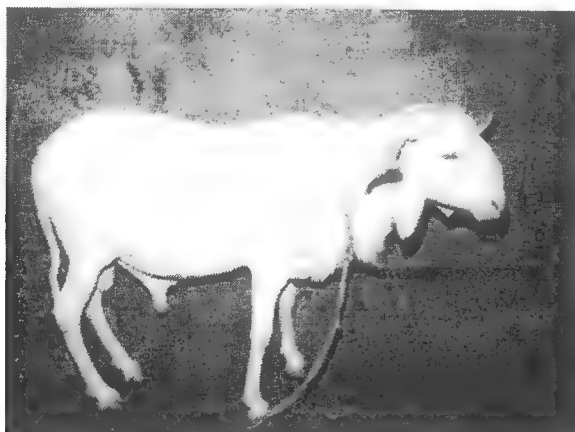
N'i ye gungurun tige mago je, k'a to sene la, a nama be se k'a faga. A be fo magow ye, u k'a don.

Ni ɲɔ kisɛɛ, i ma kan ka don ɲɔforo la. N'i y'o kɛ, n'i ye nɔnsi ye ɲɔbolo la, i bɛ sa ɲama bolo.

A kɛra foro fɛn o fɛn ye, i ma kan ka don a tu rɔ ka sɔrɔ a kisɛɛn don. N'i ye nɔnsin y'a la, i satɔ don. Farafin bɛɛ dalɛn b'o la.

Bagan ɲama

N'i ka sɛ bugunna, i bɛ dɔ faga a la, n'i m'o kɛ, sɛ ɲama b'i faga, walima kojugu wɛrɛ b'i sɔrɔ.

sagajigijɛ

Sagajigijɛ bɛ kɛ du saraka ye ka a siri du kɔnɔ, ni a kɔrɔbayara, bolo bɛ da a kan ka a faga.

DANNAYA WEREW

Jine, wɔkulo ani fɛn werew

Fɔɔ, jinew de tun ye hɔrɔn ye, wɔkulo tun ye jɔn ye. Jinew ka mɔgoya ka bon ni wɔkulɔw ta ye. Bɛɛ bɛ se ka jine ye, nka bɛɛ tɛ se ka wɔkulo ye. Wɔkulɔw ka jugu. N'i tɛ subaga ye, i tɛ se k'u ye. O de la, a bɛ fɔla ko subaga tɛ sijan sɔrɔ.

N'i tɛ subaga ye, i tɛ kungokɔnɔfenw ye. Subagaw dɔrɔn de bɛ se k'u ye. An delila ka jininka ko dugukolokanfenw ni jilafenw, ko jumɛn ka ca. An ko k'an t'a dɔn, sabu an t'a dɔn fɛn minnu bɛ ji la. Nka dɔw ko jilafen de ka ca, k'u ka jugu fana. Ne ma deli ka barofaro ye fɔɔ. U b'a fɔla k'a ka jugu, k'a ni mɔgo bolen bɛ jɔgɔn fɛ. A fɔra ko sɔmɔnɔ bɛ to k'a minɛ, ka tila k'a bila ji la. A bɛ fɔla ko ale de ye ji tigi ye, ko mɔgo si tɛ se k'a faga, nka, a bɛ mɔgo faga. Bagan minnu bɛ mɔgo faga, olu ka kan ka faga. Mɔgow b'a fɔ ko n'a fagara, ko ji bɛ tinɛni kɛ o san. Ko n'a ye mɔgo minɛ, k'o bɛ kalo kelen de k'a bolo ji jukɔrɔ ; o kɔfɛ, a b'a bila. Nka ko mɔgow yɛrɛ de t'a fɛ bilɛn ka bɔ. U fana bɛ kɛ jilafen ye.

Mɔgow kantameleke

A bɛ fɔla ko ala bɛ diɛ kalifa meleke dɔ la san o san. Diɛ bɛ diya ni a melekekantala ka ni. Ni melekekantala ka jugu, kojugu dɔrɔn de bɛ kɛ diɛ kɔnɔ o san. Dɔw fana b'a fɔla ko Ala bɛ diɛ kalifa a ka cidensalenw dɔ la san o san. U ko diɛ kalifalen bɛ Isa de la ninɛn.

An ka mɔkow y'a fɔ an faw ye, an faw fana y'a fo anw ye, ko den dɔ bɛna wolo, o tɔgo bɛna da ko Madi. A wolo san bisegin, a bɛ a bolo yanga ka tɔrɔnpɛti ta. A boloyanga san bisegin, a bɛ tɔrɔnpɛti ta. Tɔrɔnpɛti ta san bisegin, a b'a jɔ a da la. A jɔ-a-da-la san bisegin, a b'a fiyɛ. A fiyɛ san bisegin, diɛ bɛ ban. Nka sanni o ka kɛ, a bɛ tubabu gɛn. An mɔkew tun b'o de fɔ u denw ye. U tun b'a fɔ u ye ka u ku hakili to o la.

Filaniw

Ni filaniw wolola, n'a kera ce ani muso ye, a be fo ko subagabaw de don, a be fo ko ceman be fa lakana, musoman be ba lakana. Fa be se ka sa ni a filani bee kera muso ye. Sabu, a tena lafarabaga soro. Ba fana ta be ke o cogo la, ni a fila kera ce ye, a be fola ko musomannin ka jugu ni cemani ye. Ni kelen sara, a be fo ko do in de y'a faga.

BAGAN DOW

Sow

So suguya ka ca, dow file nin ye : dafeje, dafedanga, jube, solofin ani galamu.

So min kafesen fila jelen, o togo ko Dohonsari. Ni moggo min taara ni o so ye keleyoro, o tigi be segin so ka a soro fosi m'a soro. Nka so min sen saba jelen do, o togo ko Jesaba. O ye mansaso de ye. A so ka di moggo caman ye, sabu a ce ka ni. So min sen naani jelen, n te o nafa bee don. A be fo ko je duuru be so min na, k'o so be here lase moggo ma. N te solofin fana mankutun bee don. A be folo ko je be so min fan bee la, k'o so ma jin, k'a be geregere la se moggo ma. Moggo si te taa ni o so ye keleyoro, hali n'i ma sa, i be jogin marifakise fe.

Sojekanyele tun ma di moggow ye, sabu a te dogo. Moggo min dalen b'a yere la, o de be taa n'a ye keleke yoro la.

Mogow b'a fo ko jube ngon te. A ka kene, a be si soro. A fora n ye ko o so ye subaga de ye, ko ni moggo min taara n'o ye keleyoro, n'i te subaga ye, k'i be sa. A be folo fana ko a so b'a sigi a ku kan ni su dugutilla sera, ko ni a tigi yere ye a ye ka a to o cogoya la, ko n'a te subaga ye, k'a be segen. Jubeso ye sogarijigema de ye.

Dafedanga ye sobarikama de ye. A mine ka gelen keleyoro. A garijige ma di.

Baninkono

Konow bee la, baninkono ngon konon jumann te. A te basi ke moggo la. Ale de ye konow la haron ye. Konon tow bee be kojugu ke. A te jo sozi, o de koson farafinw te a faga. A be banan sunw la. A te ye fana samiye fe.

Ba

Ba dɔ tun bɛ kumakan bolo, a jigira badenin dɔ la, cɛtɛmusote tun don. Mɔgow y'a fo a ye ka k'a faga, a y'i ban. Bɛɛ bɛ siran k'o bagan suguya faga. A bɛ mɔgow fana la. Dɔ tun bɛ yan, cɛtɛmusote tun don. Mɔgow tɛ o suguyaw faamu. Mɔgow hakili la ko kabakokow de don, u tɛ a kɔrɔ don.

Silatumu

Mɔgow b'a fo ko diɲɛ hɛrɛ tagamasere de don, ni mɔgo ye silatumu ye ka sibulu dun. Ala ka tagamasera de don. A bɛ balo ni sibulu dɔrɔn de ye. A tun famara ka bɔ Kita, nka ɲinɛn, a bɔra.

Ni kalo ye jakuma mine

Farafinna, ni kalo ye jakuma mine, mɔgow bɛ si u ɲɛ na, ka jenbe ni dundun fɔ, ka dɔnkili da fo a ka bila. A dɔnkili dɔ file :

bɛɛ ka a tige,
ka a da ɲɔɲɔn na,
loba don, a bɛ ɲɛbɔ
ɲɔn ka a tige,
loba don, a bɛ ɲɛbɔ.

Nin dɔnkili kɔrɔ ye de ko bɛɛ kan kalon tige k'a da ɲɔɲɔn na, ko Ala ka kiritigedon, a bɛ ɲɛnɛbɔ. Hali ni den ye nkalon da a ba la, a bɛna kɛ o cogo.

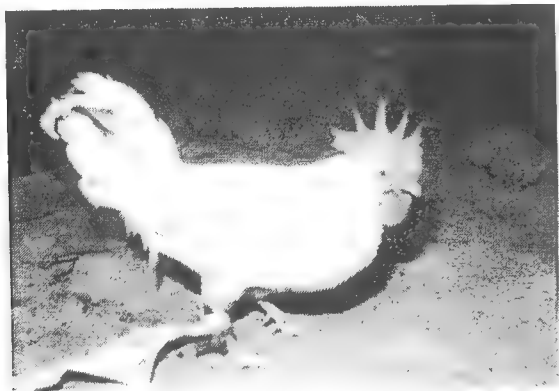
Dɔw b'a fo ko ni kalo ye jakuma mine, k'o ma ɲi, k'a bɛ subaga dɔ saya fɔ, subaga min bɛ ka a si suman diɲɛ ta ma, walima ko a b'a jira ko moriba dɔ bɛ ka sa.

Mogow hakili la ko subagaw de b'u yelema ka kalo mine, yasa k'u sa wagati don. Mogow b'a fo k'o tigi te me tugun n'a ma sa. N'u y'a me donon ko mogoba do sara, u b'a fo k'o de tun ye kalo mine.

Folifenw

Mogo dow b'a fo ko jenbe jogon folifenjugu te, ko sintane ka folifen de don. O de koson farafin caman ye jenbefo dabila.

An ka maninkakuntigiw b'a fo ko jon de ka kan ka jenbe fo. Nka jenbe ni toronpeti ye folifen dumanw de ye. Mansafolifenw de don.

Dononje

Dononje fana be ke hære saraka ye. Bolo be da a kan ka a faga.

DONSOYA

Marifamugu dilanni

Dugu sege bee be dalaje. U be sennan dilan ni bin ye, ka sege da o kan ka marigin tile fila kono. A ji be mine daga do kono, k'a mawuli, ka a soro k'a sennen filenkaban kono. A be suma, k'a simi, k'a geleya, k'a ja.

N'a jara, a ni finfin ni sufuru ni fenjukunaman do be susu kolon kono. O mugu be laja tile la. N'a jara, u be do ke marifa kono, k'a mafila n'a ka di. N'a mankan bora, a be tenten tuguni i n'a fo basimugu. Ka soro k'a da tile la tuguni. O de bee kelen, a be ke marifamugu jumann ye. U be soro ka gerew lafa a la, k'a mara.

Donsoya damine

Folofolo, marifa tun be san k'a di bee dogoni ma du kono. A be fo a ye : Donsoya dege.

O fana be donsoya dege ni ntubaninfaga ye ani walo ni kami, ni sogodogomaninw. A be bolipinin damine n'a ye sogodogomanin fila ni saba faga.

Donso ka laadaw

Donsoya laada dow file nin ye :

N'i ye donsoya damine, i ka kan ka se i dusu la, k'a se i yere la, i te jeneya ke, i te nanbara ke. N'i ye olu ke, i te sogo faga. I ka kan ka saraka bo fana kondoro ye ani sane ye. Donsokuntigi de be kunben dilan la. Boli de don min b'a to donsokaranden be sogo ye joonna n'a taara donsoyayoro. A be maninkala donso bee bolo. Ko n'i ma kalifa karamoko la, ko sogo nama b'i mine. I b'a bonya, i te dimin a koro, n'o kera, a be boli dilan, i te sogo faga. I be taa donsoyayoro, i te na sogo ye sanko k'a faga.

N'i b'a fe donso kana sogo faga, i be siraninkokoma fara lafa bogo la ka a bila jiribaron no. I be kabakurun da a kan, a kana bin, o y'a soro i ye kilisi fo a ma. Ni o siraninkokoma ma bin, sonsokaranden te sogo faga. N'a y'a don ko a karamoko de be k'a bali ka sogo faga, a be woro san, ka dunun kelen ni sebakoro mine ka taa a karamogo deli. O fana be siraninkokoma fara lajigin k'a bo jiri baron no, ka woro saraka a ye. Ni karamogo y'o ke, a be tila k'a fo donsokaranden ye :

ka wula diya i la,

ka kondoro ni sane diya i la, donsobaw su ka diya i la

Donsow be siran jogon ne k'a sababu ke boli ye min b'u bali ka sogo faga. Ni donsokaranden ye sogoceman faga, a be a woro ni a golo di karamoko ma. O be tila k'a labila.

Mangalanin

Mangalanin nama ka jugu ka teme. I be lakarilan de ke mankarani sogo la sanni i ka taa n'a ye so. Ni donso ye mankarani faga, a ka kan ka senbulu de kari, k'o taponko, k'o ji do ke a fari la walima k'a bulu balabala k'i ko n'a ye. N'o ma ke, a den do be sa nama fe. Nama be den ne bo a fara kono, k'a nekuru funun. Ba yere be siran ka maga den na o wagati. Bee dalen be mangalanin nama la.

A be folo ko mangalanin ku nama de ka jugun kosebe. O de koson ni donso ye mangalanin faga, a be ku tige k'a di a muso ma, o be o siri den kana. Mogo be to k'o de sirilen ye den dow kan na tuma kelen kelen, ko a be nama gen ka bo den na. A be folo ko mangalanin be kaya bila mogo la, ko dow be kaya bila u yere la, ni donsoké ye marifa dasin u la ; ko ni o tora ka ke, ko kaya be donsoké yere mine. Donso bee be siran mangalanin ka kayajigilen ne. A be folo fana ko mangalanin de sogo ka di filelikela ye.

Kuntani ani kami

Ni donsoké ye marifa nesin kuntani ma, a be i yeleva k'a yere ke saga ye.

Ni donsoke ye a faga o sawura la, donsoke be sa. Sabu a nama ka telin kojugu. Ni a joginna marifakise fe, a be taa i sigi ton do kerefe. A be folo k'o ye a dogoyoro de ye. Donso dow y'a fo k'u delila ka kuntani ye ka seje ka saraka ye. A be folo ko kuntani de be kaminw kolosi la ; ko kamiw ye jinew ka se de ye, k'olu de ko ko kuntani ka kamiw kolosi. Ko kamin do be yen, k'o bee te se ko ye, ko donso min mana a faga, k'o ne be fiyen, sabu ale de ye jinew ka se kuntigi ye.

Daje

Ale de ye sogokunbaw ka subagaba ye, a nama ka jugu ka dama teme. Ni donsokaranden ye daje faga, a ma kan ka maga a la ni a m'a lakarilan k'a la folo. N'a m'o ke, nama b'a soro, a be fiyen o yoronin bee la. Ni donsokaramoko ye lakari ke daje la, a nama be bo a da ni a nun fe a sisima. Nka ni nama be bo, a ma kan k'i jo ani fiye ce. N'i y'o ke i be fiyen walima i be sa.

Daje nama be se ka bagi bila mago la. N'i y'a segere, n'i te donsokoro ye, ni a ye a daji tu i kan, bagi b'i mine n'o kera fo n'i ye lakari jinin k'i yere furake n'o ma ke, bagi b'i sen ni bolo tige. A be fo ko n'i y'i jo dajesu kerefe, o bagi b'i mine, ola i be lakari de jinin k'i furake, n'i m'o ke, i te keneya. N'i b'a fe ka daje faga, i be lakari jinin donsokorow fe. Donsokalanden be siran daje fagali ne ka sabu ke a nama ye.

Ni donsoya ma diya

Ni donso ma se ka sogo faga ka boli caman to a bolo, a be se filelila ma, ko a dangalen don. N'o ko ko a dangalen don, a be donsotow dalaje ka saraka bo donsow ye. U be taa sirakunben na ka se ni daga k'a saraka ye, u be tila ka saraka bo ton ye fana. N'o be kera, a be mugu ta kondoro ni sane togo ro, ka marifa ta su fe, u be donsotulonke ke fo su dugutilla. Ni minnu ye subaga ye u ce la, olu b'a fo :
Sinin n be sogo faga, n bena a ku di soroke ma.

N'o kera, soro fana be sewa.

Ni dugu jera, a be taa donsoyayoro, n'a ye sogo faga, a b'a ku tige ka taa a di soro ma. O fana be donkili da k'a tanu. Donsotow be taa a fe ka sogo golobo, k'a tigetige, ka taa n'a ye so. Nka ni donso min ye lahidu ta, ni a ma se ka sogo faga, o b'i dogo so kono k'i da fo ka su ko ; mogo si t'a ye.

Ni su kora, a ma ye, a be fo :

Fosi ma me ! donsokɛ ma don so wa ?

- A nana, sabu a ma sogo ye.

A be donsoya dabila.

Sosoli delila ka don donsow ni ngon ce. Donso fila y'u kali kondoro la ne ne na ani ton na, musoko ro. U ye ton siri k'o bila sirakunben na, u tilala ka se ni dɛge ke saraka ye, u fila bee y'u ka marifa joso, k'u kali : ni tije yereyere de ye kondoro ye, ko nkalon min dalen b'ale la, ko ni ale son tigitigi de don, ale mana o marifamugumasennen ci sogo o sogo la, o kana sa.

Ko ni ale son te, a mana marifamasennen gosi sogo min na, o ka sa.

Min jo te a la, a ma sogo faga, do nin dun ye sogo naani faga tile segin kono.

Ka i kali ton na, o sabu de ye donso bolo ka tije don, u be marifa ta k'a ke u sere ye. U b'a folo ko sogo te faga nkalon kan.

Donsow tanuni

Ni donso ye sogo faga, soro be taa a ka so k'a mabalima. A be donsokoro ka kow lakali, k'u ka sogofagalenw madan. Donso tow be don ke. N'u sewara u b'a fo jeli ke ye :

Ni dugu jere, sinin sogoma, n bɛna sogo di i ma, ni Ala sonna.

Minnu ye sogo lahidu ta jeli ke ye, olu be taa donsoyayoro. Dow be sogo faga, dow te fen faga. Jeli ke be tila ka donsokuntigiw madan :

siniya Manbi,

ko Manbi kera wokulo ye,

siniya Jata,
aw ma Jata kome wa ?
denderi o, karamoko denderi.

A be donsokekoro do ka filekan ladege, donsow fana be file fiye, k'a fo
nagon ye k'u ka don kungo kono, ka taga sogo joginen nafegen.
U b'a taga a no laje fo k'a faga, u b'a golobo, k'a boso, ka na n'a sogo ye
k'a tila.

Sinbonnasi

Ni donso sara, u be a sinbonnasi ke. U be a dogoda. Donso bee be don
kungo kono. N'u ye sogo faga, u b'a woro mara sibonnasi ne. Sibonnasi
don, donsow be taa ni sogo ni woro ye. A don mana se, donso bee be
taga yen. Donso be fen min dun k'a to donsoya la kungo kono, u be taa n'o
bee do ye : tabaden, buren, fiyon ani nonbi.

U donto dugu kono, u be marifa ci. N'u sera du kono, u be u ka sogodoni
jigin, k'u sigi. Dumuni ni ji be na di u ma. Sogo min nana, o tilance be di
banbagato muso ma. A be fo o de ma ko su ka sanbafolo ani a ka
sanbalaban. Donsow be u ka minniji do fana di a ma. N'u y'u min, u be don
damine ; u be si u nena. Donsow be bonya ke jeli ke ye. Sinbonnasi nemogo
fana be bonya ke a ye. Sinbonnasi wagati, dow be saraka bo kondoro ye
ani sane.

Ni dugu jera, u be kaburu lamini sine saba, k'u jo k'u nesin koron na ka
marifa ci. N'o bana, u be dugase mine, ka taa sirakunben na, ani
bolokolibuguda la. U be jo ka kori ke u cema, ka ton bila o kono, ka dugase
faga saraka ye. N'i saraka minena, u taara ni sogo min ye, u b'o tobi.
Donso min sara, o ka dutigi be na ni a ka donsoyaduloki ye. O bilelenba
don. Donsow doron de be se ka taa o yoro nin na. Jeliw ni bilakorow te taa
yen.

Mogo minnu tɛ donso ye, a bɛ fɔ olu ma ko "barani". U ka dumuni bɛ di u ma u dan na. Donsow dɔrɔn de bɛ dumuni kɛ nɔgɔn fɛ. N'ɔ tilara dumuni na, u b'a tɔ jeni. U bɛ segin so, ka banbagatɔ kaburu lamini sɛnɛ saba. U b'u jo, k'u nɛsin tilebin la ka marifa ci ; u bɛ tila ka taa jiri korɔ ka dulo min.

N'ɔ tilara dulɔmin na, u bɛ dugaw don su ye. Sukuntigi bɛ na ni dulo ye tuguni, ka wari di jeliw ma. Jama bɛ jɛnsɛ, bɛɛ bɛ taa a ka so.

Donso

Donso tɛ mogo gansan ye. Donsoya tɛ kɛ nkalon kan. Subaga don.

Donsoyamaana

A bɛ folɔ ko wɔkulɔw de bɛ donsoya gundo bɛɛ dɔn. Ko boli dɔ b'u bolo, k'o tɔgɔ nɔko. Ni donso min b'a fɛ k'o boli sɔrɔ, i ni wɔkulɔw bɛ sarati.

A fara n ye ko cɛ dɔ ni wɔkulɔw saratira, u saratira ko wɔkulɔw ka nɔkɔ di a ma ; ko n'a sera ka sogo sugu bɛɛ faga, ko wɔkulɔw k'a faga saraka ye nɔkɔ ye. Donsokɛ sɛginna so, ko ka marifa dɔ da ma. Marifa dira a ma, a ye donsoya daminɛ ni kɔnɔw ye, ka tila ka sogo dɔ wɛrɛw faga. A kelen ka don, ko a ka sogofaga tora sogo kelen de ye, a taara so k'i lafiɲɛbɔ, sabu don tun suruyara.

A tun b'a dɔn ko n'a taara donsoyayɔrɔ, a tun bɛ sogo faga, wɔkulɔw fana tun bɛ ale kɛ saraka ye nɔkɔ ye. Fo ka don dɔgɔdalen tɛmɛ. Wɔkulɔw y'a sɛgɛrɛ so. U y'a fɔ a ye :

n teri, i saratikan sɔsɔ, wuli an ka taa !.

Donsokɛ ye a ba wele k'a ɲɛfɔ a ye :

n na! n mafile kɔsɛbɛ, i ka taa fɔ mɔgɔw ye ko n taara kungo kɔnɔ, ko n tɛ sɛgin tuguni so.

Donsokɛ ba ye kasi daminɛ, ka bɛɛ wele ko ale ka du cira, ko ale den bɛna sa.

O kelen, donsokɛ ni wɔkulɔw taara ɲɔgɔn fɛ. U selen wɔkulɔw fɛ yen, u ye boli labɔ ka donsokɛ labin a kantigeli kanma, ka kilisi fana foli daminɛ. Nka donsokɛ sunguru tun ye subaga de ye ; o y'i kɛ kɔnɔ ye ka taa i sigi jiriju dɔ la u kunna. Wɔkulɔw kelen k'u labɛn a kantigeli kanma, subaga muso y'u bugo ni barika ye fo ka u joli kɛ boli kan. A ko a kamalen ma : wuli n cɛ! u ka boli bɛɛ ta! an ka taa so.

U selen so, donsokɛ ye a ba wele ka fɔ a ye k'a sunguru de y'a kisi saya ma, ka tila ka wɔkulɔw faga. A ko a ba ma, k'u ye wɔkulɔw ka boliw bɛɛ ta. O bɔlɛn kɔ a la, donsokɛ nin ye sogo sugu bɛɛ faga fo minanmusomannin kelen.

Don dɔ, a taara minan dɔ sɔrɔ ton dɔ kɛrɛfɛ. A sɛginna so, a ma sɔn ka minan faga, o minan fana tugura a nɔfɛ fo so kɛrɛfɛ, a kelen ka donsokɛ ka so yɔrɔ dɔn, a sɛginna kungo kɔnɔ. A jiginnen a den na, a taara dugu

kɔɔ, ɛ nɔfɛ. A taara a sɔɔ sunoko la, a y'a lakunu. A ko k'u ka taa jɔɔɔn
fɛ. A ko a ma, u bɔlen dugu kɔɔ :
N ye i wele de ka n den kalifa i ma .

Donsokɛ sɔɔna, a taara minanden ye a ka so kɔɔ, hali a ma fɛn fo mɔgo
si ye.

Don dɔ, a muso donna a ka so kɔɔ ko a b'a furan. A ye minandenni ye
dɔɔɔn, a taara bere ta k'a fag, ka a lamara a ɛ jɛ. ɛ seginnen so wula fɛ,
a y'a fo a ye.

N fana ye sogo faga bi.

O kelen hali ɛ ma sɔn tuguni ka ji min, o fɔlen. A diminna k'a b'a muso
bugɔ. Minanba seginna ka sɔɔ a den fagara, a ko donsokɛ ma ko a ka na
dimin, ko a bɛ se ka lakunu n'a ma dun fɔɔ, sabu donsokɛ ma den faga, fo
a muso de y'a faga. Donsokɛ ye den jira a la, a y'a lakunu, ka sɔɔ ka a fo
a ye :

N terikɛ, n bɛ fɛn dɔ di i ma, i kana a di mɔgo si ma, sabu muso ka jugu.
Ne yɛɛ ye muso ye, n ba cogo dɔn.

A ye boli dɔ di a ma, o tɔgo ko nɔna. A ko mɔgo o mɔgo mana sa i jɛna, i
bɛ se k'o bɛɛ lakunun. A muso ye ko bɛɛ kɛ, yasa a ka boli nin sɔɔ, nka a
m'a di a ma, fo don keɛ ye a ka dugu ci.

Donsokɛ sara o keɛ sen fɛ. A muso taara a ka minanw lajɛ ka boli nin sɔɔ
yɛn. A y'a teriw lakunun, k'a ɛ to yɛn, a ma sɔn k'o lakunun. Minanmu so
nalen, a ye donsokɛ lakunun, k'a fo a ye :

Ne tun ma a fo e ye k'i kana boli nin di i muso ma. Muso ka jugu. E m'a ye,
a y'a teriw dɔɔɔn de lakunun, a ma sɔn k'i lakunun, i dun ka boli de sabula,
a sera k'a teriw lakunun.

Donsokɛ wulila, k'a ka marifa jɔɔ, ka taa bɛɛ faga so kɔɔ. A ye a
sokɔɔmɔgow lakunun, ka taa u lasigi dugu wɛɛ la. A ye donsoya daminɛ.
A kɛra donsoba ye ka sabu kɛ kungokɔɔfɛn ye, n'o ye minanmuso ye.

KITA

Kulu sigili

Kitacekɔrɔbaw b'a fola ko kulu be yɔrɔ min, ko ba de tun be yen, nka ko kulu de ye a dabiri. O kulu fana ju kɔrɔ, nafolo sugu bee be yen. Warije ni sanu be a ju kɔrɔ. Ni o nafolo labɔra don o don, mɔgɔw bɛna ɲɔgɔ n kele a nɔfɛ. Kulu ye a fanga jira ji la . Kita segen ju de ye o ye. Ni nin kuluba nin tun tɛ, kitakaw tun be hɛrɛ sɔrɔ. Kita bee dalen b'o la. U b'a fola ko futaba bolo de be kulu nin ju kɔrɔ. Ba min be kulu nin ju kɔrɔ, o tɔgɔ ye de ko Baninkɔndin.

Kitakulu

Nin kulu de ye Kita taamasiyen ye. A be dugu tilebin fɛ. Sonniyɔrɔ caman be a sanfɛ. Kuluninkumala be a senkɔrɔ. Ni maninka ye a da falen kulu la, O den be tɔgɔda ko Hakuru ni cɛ don. Nbakuru ni muso don.

Sigimɔgɔfɔlɔw

Kitasigibagaw

Tunkaraw de tun ta ye Kita ye fɔlɔfɔlɔ. Olu de ye Kita sigi, tɔw nana olu kɔ.

U Sigiyaɔw

Bɛɛ tun sigilen kulu la de ɔɔɔ. Duguw tun seriserilen don kulu nɛfɛ. Dow tun bɛ Kitabadinga kɔɔ ka sɛnɛ kɛ yɛn. O wagati, fulaw tun bɛ kɛɛ bila tuma bɛɛ kita maninkaw la. O de kɔɔɔn, mɔɔɔ si tun tɛ a fɛ k'i sigi kulu sɛn kɔɔ. Kɛɛ bannen, mɔɔɔw jiginna k'u sigi kulusen kɔɔ. Minnu tun bɛ Kitabading kɔɔ, olu tora u nɔ la. U balimaw tun bɛ taa bɔ u yɛ tuma bɛɛ. Nka tuma dɔ sera, u nana u sigi ɔafala. Mɔɔɔw tun b'a ɔɔa ko jine de y'u gɛn ka bɔ kulu la. Kɛɛ wagati de kitakaw tun bɛ yɛɛ kulu la.

Sanni tubabu ka na, fulaw ni maninkaw tun bɛ kɛɛ la tuma bɛɛ. A kɛra Kita yɛ o, a kɛra Biriko yɛ o walima Murugula, bɛɛ tun bɛ fulaw ka mara kɔɔ.

Ni kitakaw tun y'a don to kɛɛ min tɛna diya u la, u tun bɛ yɛɛ kulu la. U yɛ a kɛ o cogo de la tubabu nalen. A kɛra nɛ yɛɛ nɛ na. An yɛ musow ni denmisɛnw layɛɛ kulu la ka cɛw to kulusen kɔɔ. An y'u lajigi an kɛɛn kaa don ko tubabu tɛna kojugu kɛ an na. Nka dow ma sɔn ka u ka denbaya lajigi ɔɔ tuma nin an ka kuntigiw ni tubabu bɛnna ko la. An tun yɛ bɛɛ layɛɛ kulu la. An tilara k'u lajigi ka dumuni di tubabuw ma.

Kitakaw tɛ sɔn ban ka wuli ka bɔ kulu sɛnkɔɔ ka taa u sigi yɔɔ wɛɛ, hali ni bɛɛ b'a don ko kɛɛ tɛna kɛ bilɛn. Bɛɛ hakili sigira sisan. ɔɔɔ, mɔɔɔ tun tɛ sɔn ta samiyeji kɛ buguda la. Sisan dun, dow taalen bɛ u sigi la sɛnɛ kanma. O tun yɛ fɛn yɛ, min tun tɛ sɛ ka kɛ ɔɔɔ, kɛɛ yɛ sabu yɛ.

Mɔɔɔw balocogo

Mansarenw

ɔɔɔ Kita yan mansarenw tun tɛ sɛnɛ kɛla kɔsɛbɛ. Minnu tun bɛ sɛnɛ kɛ, olu tun ma ca. Mɔɔɔw tun bɛ kɛɛ dɔɔn de kɛla ani jago ni sonyali. U tun bɛ balo o de la. Baara wɛɛ fosi tun tɛ mansarenkɛ la ni o tun tɛ. U tun bɛ ɔɔɔn dalalajɛ ka taa dɔ ka ɔɔ sonya, n'o tun yɛ i ban ka ɔɔ di u ma.

Jonmakan denw de tun be sene kela, tow tun be sonyali doron de kela.
 Kitakaw ka wale do tun ye nin ye : Tandu dugu saba tun be don dogoda ka
 taa misi sonya Sene. N'u taara Sene misiwere kono, u be taa ni sanbara ye
 ka o don misi sen na, ka a sonya. Sen no tun be ye, nka misi sen no tun te
 ye. U be misi faga ka a sogo tila u ni jogon ce. U be taa daga fa ji la, ka
 sogo bila mana kono, ka a dasiri, ka a bila daga kono, o falen jila. U be tila
 ka kankari tige denmisenw ye :
 Ni mogo min ye fen fo mogo ye, an b'o tigi nen tige.

O sogo tun be ban dumuna, denmisen te kuma. Dogokun were u be taa
 misi do were sonya Jafala. U ye korolen ke cogo min, u be kura ke ten.
 Dogokun were tuguni u be misi sonya Makajankugu.

O tun kera yan laada ye, Mansafinw de tun be wale kela.

Boko dugu

Boko dugu de tun madonnen don subagaya la. Ni dunan tun taara Boko su
 fe, a be sa. A turu tun be da subagaw de kun. Labanna kitakaw ye donkili
 do da :

Mogo si kana taga yen,
 min mana taga yen,
 o tigi su tato don sogoma ka a dun
 o kera n je na.

Bee tun be siran ka dulo min Boko, sabu subagabere kana i faga. O bere
 be subagaw doron de bolo. A tun be folo ko hali Boko sew ni a wuluw be
 sogili ni kinni kela. I be sa, a da te keneya. Mogo caman tun be sa ko
 subagabere kera ka u bugu. Joliba tun be minnu na, a tun be fo ko
 sufewulu de ye olu kin walima ko sufese de ye olu sogi. Maninka ka dije
 kecogo de ye nin ye.

KITA KELEW

Gunbanko kele

A fɔra ko miniminin de ye Kitakaw faga u ni fulaw ka kele lfe Gunbanko. Kitaka caman sara yen. N tun ka dɔgo o wagati, nka n tun b'a don min tun be ka ke

Jamanatigi tun sigilen nafala. A tun tɔgo ye ko Badugu. Mogo minnu ma to kele ro, olu ko ko kulu lakanabaga de ye mogow segere Gunbanko ka u faga, k'u ma don o kera ka a da min kan. Nka Jamanatigi de tun no don. A tun ma saratikan latime ani miniminin ce. A tun ye sarati ta miniminin ye ko ni kitakaw sera kele o kele la, ko a be a denke folo di a ma. Nka jamanatigi nimisara o la, sabu a tun y'a miiri ko ni Kitakaw sera kele la, k'u tɛna son ka nafolo tilance di ale ma. A fana ma son bilen ka saratikan latime a ni miniminin ce. Miniminin fana duminna ka kitagaw segere su fe Gunbanko. Dow ko k'olu ye sa tagakan me Gunbanko ciyoro.

Sabu a fɛɲema de taara. Mogo min mana a fiɲe sama, o be sa. Mogo o mogo tun subaga o bee sara. Mogo minnu te subaga ye, olu doron de ma sa. Mogo caman sacogo de file nin ye. A kera, o y'a soro Kitakaw kelen ka Gunbanko da mine. Tubabuw tun ma se Kita folo. Maninkaw doron de tun ye Gunbanko dugu da mine. O de la fulaw ye kele wuli Kitakaw la. Fulaw sera fo kulu sen koro. Folo, Maninka ni fula tun bennen don.

U yere ni jogon ce

Togontan de tun ye setigiba Kita. N'a taara kele ro, a tun be fen caman soro. Nka a tun te se bee la. Ni a tun ko mogow ka taga a deme kele la, mogow tun be u ban ; o de y'a to a bagara Kitakaw ma. A kelen k'a don ko mogow b'a fe ka a janfa, a tagara tubabuw no fe k'olu ka na, ka Kita ci. Olu ko ko ka yoro jumen ci.

A ko : Aw kosilabugu ci. Tubabuw fana ye u ka gonle jɛsin kosilabugu la.

O kelen, dugutigiw taara kuma tubabuw ye. U ko tubabuw ma :

An sɔnna aw ka mara ma. Tubabuw sɔrɔla ka kele dabila.

Tubabuw de ye Tɔgɔntan kisi. N'o tun ma ke mɔgow tun b'a faga. Kitakaw tun be se ko la ; u tun te siran mɔgo si ne.

Tɔgɔntan korɔw ni a dogow tun ye kosilabugukaw nininka ko n'u be se ka Tɔgɔntan faga, Nka kosilabugukaw ma sɔn o ma, sabu furu tun be u ni jɔgɔce. Nfali ni Makan sɔrɔla o furu do de kɔnɔ. Furujɔgɔnya de ye Tɔgɔntan kisi ; n'o tun te, a tun be faga. Nka a ma i miiri furujɔgɔnya ma a tagara tubabuw nofe, k'olu ka na kosilabugu ci. Nka tubabuw kera hɔron ye. A tun be min fe, u m'o ke. U konin tagara Gunbanko ci.

Kita kulu kabako fenw

Kitabadinga ko

Komasiranen do be kitabadinga kɔnɔ. A ma jan, a ma surun, nka mɔgo si te se ka o fo ka i jolen to a kere fe. Ni y'o fo, i te se bilen ka a tige, i te se ka jigi a kɔnɔ. Ni jigira a kɔnɔ, i be to yen ; i te bo bilen. O ko kelen te yen. ko caman werew be yen. Nka a te se ka fo ale dɔron de ma ko i ka dogo. O dagalen te. Ne ma jigi a ko kɔnɔ, nka n ye a kɔnɔ suman. A ka don kosebe ; banba yere be a ji ro. An delila ka jigi a kerefekow la ka jɛge mine. Dow b'a fola, ko kitabadinga ko ye ba de ye. Dow ye a sɔnna hali bi.

Kita tɛrɛngari tubabutile la

Mɔgɔyaji

Ko dɔ fana bɛ kulu san fɛ, a bɛ fɔ a ma mɔgɔyaji. A bɛ Budɔfo ni Sɛmɛ cɛ. Koli tɛ kɛ a ko rɔ. Mɔgo si tɛ taga yɛn. O ko de masiranɛn ni ko bɛɛ yɛ kulu la. Hali ni i ko ko dɔ ka taga i bila yɛn, mɔgo tɛ sɔn ; u b'a miiri ko i b'a fɛ ka i yɛrɛ faga de. Mɔgow bɛ se ka a yɔrɔ jira i la, nka mɔgo tɛ taa n'i yɛ. Hali jiriju min bɛ a ko konna, i bɛ se ka o yɛ yɔrɔjan na. Ni i taara, jinɛw b'a fɔ i yɛ :

I nana an dakorɔbo de.

Ni i yɛ subaga, i bɛ sa o don bɛɛ. Ni i yɛ dunan yɛ, ni i sera so dɔrɔn, i bɛ bana. Hali sisan mɔgo si tɛ sɔn ka taga a ko da la. Hali ni finɛ yɛ jiribulu labin a ji la, a lakanabagaw bɛ o tɔrɔnko.

kɔfitini caman bɛ kulu sanfɛ, olu bɛɛ bɛ se ka yɛ. Maninkaw bɛ fɛn caman fɔ, a si tɛ se ka sɛgɛsɛgɛ, ka a don ni tinɛ don walima ni nkalon don. U yɛrɛ bɛ ko mapɔkɔrɔn caya, yasa ka mɔgow lasiran, i n'a fɔ filɛlilaw b'a kɛ cogo min. Kita mɔgow y'a fɔ ko Tɔgɔntan ni a dɔgɔmuso dɔrɔn de taara mɔgɔyaji ko da la. ko Tɔgɔntan yɛ i yɛlɛma ka kɛ kɛrɛnni yɛ, a dɔgɔmuso

ye a yere ke sege ye. Ko o kerenni taara i min magoyaji la, ko jinew ko k'u b'a faga daron, ko dogomuso segema nana a jasun, ka a kisi fagali ma. ko jinew ko : An ka a to nin konoba ka nin farafara.

Jinew m'a don ko sege tun ye magoyelema de ye. Togontan ni a dogomuso ye u yelema k'u ke mago ye, ka taa so. U ye ji ke negeni do konɔ. U be to ka o ke u fari la. Ko Togontan ka nafolotigiyaba sorola o de fe Kita. Magoyaji de kera a ka nafolo sabu ye. A denw ye o negenin ta cen na, togontan sa ko. Nka fo ka tubabu na, a denw ma se ka Togontan ka nafolo ngon sorɔ. U tun segelen don ; fen tun te u bolo. Hali bi a be folo ko a denw ma a ka nafolo tonoba.

Dow konin b'a folo ko koka u fa ka negenin to u bolo, ko u te dese nafolo la. Bee konin hakili la, ko Togontan ka nafolo sabu bora Kitakulu de la.

Nari magoyaji

Nari magoyaji be kulu sanfe. Budɔfo sanfe. Sirajuba do be o ko da la, segejeman de sigilen ben o sirajuba kunna.

Subagaw daron de be se ka a ye, magotow te se ka a ye. Dansira ni a koroke de ye o ji ta. Dogomuso ye i yelema ka i ke kerenni ye, koroke ye i ke sege ye. kerenni ye i boli ka ji ta, sege ye kerenni jasun.

Jilakanabagaw ko :

An ka nin to a dunbaga bolo !

Kabini muso ni a koroke ye ji ta, mago were si ma se ka a ta bilen. koroke tun togo ye ko Hajala. U kera nafolotigaba ye Kita. Dine bee ye u togo me. Hajala muso min tun togo ko Nbajala, o tun sigilen be Kurukoto ni Kankujana ce. A ji tun kalifalen don jinew de la. Nafolo sabu de tun don. Hali ni dugumine tun binna a ji la jinew tun b'o faga. Ni furabulu min fana tun mana bin a ji la, u b'o ce k'o fili. Fen o fen tun mana bin a ji la, o be labo, ka a lafili a lakanabagaw fe.

Mansayaji

A fara n ye ko ko were be kulu sanfe ko o tɔgo ko **Mansayaji**. Mogo si ma kan ka se o ko da la. Hali konow te min a ji la. Jinew ni wokulow de be a kolosi. Furabulu mana bin a ji la, u b'a ta ka a la fili.

Guferenere zenerali ka teren bowaati Kita gari la

Nari namaji

Ko do fana be kulu la Seme sanfe, a togo ko Nari namaji. Mogow be fen bee kise kela a saraka ye, ka a ji ta. N'u ye fenkise fili ji la, a lakanabagaw b'o tamon. U be ji seri fo ka mogow nigin. Mogow tun be ji ta yen wari la. Ko ni mogow min ye i ko a ji la, ko i te fiyen bilen. Ni fiyento ye a ne ko ni a ji ye, a be keneya. Nka fo i tun ka mogow sara, ka a ji soro. A ma jan Kita dugu la. A file nin ye kuluwo la seme sanfe. N'i b'a fe ka do soro, i be i sara seme dugulenw na. U b'a yoro jira i la, n'u sonna.

Miniminin

Miniminin kecogo

N'a fora ko Kita lakanabaga, Miniminin de ko don. A be jamana yiriwa. A fari be yelekun i n'a fo ko dugale. A yoro dow bolen don sanu fe. Ni i ye a fara donnin soro, i te segen ye i ne na bilen. Miniminin ye saw kuntigi de ye. Sa gasan te. A ni jinew de be ngon fe, nka jine te. Ale ye jine de ye. Subagaw don de be se ka ye, nka bee be se ka a temenno ye.

Miniminin Suguya

Miniminin ye fila ye, kelen ye Tunkaraw cen ye. A be kuluwo do la Kita Tunkaraw ni Jafala ce. A be to ka i yaala tunkaradugu fila ni ngon ce : Lengekoto ni Haradala. Do nin ye tandukaw cen de ye. A be seme Mananunu kuluwo la. N'a bora Kita bee b'a don. Bee be kule k'a fo :
Kita be yiriwa !
Kita be yiriwa !
Kabini o wagati, bee be here soro Kita. A fora n ye ko dennama ko a bora. Kabini o kera, a ma bo hali bi. Ni a bora, a be ye yoro bee.

Miniminin fe saratikan

Ni b'a fe i ni miniminin ka sarati, i be i musofolo saraka a ma, i denkefolo, i

denmusofolo ani i ka jonfola. A be i muso ni den ni ka jon faga. I be tila ka bonya ni se ye. I be safuna bila a ne. A be balo o la tile segin i ka so kono. Ni tile segin dafara, i be dayele, a ka taga. Mogo were ma kan ka maga fen ninnu la, ni e yere te.

Ni i be saratikan ta a fe, i be i bolofen bee tije. Ni janinna, a be soro ka dije fen bee di i ma. I togo be fo yoro bee.

Tunkara do ni miniminin ye saratikan ta. Nka ni i b'a ke, fo i ka ke subaga ye, sabu ni i be don ni a ye i ka so kono, n'a ye i labin, i be bana. I laban be sa. Nka ni i sera k'a ladon, i be ke nafolotigiba ye. Tanduka dow fana ni a ye saratikan ta. Nka kabini o folow bora a la, mogo were ni miniminin ma sarati tugun.

Miniminin sonni

Tunkara dow be Miniminin sonna genu koro kuluwo da la. Ne yere ni n benkew taara jogon fe sije kelen a sonni na. A be kulu la, a ni Lengeloto ma jan, kuluwo do da la.

U be se ni fen were bila filenkaban kono. U b'a fo ko Miniminin be tila o dumini la, sanni olu yere ka tila dulo min na. U be tile ka dulo min ani sagajigi min kera sonnifen ye, k'o sogo dun. Wagati do la, u ko Miniminin bakan be wo la, k'u tulo be a ka talan gosikan na kuluwo la. U kelen, u ka kuntigi wulila ka yoro laje, ka a fo tow ye, ko ce bora, ko fen o fen dira a ma, k'a ye o bee dun.

Tow fana wulila ka fileli ke. Ne fana wulila, nka ne ma fosi ye ni filen te. Ne ko n benke ma ko ne ma fosi ye ni filensigilen te. Benke ko :
i te se ka a ye, ni i te subaga ye.
Kabini o borala, sonni ma ke ne ne na bilen.

**Kitakaw jolen be sira la Guferenere zenerali temeto ka bonya da a
ye, ka a fo**

Monija

San o san fen do be a yere jira Kita kulu la, u b'a wele ko Monija. A be bo, ka i sigi kulu do kan tuma kelen kelen. A be i yaala doonin, n'a segenna, a b'i sigi.

Ni san be diya, a ni finije be bo. O san, fosi te dese Kita. San be ja. Jo be soro. Mogo si te segen o san. Ni san tena diya, a be bo ni bogolanfini ye. O san, mogow be segen Kita kosebe. Jo bere te soro, lanpon be caya, saya fana be caya. Monija de be Kita sinin fo. Jamana nin bee dalen don o la, sabu koba de don maninka bolo.

Sonnikayorow

Sonni fen o fen be ke kitakulu la, a bee be ke jinew ni Miniminin de ye. Sonnikayoro ka ca kulu la. N te a bee don, sabu doonin bora sonni la.

U yere b'a fola ko tubabu ye fen bee yelema. Fola, sonni tun be ke koda bee la kulu sanfe. Sisan minnu be dugu kerefe sonni be ke olu de la. Dow ko k'u te se ka kulu sonni dabila, ko n'o kera ko jineu be boli, Kita be ci.

Fola, u tun b'a fa ko jineu be jenbe fola ani ka donkili da kulu la. Ko bee tun b'a me, k'u tun b'a ke ntenensu ni jumasu de. Ko hali sisan, a be ke, nka ko mago de te a mena. Ne konin, kabini ne wolola, ne ma fosi ye kulu la.

Kita ni Gunbanko kele la, mago caman salen, magow ye sonni damine Kita kulu la. A fara ko bee ka sonni ke, sabu ko Kita kana ci, ko jineu diminnen don Kita kara. O de koson, i be sonniyoro ye Kitakulu yoro bee sisan

Kita dugu bee n'a ka sonniyoro don : saba be dow bolo, naani be dow bolo. Kita dugu duuru bee ni a ka sonniyoro tun don.

Tubabutile mobili

Kuruninkumala

Kuruninkumala ye Tunkaraw ka sonniyoro de ye. Tunkaraw benba de ye a laada sigi. Filelilaw de ye a fa ko :

Ni aw ye nin kulu sɔn, a bɛ hɛrɛ kɛ aw ye.

O de kosɔn, san o san Tunkaraw bɛ dulo kɛ ka a sɔn.

A sɔnniyɔrɔ, jeli si ma kan ka kulu sɔnnifɛn dun. U b'a fɔ ko ni kulu sɔnna, kulu bɛ a sɔnbagaw haminako bɛɛ nɔgɔya ; ko ni sɔnni minɛna, ko sanji bɛ na o don yɛrɛ ; nka ko ni a ma mine, ko sanji tɛ na. Fɔlɔ, kuma caman tun bɛ fɔ, o si tɛ fɔ sisan. Ko ni kulu tun bɛ sɔn, mɔgow tun bɛ taa ni ɲɔ, ni tiga, ni filen ni galama ye. A bɛɛ tun bɛ dan. U tun bɛ tige o don kelen, ka a kɛ dulo ye o don kelen. N'o kɛra, sɔnni tun bɛ kɛ, tilen tun bɛ kɛ ka dulo min fɔ lakansara. Ko ni sɔnni tun kɛra, ko san tun bɛ i labɛn nali kan ma. O tun kɔrɔ ye ko sɔnni minɛna. Min bɛ sɔnni kɛ o b'a fɔ :
deliko fama tɛ ! a ye i bolo bila a rɔ.

A bɛ fɔla ko hali ni sɔnni kɛra tilemafe, ko san bɛ na. U tun bɛ ninu fɛnw de fɔ an ye fɔlɔ. Nka kabini tubabu nana o kuma ɲɔgɔnw tɛ mena bilen. Kabakokumafo banna.

Minnu tun bɛ kulu sɔnna, olu ma sa fɔlɔ. Tunkaraw de tun b'a kɛ. U bɛ balo la.

Nka kulu ka kabakokow kuma tɛ fɔla bilen. I b'a sɔrɔ kulu de diminnen Tunkaraw kɔrɔ sisan. A bɛ fɔla ko ni kitasigi ka di, ko o sabu ye kuluninkumala de ye.

Ko a bɛ a fɛn bɛɛ di ɲɔ o, tiga o, wari o, a bɛɛ bɛ sɔrɔ nɔgɔya la. A b'u kisi kojugu fana ma. A bɛ ɲumann dɔrɔn de kɛ mɔgow ye. Kita dugu tɔw fana bɛ bɔ tunkaraduguw numa, Lengekoto ni Haradala. O tunkaradugu fila de bɛ kuruninkumala sɔn san o san. Sɔnni tuma, u b'a fɔ :
An kisi tubabu ɲahi ma ! An dɛmɛ ! A to mɔgow ka da an na tuma bɛɛ. Ni jamanatigi ye ko benbali kɛ an na, an nɔ tɛ, e de nɔ don.

Ni muso min ma se ka den sɔrɔ, u b'a fɔ kulu ye :

Ni n muso ye den sɔrɔ, n bɛ dunun kɛ i sɔnnifɛn ye ani woroje tan.

Ni muso ye den soro, ni den ye ce ye, a be togoda ko Hakuru, ni den ye muso ye, a be togoda ko Nbakuru.

Ni den sera boloko ma, a fa be taa dulo ni se ni woro ni dge ke ka kulu son. A b'a fo :

Kuluninkumala, i togoma bena boloko jinen, i janto a ko, a ka keneya soro.

Den min ma togoda, o ma kan ka teme kuluninkumala kere fe. N'a temena a kere fe, a be sa. Kuluninkumala te basi si ke dunan na, sabu u t'a don. Kuluninkumala ka baara ye mogodeme daron de ye u ka walejumannw la.

Tubabuw ka baarakeyoro Kita

kosilabugu Hatabili

An yere fe kosilabugu sonni min be ke, a be kela Hatabili de. Dugutigi de be dutigi bee wele ka a saraka bo. U be na ni sagajije ye ka a di Hatabili ma. An ka mogow be jiriba do fana sonna Haradala kerefe.

Budohō Hatabili

Senē ni Hatabili cē sōnni dō fana bē kela yen. Jaramaji Kamaraw de tun bē sōnni kela yen. Hōrōnw dōrōn de bē tagala o sōnniyōrō. Jōn ni nāmōgōden tē se yen. U bē fēnkisēw saraka ka k'ū dan, u bē bō, k'ū mō, k'ū tige, k'ū dun o don kelen ani sagasogo, min kera ka Hatabali sōn. Sōnnikelaw muso dōrōn fana de bē se ka maga filenw ni galamaw la, minnu sōrōla o don. Ni musow wērē magara u la, o bē sa. Nin laadaw tun bē an ka jamana kōnō. Bēē tun bē u labato. Mōgō si tun tē u sōsō.

Kita sugugaba tubabutile la

Kayakoli ni Kayaba

Laada minnu tun bē latime kayakoli ani kayaba, o de filē nin ye. San o san, jaramajikaw ni nafalakaw de bē a sōnni kē.

Kayakoli sōnni tun bē kē ni malodegē, ni sē, ni sagajigi, ni misi ni woro de ye. Malodegē bē kē filen kōnō k'o bila ji kan. Ni sōnni minena, filen ni dēgē bē jigi ji jukōrō. Kayakoli lakanabaga fana bē filen lafa jegekene la sōnnikela ye. Kuntigiw bē sēwa ko sōnni minena. Sōnni mine o mine, dugu bē diya

mogow la : ɲɔ bɛ sɔɔ, tɪga bɛ sɔɔ wari bɛ sɔɔ. U ni faamaw tɛ bila ɲɔɲɔn na o san. Gɛlɛya si tɛ u sɔɔ.

Ni sɔnni ma mine, Kayakoli lakanabaga bɛ filen lafa jɛɛjalan na. O san tɛ diya mogow bolo.

Mogo si ma Kayakoli ni Kayaba sɔnni lagosi Kita.

Kayakoli ni Kayaba ye sinamusoma fila de yɛlɛmanɛn ye k'u kɛ kɔ fila ye. Bin de kɛlɛn ka kɔ fila nin tɪla. Ni i ye u ji min, i kɔnɔ bɛ fara, ka ji tɪla. Ni ye filen fa a kɔ fila ji la, filen bɛ ci, ka ji tɪla, ka a bɔ ɲɔɲɔn na.

KUMA LABAN

N be min don kulu sonni na Kita ani yoro tow sonni, o de ye nin ye. N ye denmisen ye, n ma korobaya maninkaw ce la. N tun be baara la tubabuw bolo. N te fen caman don. U be fen caman dogola anw na, sabu u b'a miiri ko an mona tubabu bolo, ko an be son ka laadaw tije. U te an filela bilen yan jamana mago ye, ko an banna an benbaw ka laadaw la ka tugu tubabu ko.

ISBN 1-919799-99-0

9 781919 799995